

TARTALOM Mécses a te igéd

SEFCSIK ZOLTÁN: *Kinek fontos a keresztség?* 121

Tanulmányok

CARINA SUNDBERG: *És egyre csak jönnek... Prédikáció és szókimondás Svédországban az egyre növekvő számú roma koldus láttán* 122
KODÁCSY TAMÁS: *A Barth–Brunner-vita a homiletika tükrében* 129

Figyelő

Könyvajánló
MISSURA TIBOR: *Hogyan éltek az egykori jeruzsálemi keresztyének?* 134

Olvasói levél
SZILAS ATTILA: *497 és fél. Észrevételek a vasárnapi istentisztelettel kapcsolatban* 136

Krisztusban mindnyájan életre kelnek
SZEBIK IMRE: *D. dr. Nagy Gyula nyugalmazott püspök emlékezete (1918–2014)* 137
SZEBIK IMRE: *Igehirdetés D. dr. Nagy Gyula hamvai felett (Jn 14,1–6)* 138
KEVEHÁZI LÁSZLÓ: *Egy hűséges lelkészi élet. Emlékezés Szimon János (1929–2014) evangélikus lelkész szolgálatára* 140
GABNAI SÁNDOR: *Igehirdetés Szimon János temetésén (Zsolt 73,26)* 140

Az igehirdető műhelye

BARANYAYNÉ ROHN ERZSÉBET: *Húsvét ünnepe (Mk 16,1–8)* 143
MEKIS ÁDÁM: *Húsvét 2. napja (Lk 24,13–35)* 146
CSEPREGI ERZSÉBET: *Húsvét ünnepe után 1. vasárnap (Quasi modo geniti) (Jn 20,19–29)* 149
HULEJ ENIKŐ: *Húsvét ünnepe után 2. vasárnap (Misericordia Domini) (Ez 34,10–16,31)* 152
GREGERSEN-LABOSSA GYÖRGY: *Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate) (1Móz 1,1–4a.26–31; 2,1–4a)* 154
LACKNERNÉ PUSKÁS SÁRA: *Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) (Ézs 12,1–6)* 157

Kinek fontos a keresztség?*

■ SEFCSIK ZOLTÁN

Életem derekához érve törtek rám különös erővel azok a kérdések, amelyekkel, azt hiszem, mindenkinek meg kell birkóznia: „Jól élem-e az életemet? Mennyit érek? Merre tart az utam?” Volt időm ezen tépelődni, mert egyedül voltam a majd' háromórás autózás során. Utam átvezetett gyermekkorom kis faluján, Tószegen. Egyre izgatottabb lettem, ahogy közeledtem kisgyerekkorom édenkertjéhez. Azt terveztem, hogy szinte lépésben fogok végigautózni az utcán, sorra véve az ismerős épületeket, a régi házunkat, az óvodát és az iskolaépületet. Egyszer csak különös vágy ébredt bennem: ahogy a „nagy kanyarhoz” értem, szinte önkéntelenül megálltam a parkolónál, mert úgy éreztem, időt kell adnom magamnak, hogy megnézzem azt a katolikus kis templomot, ahol megkereszteltek.

Megrendülve álltam az épületnél, talán úgy, mint a régi időkben az ősatyák, amikor megpihentek egy-egy emlékoszlop mellett, mely a saját vagy elődeik életének fontos eseményéhez kapcsolódott. Hát ez az a hely, ahová egy esti órán elvittek szüleim és nagyszüleim, hogy megkereszteljenek! Ahogy megilletődve álltam ott, szinte arra vágytam, hogy valaki megismerjen (...). De senkit sem ismertem, és én sem voltam ismerős senkinek. A plébános úr, ha élne is, nyilván tanácstalanul ingatná a fejét a kérdést hallva: „Emlékszik még rám?” Ám ekkor váratlanul megragadt egy gondolat: Isten pontosan emlékszik erre a helyre és rám is, hiszen ő itt kötött velem szövetséget a keresztségben! És ha mindenki más el is felejtene – ő nem. És ha senki más nem tudná, hogy ki vagyok – ő igen!

Egészen fellelkesített ez a gondolat. Valami olyasmit fedeztem fel, ami mindig is az enyém volt, de talán nem értékelttem kellőképpen: hirtelen fontossá lett számomra a saját keresztségem. Új erőforrásra bukkantam. Mert hát mi is történt negyvenhat évvel ezelőtt ebben a kis templomban? Amikor még nem volt semmim, amikor még sem erény, sem teljesítmény nem igazolhatta volna azt, hogy értékes vagyok – már akkor azt mondta a Mindenség Ura: „Kellesz nekem!” Ezen a helyen kinyilvánította az ő Fia, Jézus

Krisztus nevében: eltöröltetett minden bűn, mely elválaszt engem tőle. Gyermeke és barátja lehetek! Még el sem indult az életutam, Isten részéről már akkor megválaszoltatott minden fontos kérdés, amin én tépelődni szoktam. Ez az esemény áll a múltam kezdetén, és micsoda reménység ez a jövőmre nézve! Fontos számomra a keresztségem!

És bár különösen hangzik, de hiszem, hogy Istennek is fontos. Az ő emberkereső, mindeneiket magához vonni akaró globális nagy tervének egy újabb állomása volt az a szerény ünnep ebben a kis templomban. Egy újabb emberhez hajolt üdvösséget szerző irgalmával. Az Úr már akkor ismert engem: tisztában volt erőforrásaimmal, lehetőségeimmel, ismerte terve szerint alkotott korlátaimat, hiányaimat és erőtlenségeimet is – és örömmel vont magához. Azt hiszem, azt mondta akkor nekem, amit csak később olvastam és értettem meg a Bibliából: „*Ne félj, mert én megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!*” (Ézs 43,1) Különös erő pezsdült fel bennem, arra gondolva, hogy ez a mondat mindig is ott állt az életutam szélén.

És mindez persze fontos keresztelési ünnepem többi szereplője számára is. Igazából csak mint szülő értettem meg az ő egykori szándékukat: Krisztus kegyelmére akartak bízni. Azt szerették volna, hogy az a hit, amelyben ők is éltek és legfőbb erőforrásuk volt, majd az enyém is legyen. Eszembe jutott, hogy amikor én készültem gyermekeim keresztségére, számomra is alapvetően fontos volt ugyanez a szempont. Tudom, hogy nekik is válaszolniuk kell majd hitükkel a kapott hívásra. Isten kinyújtotta áldó, szövetséget kínáló kezét, de azt hittel meg kell ragadni. (...) Azért imádkozom, hogy ők is „igent” mondjanak arra, amit kaptak a keresztségben. Tudom, hogy drága szüleim és nagyszüleim imádsága áll az én hitre jutásom mögött is.

Elhagyva a kis templomot beszálltam az autóba, hogy folytassam utamat. De már más színben láttam mindent. Remény és békesség fogta körül az addig nyugtalanító kérdéseket. Az a kis templom a tószegi nagy kanyarban fontos emlékhely, amelyet csak ritkán láthatok és most is magam mögött hagytam – de a keresztségem élő és szüntelenül emlékeztető jel, amely mindig velem van.

* Részlet a megjelenés alatt lévő *A keresztség ünnepe* című könyvből.

És egyre csak jönnek. . .

*Prédikáció és szókimondás Svédországban az egyre növekvő számú roma koldus láttán**

■ CARINA SUNDBERG

Ennek a tanulmánynak a témája az igehirdetés, mégpedig egy olyan svédországi szituációban, amelyet az európai szegénység láthatóvá válása jellemez. A svéd városok utcáin jelentősen megszorodott a többségében Romániából és Bulgáriából érkezett roma koldusok száma, és így nem pusztán maga a szegénység ténye, de a roma népcsoportokból származó emberek jelenlegi helyzete is jobban előtérbe került. Ez az előtérbe kerülés számunkra, svédek számára új helyzetet teremt. Korábban nálunk alig voltak koldusok,¹ most pedig „szembe kell néznünk” velük, amikor elmegyünk mellettük. Láthatóvá vált valami, ami sokak szívét, lelkét, lelkiismeretét zavarja, egyaránt szül szeretetet és gyűlöletet, élénk politikai vitát a médiában és nacionalista, sőt esetenként erőszakos politikai nézeteket. A romák helyzetét sok egyháztag és munkatárs is a szíven viseli, és a kérdés felkerült egyes gyülekezetek, egyházkerületek és az országos egyház feladatainak listájára is.

Én most azzal a kérdéssel szeretnék foglalkozni, hogy hogyan prédikáljunk egy ilyen közegben. Hogyan lehet az igehirdető együttérző, profetikusság és felemelő anélkül, hogy moralizálni kezdene? Hogyan lehet nevével nevezni a szituációt? Hogyan teremthetünk olyan teret, amelynek átformáló ereje van? A tanulmány célja nem az, hogy válaszokat adjon, hanem hogy körüljárja a kérdést. Először röviden szeretném be-

mutatni a romák helyzetét, bár a témára vonatkozó ismereteim behatároltak, és tudatában vagyok annak is, hogy nehéz a romákról mint egységes csoportról beszélni, hiszen mindannyian egyéniek és egyedi módon mások. Csakúgy, mint bárki közülünk. Ezek után a Svéd Evangélikus Egyházat szeretném – szintén röviden – jellemezni. Majd áttérek egy 2012-ben született, a témával foglalkozó prédikációmra, de nem azzal a szándékkal, hogy megmutassam, hogyan is kell az ilyet „csinálni”, hiszen ez a tanulmány közel sem olyan rendszerezett, mint amennyire azt szeretném. Mindössze annyit teszek majd, hogy végigjáróm az olvasóval az előkészület és az utógondolatok labirintusát. Elképzelhető, hogy a folyamat közben felfedezek majd bizonyos mintázatokat, és az is lehet, hogy az olvasó fedez fel olyan mintázatokat, amelyeket én most még nem is látok. Remélem azt is, hogy olyan kérdések is felmerülnek, amelyeket én nem vettem fel. Mondhatjuk úgy is, hogy a saját gyakorlati teológiámat szeretném így utólagosan felvázolni. Azt remélem, hogy az általam tapasztaltak ilyen formában való megosztásával teret adhatunk egy olyan folyamatos párbeszédnek, amely az igehirdetésre úgy tekint, mint annak lehetőségére, hogy a sebezhetőség megszűnésén kimondjuk a valóságot. Ahány prédikátor, annyiféle megközelítés. Ez itt az én megközelitésem.²

* A tanulmány a Societas Homiletica felkérésére készült 2014-ben egy konferencia háttéranyagaként, amelynek fő témája: *Sebezhetőség a prédikációban – A valóság kimondása és elhallgatása.*

¹ A koldulást 1847-ben betiltották. 1964-ben azonban eltörölték a csavargás elleni törvényt, mivel a kormány úgy döntött, hogy többé nincs rá szükség. Svédország jóléti rendszere igen fejlett volt abban az időben, és 1990-ig nagyon kevés koldust is lehetett látni a svéd városokban. A helyzet 1994-ben, a pszichiátriai reform következtében változott. Az elmegyógyintézeteket bezárták, a betegeket otthoni ellátás körébe utalták, ám a rendszer nem működött túl jól. Sok droghasználó kezeletlen maradt, „elkallódott”, hajléktalanná vált. Ezek az emberek azonban általában nem koldulnak. 2005 óta jelentek meg az utcákon kolduló EU-s bevándorlók. Egyes más európai országokkal ellentétben a koldulás Svédországban nem tiltott, feltéve, hogy nem szervezeten történik, és nem kötődik hozzá emberkereskedelem.

Honnan jövök – 1.

Bevándorlás, migráció

Svédországba sok bevándorló érkezik a világ minden tájáról: napjainkban főleg Szíriából, Eritreából, Szomáliából, Irakból származó menekültek, valamint a hontalanok-

² A sorrend valójában kicsit más volt. Felkértek egy bibliatanulmányra a 2013-as hamburgi Kirchentagon. Ennek az alapigéje volt Lk 18,1–8, és ebből lett az igehirdetés, amelyet egyszer Svédországban is elmondtam.

ként számon tartottak nagy csoportja. 2014-ben körülbelül 61 000 menedékkérőre lehet számítani. Az érkezőknek meg kell küzdeniük az integrációval, így a bevándorlásra adandó humanitárius válasz kérdése hosszú idő óta vita tárgya. A jelenlegi adatok szerint a népesség 16%-a született Svédországon kívül, többségében Finnországban, Irakban vagy Lengyelországban. Ezenkívül feltehetőleg 10-50 000 ember tartózkodik az országban papírok nélkül.

A roma népcsoport

Romák első ízben kb. 500 évvel ezelőtt érkeztek Svédországba. Napjainkra a népcsoport igen összetetté vált, öt csoportjukat különböztethetjük meg: az utazó romákat, a svédországi romákat, a finnországi romákat, a nem skandináv romákat és a nemrégiben érkezetteket. Ez összesen kb. 50-60 000 fő.

„Már a romák svédországi megjelenésének kezdetén születtek olyan törvények, amelyeknek az volt a célja, hogy a romákat vagy az ország elhagyására kényszerítsék, vagy korlátozzák mozgásszabadságukat és az általuk felhasználható támogatásokat. A roma népesség számának csökkentésére irányuló módszerek között szerepelt a deportálás, a kötelező sterilizálás és a roma gyermekek önkényes gyámság alá helyezése. A két világháború idején és a köztes években (1914 és 1954 között) pedig teljes mértékben tiltott volt a romák számára a bevándorlás Svédországba.”³

Egyes csoportok letelepedése könnyebben ment, másoké nehezebben. Az 1991–98 között, a délszláv háború idején nagy számban érkezett romák például jól integrálódtak a társadalomba. Az uniós szabályozásoknak köszönhetően manapság jóval könnyebb az átjárás az európai országok között, mint korábban, így becslések szerint jelenleg körülbelül 2000 migráns tartózkodik Svédországban, akiknek többsége Romániából és Bulgáriából származó roma. Az ő helyzetük hazájukban nagyon nehéz, de a svéd társadalomba való beilleszkedés sem egyszerű. Ezért sokan társadalmon kívülivé váltak, nincsenek papírjaik, lakhatásuk, munkájuk. Nyitottak számukra néhány menedékszállót, de mivel ezek csak néhány száz főt tudnak befogadni, a többiek viskókban, lakókocsokban vagy autókban élnek.

Európában megközelítőleg 10-12 millió roma él. Az Európa Tanács 2012-ben készített egy jelentést a romák és az utazó népcsoportok emberi jogi helyzetéről, amelyből kiderült, hogy ezek a közösségek az európai társadalom peremére szorultak, és diszkriminációnak vannak kitéve. Messze lemaradnak az európai népesség többi része mögött

³ Az idézet forrása: <http://www.varromskahistoria.se/en/what-happened-sweden>. (Megtekintés: 2014. május 30.). Innen és egy másik honlapról (<http://www.socionomen.nu/text/2012-romernas-ar>) származik az itt megadott információ nagy része.

oktatás, foglalkoztatottság, tisztességes lakhatás, egészségügyi ellátottság és átlagos élettartam tekintetében. A kontinensen tapasztalható gazdasági nehézségek közepette pedig sok helyen egyre nő a cigányellenesség. A náci német koncentrációs táborokban elpusztult százezrek emléke csak nemrégiben vált beszédtemává.

Svédországban a kormány kidolgozott egy stratégiát a romák társadalmi integrációja érdekében. Eszerint 2032-re el kell érni az esélyegyenlőséget. Született egy fehér könyv is, amely a romák elleni diszkriminációt volt hivatott felszínre hozni, bemutatva, hogyan váltak a romák a 20. században másodrangú állampolgárrá. Az EU is folytat roma integrációt célzó munkát, de nem tudom, milyen eredménnyel.⁴

Honnan jövök – 2.

A svéd evangélikus egyház

A 9 millió lakosú Svédország a föld egyik leggazdagabb országa. A népesség 65%-a tagja a Svéd Evangélikus Egyháznak, bár az államegyházi státusz megszűnése óta a számok csökkenő tendenciát mutatnak. Ez a változás 2000-ben történt, és csak mostanra kezdjük érteni, mit is jelent. A Svéd Evangélikus Egyház ettől függetlenül továbbra is a legnagyobb és a leggazdagabb evangélikus egyház a világon. Az országban mindig is voltak különbségek a társadalmi osztályok között, de ezek a különbségek a II. világháború utáni évtizedekben a szociáldemokrata kormányok idején politikailag és társadalmilag kevésbé voltak láthatóak. Akkoriban a munkásmozgalom erősen működött, fejlődött az iskolarendszer (amely mindenki számára elérhető 9-12 éven keresztül) csakúgy, mint a jóléti és egészségügyi rendszer. Napjainkban a társadalmi különbségek ismét egyre hangsúlyosabbak. A fiatalok nem találnak munkát, nő az iskolai szegregáció, az egészségügyi problémákkal küzdők kiesnek a pénzügyi rendszerből, és még sorolhatnám. A társadalmi különbségek a gyülekezetekben is láthatóak, de nagy az eltérés a vidéki, külvárosi, városi, északi vagy déli közösségek között e tekintetben. Talán mégis mondhatjuk, hogy az egyházban az uralkodó hangot a középosztály adja meg. Ugyanakkor általános vélekedés az is, hogy a Svéd Evangélikus Egyháznak (mint minden egyháznak) segítenie kell azokat, akik valamilyen szempontból kiszolgáltatottakká és sebezhetőkké váltak. Ez olyan munka, amely érthető mindenki számára, még azok számára is, akik nem igazán tudnak sokat az egyház életéről vagy a keresztyén hitről. Azt már inkább megkérdőjelezzük, hogy az egyháznak kell-e politikai szerepet vállalniuk. A vallásosság messzemenően magánügynek számít ebben a meglehetősen szekularizált

⁴ <http://www.regeringen.se/sb/d/18158/a/237080>. (Megtekintés: 2014. május 30.) http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/index_en.htm.

országban, ahol sokan imádkoznak magukban, de kevesen járnak istentiszteletre. Mindezeket az embereket (és minket is) most kihívás elé állít a bevándorlás jelensége és egy jóval közösségibb és kollektívabb vallásosság szükségessége.

A háttérinformációk rövid bemutatása után most áttérek magára az igehirdetésre. Az alapigét, amely a bibliatanulmány alapjául szolgált, a 2013-as Kirchentag szervezői választották. Ebből a bibliatanulmányból lett az igehirdetés.

Alapige: Lk 18,1–8

„Jézus arról is mondott nekik példázatot, hogy mindenkor imádkozniuk kell, és nem szabad belefáradniuk. Így szólt: Az egyik városban volt egy bíró, aki Istent nem félté, az embereket pedig nem becsülte. Élt abban a városban egy özvegyasszony is, aki gyakran elment hozzá, és azt kérte tőle: Szolgáltass nekem igazságot ellenfelemmel szemben! Az egy ideig nem volt rá hajlandó, de azután azt mondta magában: Ha nem is félek az Istent, és az embereket sem becsülöm, mégis mivel teremre van ez az özvegyasszony, igazságot szolgáltatok neki, hogy ne járjon ide, és ne zaklasson engem vég nélkül. Azután így szólt az Úr: Halljátok, mit mond a hamis bíró! Vajon Isten nem szolgált-e igazságot választottainak, akik éjjel-nappal kiáltanak hozzá? És várakoztatja-e őket? Mondom nektek, hogy igazságot szolgált nekik hamarosan. De amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?”

Gondolatok a készülés során

Szeretném most végigvezetni az olvasót azon a gondolatmeneten, amelyet készülés közben bejártam. Talán szükséges elmondanom, hogy általában a szöveg feletti elmélkedéssel és némi kreatív írásgyakorlattal kezdek. A hangsúly ilyenkor a szöveg „előterében”, illetve a szöveg és közötttem lejátszó történéseken van, és az egész folyamat során töreksem arra, hogy a szövegre beszélgetőpartnereként és ne ugródeszkeként tekintsek. Tudatosan nem olvasok kommentárokat, más teológiai műveket és egyéb „írományokat” a folyamat egy későbbi szakaszáig, és akkor is mint a saját nézőpontomat megkérdőjelező beszélgetőpartnereket kezlem őket. El kell ismernem azt is, hogy a folyamat a gyakorlatban közel sem ilyen jól felépített, és sokszor kapom magam azon, hogy több szinten gondolkodom egyszerre. Ezért mondom gyakran, hogy a készülés folyamata kanyargó labirintus.⁵ Akkoriban John D. Caputo írásait olvasgat-

⁵ Sallie McFague használja a labirintusmetaforát, amikor arról beszél, hogyan látjuk a dolgokat a természetben. A labirintus a „tájkép” ellentéte; ez utóbbi esetében a távolból szemlélődünk. Úgy gondolom, hogy én inkább labirintus típusú igehirdető vagyok, mintsem tájkép típusú, ezért is esik olyan nehezemre megírni ezt a szöveget, mivel nagyon élvezem a labirintusban töltött időt.

tam, és mivel úgy éreztem, jól összebarátkoztunk, a gondolkodásmódja befolyásolta a készülésemet. Ugyanez igaz Charles L. Campbell és Johan H. Cilliers munkáira, amelyeket akkoriban emésztgettem. Nagyon tetszik az a gondolat, hogy az igehirdető olyan, mint az „udvari bolond”.⁶

Az első spontán reakcióm a szöveg elolvasása után az volt, hogy milyen sarkított a kép: látjuk a „rossz” bírót és a „jó” asszonyt. Sok bibliai szöveg ilyennek tűnik, és én mindig nehezen tudom ezeket értelmezni, mert én nem ilyenek látom vagy érzem a saját világot. Mindig minden összetettebb ennél. Úgy érzem magam ettől a dualizmustól, mint aki csapdába került, mint akinek elfogyott a levegője, és mint aki mindig a rossz oldalra szorul – kívülre. Tudom viszont azt is, hogy ha egy szöveg felzaklat, akkor jó nyomon vagyok. A szöveg újbóli olvasásra már kevésbé tűnik fekete-fehérnek, inkább „szürke zónának” vagy talán „alkonyati zónának”.⁷ Ennek nagyon-nagyon örültem, mert reménységet adott. Így aztán úgy döntöttem, hogy eltöltök egy kis időt ebben a zónában. Ezen a helyen jól érzem magam, és tele vagyok kíváncsisággal, még ha több is a kérdés, mint a válasz. És bár nyugtalanító itt lenni, ugyanakkor örömteli is. Itt elférek. És tapasztalatom szerint ha valahol, akkor ezen a „köztes” területen talál meg a kreativitás is.

Ezért fontos volt számomra, hogy megőrizzem a szövegben való „elveszettség” érzését, azt a közeget, ahol minden megtett lépés egy „nem lépés” is, és a „lehetőséget körülöleli a lehetetlen”, ahogy John D. Caputo fogalmaz. Ugyancsak az ő nyomán gondolom azt is, hogy ez a nyitott tér az a hely, ahol a hit igazán hit lehet, ha van hit egyáltalán (CAPUTO 2007, 44. o.). Feltűnt, hogy érdekes módon az utolsó mondatban Jézus is úgy beszél a hitről, mint ami egy teljesen nyitott kérdés. Tetszett ez a felfedezés, örültem ennek a „posztmodern” Jézusnak, és meg akartam védeni őt a kemény igazságoktól. (Ebből kiderül, mi a szívem csücske.⁸) A szöveg olvasásakor tehát már nagyon hamar ráéreztem arra, hogy sok különböző hang szólal meg, és szerettem volna, ha ezek a hangok mind teret kapnak a prédikációmban. De először meg kellett őket hallgatnom.

Ahogy tovább elmélkedtem a szövegen, feltűnt az is, hogy ez a lezáratlanság vagy „alkonyati zóna” egyben az imádság mezsgyéje is. Az imádság által kapaszkodhatunk Istenbe, ahogy Caputo is írja, és „mindig a sötétben imádkozunk, ez az imádság közege” (CAPUTO 2006, 286. o.). Lukács evangéliumában központi téma az imádság, az alapi-

⁶ Erre a gondolatra itt most csak utalok, de jó lenne egyszer részletesen is kifejteni. Lásd CAMPBELL–CILLIERS 2012, továbbá LORENSEN 2012.

⁷ Az „alkonyati zóna” metafora talán nem a legjobb, de nekem azért tetszik, mert az én számomra „az érzékelés válságát” jelenti, amelyről CAMPBELL és CILLIERS ír (2012, 22. o.).

⁸ Ahogy visszatekintek a disszertációmra (SUNDBERG 2008), amelynek témája a térteremtés volt, és amelyben igyekeztem polifonikus hangot megszólaltatni, úgy látom, hogy ez a téma régóta kísérőm jobban-rosszban.

geként szolgáló szövegben az imádság fel nem adása a központi téma, nálunk pedig az imádság egy ismét előtérbe kerülő – de a korábnál bensőségebben megélt – gyakorlattá kezd válni. Ezért határozottan úgy éreztem, hogy az imádság fontos része a szövegben megnevezett „társadalmi kérdésnek”, éppen ezért valamilyen módon a prédikációba is be kell kerülnie. Vagy inkább úgy mondhatnánk, hogy a társadalmi kérdés és az imádság valahogyan összefonódik a szövegben, ezért azt gondoltam, hogy a prédikációban is össze kell fonódniuk. Ez vált a második célkitűzésemmé.

Ezek után azt reméltem, hogy végül megtalálom az evangéliumot az „elveszettség” mezsgyéjén. Kezdetben azonban inkább csak szégyent és közönyt, rossz lelkiismeretet és morális kötelezettségeket találtam a szövegben, az evangélium hatalma, kegyelme vagy más „kellemességek” helyett. Az asszony nem könnyű eset („*gyakran elment hozzá*”), nem könnyű eset a bíró („*az Isten nem félté, az embereket nem becsülte*”), de maga Jézus sem. (Mert hát hol is van az igazság? Nem kiábrándító ez?) És mivel az igehirdetéshez vezető úton nem lehet rövidíteni, először szembe kellett néznem a szégyen, közöny és erőtlenség érzéseivel a saját szívemben és a saját környezetemben. Először meg kellett hallgatnom a szövegben lévő sebezhetőség hangját, és azokat a felhangokat, amelyeket ez a hang az én életemben megszólaltatott. És valahogyan bele kellett ezt is vinnem a prédikációba. Ez volt a harmadik célkitűzésem.

Aztán hirtelen az olvasás közben ott találtam magam a testi valómban, ahogy elmegyek egy bizonyos roma asszony mellett, aki a járdán ülve utánam kiált épp akkor, amikor bevásárolni készültem. Éreztem magamban a jelenléte, elfordítottam a tekintetemet, és rádöbentem a helyzetben megnyilvánuló kölcsönös szégyenérzetre. Így öltött testet a szöveg az én számomra, és akkor már tudtam, hogy össze kell kapcsolnom az özvegyasszony és a roma asszony alakját. Néhány biblikus kommentár elolvasása után azonban az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Lukács és Jézus idejében élt özvegyasszony társadalmi státusza és a mai, Romániából származó roma asszony helyzete között sok ugyan a hasonlóság, teljesen mégsem azonosíthatók egymással (BAILEY 2008, 261–268. o.; JOHNSON 1991, 268–274. o.). Ezért úgy döntöttem, hogy a prédikációban mind az azonosságnak, mind a különbségnek teret kell adni, és nem szabad ráhúzni olyasvalamit a szövegre, ami abban nincs benne. Feltettem tehát magamnak a kérdést: milyen hangon szólalna meg ez az asszony?

Ahogy az özvegyasszony és a roma asszony alakján gondolkodtam, felismertem, hogy az özvegyasszony kitarását Jézus példaként állítja elének a példázatában. Válthat-e egy roma koldusasszonyból példakép számomra és számunkra? Nem csupán az igazságtalan körülmények áldozatát, a szégyent és az erőtlenséget láthatjuk benne? Ahogy ezen elmélkedtem, az asszony Krisztus-alakká, botránnyá és a megütkezés forrásává vált a szememben. Úgy éreztem, hogy nemcsak mint áldozatot kell őt láttatnom, hanem mint olyan valakit, aki egy-

szerre erős és állhatatos, de sebezhető is. Kettős képet kellett róla festenem. Ez volt a negyedik célkitűzésem.

Ha most a bírót, a történetben megszólaló másik hangot figyeljük, ismét felmerül a kérdés, hogy milyen lenne ez a hang. Bizonyos szinten tisztában vagyok vele, hogy vannak teljesen közömbös emberek, de őket nem tudom elképzelni, és mivel szeretném azt hinni, hogy mindenki számára nyitottak a lehetőségek, úgy kellett ábrázolnom a bírót, mint a „szürke zóna” egy alakját, egy összetett karaktert, aki olyan, mint én magam, mint a roma asszony, mint az itt jelenlévők mind. Úgy éreztem, hangot kell adnom az összetettség eshetőségének. Ez volt az ötödik feladatomban.

A többi hang közül először a sajátomat figyeltem meg. Hol vagyok én az előbbi két alakhoz képest? Nem magamban akartam megszólalni (ez sosem célo), hanem személyesen. Aztán fizikailag is megéreztem és megláttam magamat, ahogy ott állok kettőjük között. Hirtelen megjelent előttem a „színtér”, és rájöttem, hogyan tudnám érzékelteni ezt az élményt a prédikációban úgy, hogy egyszerre vagyok önmagam és nem önmagam is, és hogyan tudnék azok nevében szólni, akik szintén érzik ennek a helyzetnek a kínját. Mások pedig, akik ezt az érzést nem élik át, remélhetőleg fognak tudni viszonyulni a mondanivalómhoz legalább úgy, ahogy az ember egy valós vagy képzelt alakhoz viszonyul, empátiával. Ez volt tehát az a pont, amikor úgy döntöttem, hogy létrehozok egy „köztes teret” a prédikációban, amihez mindenki tud viszonyulni, tud vele azonosulni, vagy legalábbis láthatja. Megrendeztem magamban a prédikációs színteret, ahol én leszek majd középen, a köztes térben, körülöttem pedig a roma asszony és a bíró. Kezdtet formálódni a prédikáció felépítése.

De hol volt Jézus? Hol máshol, mint a „sűrűjében” – gondoltam. Ő az, aki elmondja a példázatot, aki az imádságról és a hitről beszél, ugyanakkor életét is adja napról napra az utolsó cseppig. Még mindig ezt teszi: napról napra önmagát adja nekünk. Számomra ez az inkarnáció: „Isten velünk van” abban a káoszban, amit az élet jelent. Ott van velem, az asszonnyal, a bíróval, mindannyiunkkal. Velünk van, de ugyanakkor értünk, bennünk, a mi érdekünkben, minket túlhaladva. Nem akartam, hogy Jézus csak úgy mellel, a prédikáció végén jelenjen meg; azt akartam, hogy köztünk lakjon, hogy a jelenléte hosszú ideig érezhetővé váljon – amennyiben ez sikerülhet. Ezek miatt a gondolatok miatt döntöttem úgy, hogy középre egy kelyhet helyezek. És mivel az imádság a lelke ennek az Isten–ember kapcsolatnak, elhatároztam azt is, hogy a kelyhet az imádsággal együtt használom majd. Ezáltal kapcsolat jön létre az imádság, az úrvacsora, Jézus naponkénti önfeláldozása és a között a Jézus között, aki Krisztusként foglal állást egyéni és társadalmi életünk „köztes terében”. Ez volt a hatodik célkitűzésem.

Szerettem volna azt is, ha ez a jézusi állásfoglalás láthatóvá válik, testet ölt, mégis nyitott marad a „gyenge igazságra”.

Azt akartam, hogy tudásunk hiányossága érezhető legyen, és így tér nyíljon a hit számára, ha ez egyáltalán lehetséges.

Lelki szemeim előtt kibontakozott a prédikáció színtere. Használjak-e kellékeket, hogy még láthatóbbá tegyem a viszonyokat? Általában nem szoktam, de ez alkalommal úgy döntöttem, hogy mégis fogok. Szeretek kísérletezni és megfigyelni, működik-e az újdonság, de fontos volt az egyszerűség is. Ezek után elkezdtem gyakorolni a prédikációt, igyekeztem az eseményt fizikailag is átérezni, mindeközben átírtam egyes részeket, hogy jobban működjön fizikailag is. Ezalatt rádöbbentem arra is, hogy valami még hiányzik. Jobban be akartam vonni a gyülekezet többi részét. Hogyan tehetném ezt? Hogyan tehetném láthatóvá az egyéni döntések és a rendszerszerű mintázatok közötti kapcsolatot? Hogyan tudnám kifejezni ezt a köztes teret, amely az egyéni döntésképeség és az erőviszonyok általi meghatározottság között húzódik? Hogyan tudnám megerősíteni a hallgatóságot, és hogyan tudnám megteremteni azt az érzést, hogy egyek vagyunk ebben a térben? Ez volt a végső kérdés és a végső feladat, amelylyel foglalkoznom kellett, és úgy döntöttem, hogy a válasz egyszerre lesz verbális és testi.

Az elmélkedés hermeneutikai folyamatában hol odafordultam a szöveghez, hol elfordultam tőle. Volt egy szó, amivel nem kezdtem semmit, ez pedig a „választottak”. Lemondtam róla, vagyis így utólag inkább úgy gondolom, hogy teljesen figyelmen kívül hagytam. Őszintén szólva, talán észre sem vettem. Ez jól mutatja, milyen szemüveg volt rajtam. Ami pedig az „Emberfia” kifejezést illeti, úgy döntöttem, hogy használni fogom, de az értelmezést a hallgatóságra hagyom. Egyesek számára hasznos lesz majd, másoknál üresen koppan, de arra gondoltam, hogy ez nem baj.

Végül megtanultam a prédikációt kívülről, hogy természetesen hangozzon, és hogy a pillanat hatása alatt tudjak változtatni, ha úgy alakul. Az itt olvasható változat nem az ige hirdetés elhangzott formája, hanem a kézirat.

Igehirdetés

(A földön, magam előtt felállítottam a „színpadot”, és elhelyeztem a kellékeket három különböző helyen.

A bal oldalon, az „1-es helyen” (az ige hirdető szemszögéből nézve) fekszik a földön egy fehér asztalterítő, azon egy borospohár, mellette pedig egy fehér szalvéta gyűrűvel összefogva.

A jobb oldalon, a „2-es helyen” a földön kitergetve egy újságpapír, előtte pedig egy papírpohár.

Középen, az előző két hely között, a „3-as helyen” kehely áll egy fehér úrvacsorai kendőn.

Én, az ige hirdető a prédikáció elején a jobb oldalon állok, a „2-es helyen”, az újságpapír mögött.)

Itt állok.

Ki vagyok én?

Egy özvegyasszony, aki a világi törvényekre hivatkozva a jogát kívánja érvényesíteni.

Nem, nem olyan vagyok, mint a bibliai szövegben szereplő özvegyasszony.

Ő egy olyan társadalomhoz tartozott, amelyben az embereknek kötelezettségeik voltak az özvegyekkel, árvákkal és idegenekkel szemben.

Ezt kívánták a bibliai idők törvényei és társadalmi normái. Tulajdonképpen a becsületről szólt mindez.

A bibliai özvegyasszonynak voltak jogai; minimálisak bár, de voltak.

Én egy roma asszony vagyok.

Nekem nincsenek jogaim.

Nincs ország, amelyik befogadna, nincsenek papírjaim, amelyek segítenének, nem beszélem az itteni nyelvet.

Romániában születtem, és Európán keresztül Svédországban kötöttem ki.

Azt hittem, Svédország áldott ország.

Talán az is, de az áldások rám nem vonatkoznak.

Az idő nagy részében egy stockholmi üzlet előtt ülök és koldulok.

(Ráülök az újságpapírra, és kezembe veszem a poharat.)

Hosszú és hideg a tél itt Svédországban.

Nincs másom, mint a kitartásom, a csendem és ez a pohár.

A lányaim Romániában maradtak.

Az összegyűjtött kevéske pénz hazaküldöm.

Igen, megszülettem, ember vagyok, élek, de ez nem ruház fel jogokkal az emberi társadalomban.

Az emberek elfordítják a fejüket, amikor meglátnak.

Nem kérek szánalmat.

Mindössze dolgozni szeretnék.

De a munkaadók is elfordítják a fejüket.

Azt mondják, önhibámból kerültem ilyen helyzetbe.

Tudom, hogy követtem el hibákat életemben, de azt is tudom, hogy ez nem csak rólam szól. Sokkal többről van itt szó, mint pusztán rólam.

Minden áldott nap kijövök ide. Minden áldott nap leülök.

Minden áldott nap koldulok.

Minden áldott nap láthatod az arcomat és hallhatod csendes kiáltásomat.

Kinyújtom feléd a poharamat.

Nem adom fel. Még létezem. Itt vagyok.

(Felálllok, és átmegyek a bal oldalra, az „1-es helyre”, a borospohár és a szalvéta mellé.)

Itt állok.

Ki vagyok én?

Egy bíró.

Nem, nem olyan vagyok, mint a bibliai szövegben szereplő bíró, aki nem féli Istent, és nem szégyelli magát az emberek előtt. Nekem vannak félelmeim, rémálmaim, amelyekből izzadtan ébredek éjszakánként.

Ezt nem tudja senki, de attól még igaz.

Amikor fiatal voltam, még meg akartam váltani a világot, de most már nem.

Régen egyszer én is azt akartam tenni, ami helyes; igazságos és becsületes bíró akartam lenni.

Szerettem a jog szépségét.

Ma már nem is tudom. A szeretet a gyerekeknek való.

Az én asztalomat mappák, ügyek, kérvények, számok töltik meg.

Sosincs végük.

Kezemben tartom a jogot.

Nem építhetem az ítéleteimet szentimentális érzésekre.

Az érzések a nőknek valók.

Nekem meg kell védenem azok jogát, akiknek vannak jogaik.

Mindenki magáért felel – ezt szoktam mondani.

Része vagyok a rendszernek, és igen, hasznot is húzok a rendszerből.

Miért is ne? Hiszen keményen dolgozom. Megérdemlem, hogy előjogaim legyenek.

És a hírnevemre is gondolnom kell.

(Kezembe veszem a borospoharat, és a gyülekezet felé emelem.)

Egészségükre!

(Leteszem a poharat.)

De mindennap látom azt az asszonyt.

(Odanézek az újságpapírra, az „asszony” helyére.)

Minden áldott nap.

Nem hagy nyugodni, felemészt.

Az a csöndes sikoly.

Minden áldott nap. Minden áldott nap.

Rendet akarok és nyugalmat.

Nyugalmat!

(Átmegyek középre, a „3-as helyre”, és odaállok a kehely elé.)

És én?

Velem mi van?

Én egy keresztény munkatárs vagyok Isten szőlőjében.

Hol van az én helyem?

Hát, itt a helyem, nem?

(Közelebb megyek a roma asszonyhoz, az újságpapírral és a papírpohárral jelölt helyre, és lenézek rá.)

Hiszen keresztény vagyok.

Itt a helyem mellette, itt vagyok minden együttérzéssel és elkötelezettséggel.

Fontos nekem minden elveszett bárány, minden elgurult drachma, minden tékozló fiú, minden idegen, árva és özvegy. A szívemen viselem mindannyiuk sorsát. Tényleg.

Ezért kérek, könyörgök, kérvényeket írok, pénzt osztok, kenyeret és levest, vitatkozom, érvelek, én...

Én tényleg... Korábban...

Néha...

És mégsem...

Nem, mégsem...

(Lassan közelebb megyek a bíróhoz, a borospohárral jelölt helyre.)

Talán legtöbbször mégis itt a helyem.

Mellette.

(Közvetlenül a képzeletbeli bíró mellé állok, és felnézek rá, hogy az emberek érezzék, hogy közel állunk egymáshoz.)

Része vagyok a rendszernek.

Nem látok, nem érzek, nem könyörgök, nem cselekszem.

A világ darabjaira hullik,

és én közben tévét nézek és pizzát eszem.

Már nem hiszek abban, hogy lehet változás.

Egy tálka leves, egy százas a pohárban, egy pár cipő – sosem lesz elég.

Akkor meg minek?

A rendszer olyan bonyolult, az egész olyan korrump.

Tényleg lehetetlen.

Elhagyott a hitem.

Elszállt a remény.

Itt állok csendben mellette, és ez a csend erőt ad neki.

Ebben biztos vagyok.

(Rövid csend.)

(Átmegyek középre, és ismét megállok a kehely előtt.)

Vagy talán itt vagyok kettejük között.

Köztes ember vagyok, köztes keresztény.

„Se nem hamu, se nem tűz” – ahogy Svédországban mondanánk.

Itt nem lehet tisztán látni, itt nem lehet rendesen levegőt venni.

Elcsüggedek.

És már nem vagyok az, akinek lennem kellene...

(Hosszabb csend.)

Mégis fel kell tennem a kérdést:

Jézus Krisztus, te hol vagy ebben az egészben?

Az özvegyasszony mellett?

(Odafordulok az asszonyhoz.)

Te tartod a poharat, ahogy elmegyek előtte?

Ilyen közel.

Vagy a bíró mellett vagy?

(Odafordulok a bíróhoz.)

Erővel és félelemmel, mozdíthatatlanul?

Ilyen távol.

Vagy itt vagy, közöttünk rejtőzöl és feded fel magad?

(*Odafordulok a gyülekezethez, és kinyújtom feléjük a kezem...*)

Vagy itt vagy,
ezen a köztes helyen?
(*Középen forgolódom, ide-oda.*)
Ahol nincsenek biztos válaszok
és egyértelmű utak,
csak sok-sok üres papírpohár és borospohár.
Itt vagy velünk?

Itt vagy a csendben?
Adsz-e nekünk pillanatokat, amikor fellélegezhetünk?
(*Hangosan ki-be lélegzek.*)
Adsz-e nekünk teret, ahol mozoghatunk
(*mutatom a tág teret a kezeimmel*)
lépésről lépésre,
levegővételről levegővételre,
imádságról imádságra,
egyik kisebb-nagyobb jótétről a másikra?
Ez az a hely, ahol te ott vagy?
Épp itt,
ebben a lehetetlen térben, lehetőséget adva az életnek?

Igen, itt vagy.
Hiszek, segíts hitetlenségemen!
Vársz rám, vársz ránk,
hogymérségben hozzád forduljunk, hogy lássunk, hogy
cselekedjünk.

(*Csend.*)

Ezért leborulok, és imádkozom. Felállok, és imádkozom.
(*Letérdelek, felállok.*)
És az asszony szégyene az én szégyenemmé válik.
A bíró rémálmai az én rémálmaimmá.
(*Kezembe veszem a kelyhet, és a gyülekezet felé emelem.*)
Mi pedig megtöltjük ezt a kelyhet szégyenünkkel és rémálmainkkal,
és te elveszed őket.
Itt van, Krisztusunk, legyen a tiéd.
Így tűnik el a szégyen, hogy felemelt fejjel állhassunk,
hogymérségben szembenézünk a rémálmokkal,
szembenézünk a többi ember szemében tükröződő
ítélettel.

Ezért leborulok, és imádkozom. Felállok, és imádkozom.
És az asszony tiltakozása az én tiltakozásommá is válik.
És közös tiltakozásunk már régen a tiéd, Jézus Krisztus.
És ez megtölti szívünket, kezünket,
És ahogy ebből a kehelyből, a te kelyhedből iszunk, erő
merítünk a folytatáshoz.
Napról napra, éjről éjre,
hogymérségben az igazságtalan rendszer erejét,

míg egyszer csak vége lesz.
Ez a reménységünk.

Ezért leborulok, és imádkozom. Felállok, és imádkozom.
És az asszony kitartása az én kitartásommá is válik.
Vagy talán a te kitartásod válik az asszonyévá és mind-
annyiunkévá.
Igen, a kitartás az a pohár, amelyet te az utolsó cseppig
kiittál,
amelyik nem távozott el tőled.

Én pedig itt állok, kezemben a te kelyhettel.
A te kelyhettel.
(*Kinyújtom a kelyhet a gyülekezet felé.*)

Megtörik-e az igazságtalan bíró szívének keménysége?
Otthonra és szégyen nélküli életre talál-e a roma asszony?
Lesz-e feltámadás?
Talál-e az Emberfia hitet, amikor visszatér?
Honnan is tudhatnám?
De imádkozunk és cselekedjünk.

Utógondolatok

Egy év telt el azóta, hogy elhangzott ez a prédikáció. Ennek a tanulmánynak a megírása már maga is egy utógondolat, de nem szeretnék itt megállni. Számomra a prédikáció egy esemény, amelyben a kimondott szó betölti a teret, és amelyben – Gustaf Wingren gondolatát idézve – ha Isten is úgy akarja, Krisztus is betölti a teret. A prédikáció egy lélegzetvétel, egy fuvallat, egy áramlat, amely aztán eltűnik. Vagy talán mégsem. Vajon megszólalt-e ebben a prédikációban az együttérző, prófétai, átformáló hang? Tudott-e teret teremteni a hallgatóság számára? Kimondta-e azt, amit a helyzetről, Krisztusról és a mi szerepünkről ki kellett mondania? Azt tudom, hogy azóta is velem van ez a prédikáció, és minden alkalommal, amikor találkozom egy roma emberrel, ott látom őt is és magamat is a „köztes térben”, ahol a „Krisztus-esemény” megtörténik.

Hivatkozott művek

- BAILEY, E Kenneth 2008. *Jesus Through Middle Eastern Eyes. Cultural Studies in the Gospels*. SPCK, London.
- CAMPBELL, Charles L. – CILLIERS, Johan H. 2012. *Preaching Fools. The Gospel as Rhetoric of Folly*. Baylor University Press, Waco.
- CAPUTO, John D. 2006. *The Weakness of God. A Theology of the Event*. Indiana University Press, Bloomington–Indianapolis.
- CAPUTO, John D. 2007. *What Would Jesus Deconstruct. The Good News of Postmodernism for the Church*. Baker Academic, Grand Rapids.

JOHNSON, Luke Timothy 1991. *The Gospel of Luke*. The Liturgical Press, Collegeville. (Sacra Pagina 3.)

LORENSEN, Marlene Ringgaard 2012. *Preaching as a Carnavalesque Dialogue: between the “Wholly Other” and “Other-wise” Listeners*. PhD-disszertáció (Koppenhágai Egyetem Teológiai Kar).

SUNDBERG, Carina 2008. *Här är rymlig plats. Predikoteologier I en komplex verklighet* [„Sok hely van itt”. Az igehirdetés teológiai az összetett valóság fényében]. PhD-disszertáció (Karlstadi Egyetem). Karlstad University Press.

Fordította: Balicza Klára

A Barth–Brunner-vita a homiletika tükrében

■ KODÁCSY TAMÁS

► **A mai református igetan a 16. századra nyúlik vissza, már az akkori hitvallásokban rendszerezett választ próbáltak adni az istenismeret forrásának kérdésére. A református dogmatikában leginkább Karl Barth új formába öntött igetana az, ami meghatározóvá vált. A homiletikai munkákban viszont a barthi prédikációfelfogástól gyakran távolságot tartanak a gyakorlati teológusok, tegyük hozzá, nem alaptalanul. Ennek a diszkrepanciának az eredetét próbáljuk most feltárni.**

Hirdetett ige és általános kijelentés

Thomas G. LONG egy tanulmányában arról ír, hogy a homiletikában az üzenet tartalmával szemben egyre hangsúlyosabb a hallgatókra szánt figyelem (1933, 167–188. o.). Ennek a gyökerét egy dogmatikai témában, Karl Barth és Emil Brunner általános kijelentéséről szóló vitájában látja, jó okkal. A kérdés a *tartalom és forma, a mit és a kinek* feszültségében értelmezhető: „Mennyiben kell az igehirdetőnek úgy alakítania az igehirdetést, hogy a befogadásban segítse az igehallgatót? Barth amellett érvel, hogy az igehirdetőnek nem kell foglalkozni az igehallgatók sajátosságaival, csak hirdesse egyszerűen az evangéliumot, mert az evangélium kiharcolja magának a figyelmet. Long arra jut, hogy az igehirdetés retorikai megközelítése nem más, mint »Barth elleni támadás«. Másfelől Brunner azt gondolja, hogy az evangéliumnak van kapcsolódási pontja az emberi lét sajátosságához. Isten saját képére teremtette az embert, aki mindig olyan speciális szituációban él, amely késszé teszi az evangélium befogadására. A retorika abban segíti az igehirdetőt, hogy úgy formálja meg az igehirdetést, hogy ráérezzen erre a kapcsolódási pontra. Itt meg kell állapítanunk, hogy Észak-Amerikában Brunner megközelítése sokkal szélesebb körben elfogadottabb.” (ALLEN 2003, 167. o.)

Ebből következik, hogy az új, hallgatóság-központú homiletika elsősorban az amerikai protestáns teológiában hódít teret. Nem véletlen, hogy az észak-amerikai kontinensen Emil Brunner írásai és gondolatai kiemelkedően népszerű-

ek. Vajon tényleg ilyen kibékíthetetlen az ellentét a barthi és brunneri álláspont között, ahogyan látszik? Kétségtelen, hogy a teológiatörténet ezt a vitát tartja a 20. század legmélyebb ellentétének, hozzátéve, hogy az irányzat két képviselője: Karl Barth bázeli és Emil Brunner zürichi teológusok egykor barátok voltak. A kérdést komolyan fel kell tennünk úgy is, hogy ez ellentét-e egyáltalán. Valóban *contradictio* abban az értelemben, hogy eldönthető valamelyik állítás logikai igazsága? Vagy nem ellentétről van szó, hanem egy makacs *paradoxonnal* állunk szemben, ahol nem működnek a logikai rendszer eldöntő ítéletei? Az előbbi esetben az ügynek már rég el kellett volna dőlnie, és mind a homiletika, mind a dogmatika területén győznie kellett volna valamelyik irányzatnak. Ezzel szemben hol az egyik, hol a másik irányzat dominál: például hajlamosak vagyunk tipikusan brunneri körben gondolkodni a homiletika retorikai vagy a természettudomány és a teológia párbeszéd megközelítésében, ám ezzel szemben a teológia öndefiníciója vagy sajátos tárgyának meghatározása során mindig a barthi ösvényre lépünk. Noha vannak teológusok, akik ezt a kérdést döntésre viszik, a probléma ismétlődő felbukkanása mégis inkább azt sejteti, hogy ez nem ellentmondás, hanem a két álláspont egy paradoxonban polarizálódik. Ha így van, akkor milyen paradoxon ez? Ha teológiai paradoxon, akkor azt meg kell tudnunk fogalmazni krisztológiai paradoxonként is, különben feloldódna és érdektelenné válna. Most arra teszünk kísérletet, hogy a homiletika és dogmatika barthi és brunneri megközelítését krisztológiai paradoxonként értelmezzük, és ezzel a vitát logikailag eldönthetlenné tegyük, ám ezzel új utakra nyissunk.

Karl Barth és Emil Brunner ugyanahhoz a protestáns teológusgenerációhoz tartozott, mint Paul Tillich, Rudolf Bultmann, Anders Nygren és Reinhold Niebuhr, hogy csak a legnagyobbakat említsük. A 19. század végén születtek, és teológusi pályafutásuk az első világháborúval kezdődött. Ez a világgégés szembesítette őket azzal, hogy a felvilágosodás Nyugat-Európája – amely a kultúrprotestantizmus által a racionalitásba vetett bizalmat helyezte előtérbe – a végéhez ért. Mint teológusok, meghatározóan a teológiai liberaliz-

mus szellemében tanultak, és mint a háború túlélői, tudatosan (például Paul Tillich az 1916-os, különösen kegyetlen verduni csata után) vagy tudat alatt szakítottak ezzel a tradícióval, és újraértelmezték teológiájukat. Ennek az volt az alapvető oka, hogy a töretlen fejlődésbe vetett optimista hit világméretű katasztrófához vezetett. Az értelmetlenségtől való szorongás és a világ titoktalanítására tett erőfeszítések a nietzschei hatalomvágyban nem az emberiség javát szolgálták. A teológia sajnos kiszolgálta ezeket a törekvéseket azáltal, hogy a teremtett világ végleges megfejtését, a racionális Atya képét és a természeti teológiát helyezte középpontba.

Az idősebb generáció kritikusaiban szemében mindannyian „neoortodoxok” lettek, és a felvilágosodás előtti teológiai gondolatokhoz nyúltak vissza. Nem volt közöttük mindig egyetértés, de például Karl Barth, Emil Brunner és Friedrich Gogarten, valamint Rudolf Bultmann közösen szerkesztették a *Zwischen den Zeiten* folyóiratot. Itt lett egyre nyilvánvalóbb és mélyebb Karl Barth és Emil Brunner között az ellentét, de a későbbi évek során Karl Barth és a többi neoortodox teológus között is kiéleződött a vita. Ezek közül a gondolkozók közül ma már szinte csak Karl Barthot illetik a neoortodox jelzővel, Paul Tillich és Rudolf Bultmann más jelzőket kaptak (és kapnak ma is, ha be lehet őket sorolni), például Reinhold Niebuhr követői egyszerűen szociális és politikai liberális jelzőt kaptak. Nem csak Karl Barth alkotott önálló teológiát; jelentős különbségek voltak Paul Tillich és Reinhold Niebuhr vagy Rudolf Bultmann között is, így az új generációhoz tartozó teológusok gondolatai nagyon eltérő irányokat vettek. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy bár a különbségek itt is láthatóak, talán Emil Brunner volt legközelebb mindegyik teológushoz, vagy legalábbis leginkább kész arra, hogy kommunikáljon és dialógust folytasson a többiekkel (KEGLEY 1962, 33–34. o.). Barth és Brunner életük vége felé ismét találkoztak, ekkor Barth azt mondta, hogy Brunner és ő olyanok, mint „a bálna és az elefánt” – két óriás, és egyik sem tudja felfogni, hogyan létezhet a másik (PACKER 1993).

A református prédikáció és Isten igéje közötti viszony megfogalmazásában erősen meghatározó a már említett barthi hármas igefelosztás, amely alapvetően a reformáció hagyományához nyúlik vissza. Isten *hirdetett igéje* a prédikáció, *írott igéje* a Szentírás, és *kijelentett Igéje* Jézus Krisztus.

„A most említett sorrend, csak reánk nézve, tapasztalati szempontból érvényes. Ha lényegi szempontból nézzük a dolgot, és nem magunkra vonatkoztatva, akkor a sorrend megfordul, vagyis első a kijelentett ige, aztán következik az írott ige, s végül a prédikált ige. Krisztus ugyanis megelőzi a Bibliát, a Biblia meg a prédikációt. Hozzá még nemcsak idői, hanem lényegi szempontból is megelőzi, mert Krisztus nélkül nincs sem Biblia, sem prédikáció. Sorra vesszük az ige mindhárom alakját, abban a rendben, ahogy hozzánk legközelebb esik.” (TÖRÖK 1985, 73. o.)

Karl Barth az ige hármas alakjában nem fedezett fel tartalmilag újat, de a rendszerbe foglalás és következetes kifejtés újra felelevenítette a reformátori örökséget. Sylvester János bevezetője a magyar Újszövetség fordításához (1541) nemcsak irodalmi különlegesség, hanem teológiai szempontból is fontos mű. Fordítóként nem a nyelvről, a kifejezések átültetésének nehézségéről ír, hanem arról beszél, hogy a magyarul olvasható ige hogyan kapcsolódik Isten kijelentéséhez.

„Proféták által szolt rígen néked az Isten,
Az kit ígirt, ímé, vígre megadta fiát.
Buzgó lílekvel szól most es néked ez által,
Kit hagyta, hogy hallgass, kit hagyta, hogy te kövess.”

A Zsid 1,1k parafrázisával Sylvester János az igének ezt a hármas alakját különbözteti meg: az ige szól „proféták által” – amely az akkori írott *igére*, az Ószövetségre utal –; az Ige a Fiú, a *kijelentett Ige*, „akit ígirt, ímé vígre megadta”; és így lesz a róla szóló tanúságtétel *hirdetett ige*, akit „hagyta, hogy hallgass”.

Az ige utolsó alakja folyamatosan vita tárgya elsősorban amiatt, mert az általános kijelentés foglalná el a helyét.

Kijelentett Ige – Jézus Krisztus	
Írott ige – Szentírás	
Hirdetett ige – ige hirdetés	Általános kijelentés – történelem, lelkiismeret, természet

A kijelentett Ige és az írott ige viszonyával teológiai szempontból a *kanonizáció* foglalkozik, de ez nem témája a dolgozatnak. A hirdetett ige és az általános kijelentés helyzete viszont nem kikerülhető a „mit prédikáljunk?” kérdésnél. Honnan ismerhetjük meg Istent? Honnan van bátorsága a lelkésznek ahhoz, hogy Isten valóságos jelenlétéről, akaratáról beszéljen? Honnan van bátorsága a természettudósnak ahhoz, hogy a természet titkának fűrkészésével vallásos kijelentéseket tegyen?

A teológiatörténetben a *Scriptura* és a *Natura* szétválasztása sokszor gondot okozott, és a mai természettudomány és teológia kapcsolatában is az egyik legfontosabb kérdésnek számít. Amíg mindkettő a kizárólagos *solus* jelzővel forrásként szerepel a teológia és a természettudomány megismeréséhez, addig fennáll a veszélye annak, hogy vagy egy kettős valóságot (*duplex veritas*) írunk le, vagy pedig, ha ugyanarról a valóságról beszélünk, akkor a *Scriptura* és a *Natura* ellentmondhat egymásnak. Kálvin értelmezésében a természet Isten gondviselésének tere, és alkalmas arra, hogy Istenre mutasson.

A klasszikus teológia Barthtól eltérő kijelentéstanában az igaz ismeretnek itt három forrása van, de úgy, hogy ennek alanya vagy szerzője maga Isten. Az első kettő megérik a barthi teológia igetanával, ám az utolsó eltér.

1. A kijelentett Ige, a *revelatio specialissima*, amely Isten legkülönösebb kijelentése, ő maga. Jézus Krisztus, a testet öltött Isten Fia egyszerre lépett be a földi valóságba, lett emberré, és egyszerre maradt az, aki volt, a mindenség Ura.
2. Az írott ige, a *revelatio specialis*, a különös kijelentés, amely a Szentírás, és amelyen keresztül megismerjük Isten akaratát. Az Ószövetség próféciákban és ígéretekben, az Újszövetség történetekben és tanúságtételekben beszél a kijelentett ígéről.
3. A *revelatio generalis*, az általános kijelentés, amely a lelkiismereten, a történelmen és a természetben keresztül mutatja meg Istent.

A harmadik, az általános kijelentés szerepe a leginkább kérdés. Ha a történelemre, lelkiismeretre és természetre úgy tekintünk, mint Isten kijelentésére, akkor fennáll annak a veszélye, hogy a teológia ráerőlteti a maga elképzeléseit a társadalomtudományra és természettudományra, elsősorban a Szentírás értelmezése alapján, például a természettudományt tekintve ilyen a kreacionizmus. Ez történt a kopernikuszi világgépet ellenző heves teológiai reflexiók esetében is. Ha viszont kiemeljük a *revelatio szintjéről* a természetet, akkor annak a veszélye jelenik meg, hogy elidegenedik a valóságtól, amelyben Isten Igéje testet öltött és elhangzott.

A tudománytörténet számos példát hoz mindkét esetre, és tanúskodik mindkét veszély bekövetkezéséről is. A modern teológiában Karl Barth az, aki radikálisan nemet mond a *revelatio generalisra*, nem tekinti a teremtést kijelentésnek. Ezzel felmenti a teológiát az alól, hogy a természettudomány vívmányaira reagáljon, és ahhoz igazodjék. De vajon megmarad-e a teológia valóságához való viszonya? E tekintetben Barth sokkal inkább Lutherhez hajlik, mint Kálvinhoz: „Amikor Isten eredeti és alapvető akaratáról beszéltünk, az »ő első tettéről«, amely a teremtésben és a teremtéssel teljesedik be, még ha meghaladja is a teremtést, nem egy »eredeti kijelentésről« beszéltünk, amelyet meg kell különböztetnünk Jézus Krisztustól, ugyanis ez lényegében különbözik tőle. Nem beszéltünk semmilyen emberi gondolkodás vagy létezés önismeretének vagy önszámításának eredményének fényében. Nem beszéltünk a természetet és emberi történelmet szabályozó törvényeken és előírásokon alapuló megfigyelések és következtetések vonatkozásában sem.” (KD IV/1. 45. o.)

Karl Barth éppen ezért a természettudományos eredményeket még véletlenül sem érintve különválasztja azt, amit a keresztyén teológia a teremtésről és az emberletről mond (KD III/1. 1–3. o.),¹ attól, amit az emberi tapasztalat és kutatás mond (WEBSTER 2000, 94. o.). Barth szerint bármilyen természeti teológia utat nyit a liberális teológia felé, és elárulja a neoortodoxiában ismét hangsúlyossá vált

kegyelmet, amit Isten Jézus Krisztusban adott. Barth szerint ez visszalépés oda, ahonnan a világháború utáni teológia – beleértve Brunner is – kiutat keresett. Bármilyen természeti teológia egy rangra emelése a kijelentéssel ebbe a rossz irányba mutat (GRANT 2007).

Vele szemben Emil Brunner azt állítja, hogy létezik egy kapcsolódási pont (*Anknüpfungspunkt*) az emberben, amely által felismerheti Istent a természetben. Számára rendkívül fontos, hogy a természettudomány által megismert valóság ne különbözzön attól a valóságtól, amelyről a teológia beszél.

„Mert a teremtésben minél inkább leírjuk Isten felelősségét mindaz iránt, amit teremtett, annál inkább nyugtalanító szemünknek látni a fennálló valóságot. Ez a világ, amely tele van értelmetlenséggel, könyörtelen szenvedéssel és halállal, lehet Isten teremtése? Másrésztől mi lehet annak az értelme, amit teremtésnek nevezünk, ha nem jelenti azt, hogy Isten teremtése, amit »mennynek és földnek« nevezünk, nem más, mint ez a világ, és mindaz, ami benne van? A teremtésben való hit valójában, ahogy az elején leszögeztük, arra ösztönöz, hogy kapcsolatba hozza a számunkra ismerős világot azzal az Istennel, aki meghaladja a világot.” (BRUNNER 1952, 17. o.)

Először Brunner fejtette ki véleményét 1934-ben (*Natur und Gnade*), amelyben a természeti teológiához való viszonzatérést hirdette meg, ez indította el a vitát. Bevezetőjében utal is arra, hogy ez a kérdés már régóta feszegeti, de eljött az idő, hogy terítékre kerüljön. Az, hogy Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, azt jelenti, hogy alapjában véve képes arra, hogy Istent *felismerje* a természetben. Ez a képesség nem jelent büntelenséget, tisztaságot vagy bármiféle érdemet, ez csak a felismerés képessége, amely lehetővé teszi, hogy az isteni kegyelemben részesüljön az ember (MCGRATH 2002, 157. o.). Barth ez ellen élesen tiltakozik, mert ebben olyan ösvényt lát megnyílni, amely kikerüli a kegyelmet; a *Natur und Gnade* tételben nem annyira a természettel van gondja, hanem azzal, hogy az *und*-dal egymás mellé teszi a természetet és a kegyelmet.

Brunner nagyon radikálisnak tartja a természeti teológiáról való lemondást, és legfőbb problémája az a kizárólagosság, amellyel Barth az igeteológiát képviseli: „Úgy látom Barthot, mint egy éjszakai őrségben szolgáló állhatos katonát. Mindenre lő, aki felszólítására nem mondja meg a jelszót. Még a jóbarátokat is megsemmisíti, ha nem a megfelelő jelszót hallja meg, vagy buzgalmában félreérti azt.” (BRUNNER–BARTH 1946, 16. o.)

Barth egy csattanós válaszban (*Nein!*) reagált Brunner „kapcsolódási pontjára”, és határozottan elutasította a természeti teológiát (MCGRATH 2003, 181–183. o.). Rendszeres teológiájának az elején éppen azért érvel a dogmatikai prolegomena fontossága mellett, mert egy előszó határozza meg azt a metodológiát, amelyben egy bizonyos tudo-

¹ Karl BARTH, KD III/1. 1–3. o.

mány működik. Ha a rendszeres teológiába bekerül egy prolegomena előtti prolegomena – mint természeti teológia –, akkor az a teljes teológiai vállalkozásra kihatással van. Barth dogmatikai prolegomenája azon alapul, hogy Isten szólt, nem pedig azon, hogy az ember a természetén keresztül megtalálja Istent.

A vitában mindkét teológus a kálvini hagyományban értelmezi újra Kálvin gondolatait a kijelentésről. Edward DOWEY szerint a vitában sem Barth, sem Brunner nem használja helyesen a kálvini *duplex cognitio Domini*, amely Isten kettős megismerését jelenti (1952, 247. o.). Barth így olvassa a kifejezést: „a kijelentés a teremtésből és Krisztusban” (*Inst* I,2; BRUNNER–BARTH 1946, 105. o.). Ezzel ellentétben Brunner a természeti teológiát objektív értelemben tulajdonítja Kálvinnak: a teremtésben megjelenő kijelentést érti alatta (DOWEY 1952, 248. o.). A római katolikus értelmezés inkább szubjektív: a természeti teológia azt a képességet jelentheti, amellyel a teremtésben lévő kijelentést felfoghatja az ember a *revelatio specialis* segítségével. A természeti teológia szubjektív értelmezésétől mindkét teológus elhatárolódik, még akkor is, ha Barth szerint Brunner nem elégséges módon.

Brunner úgy érvel, hogy Barth félreértette őt, mert ő is elutasítja azt, hogy bármilyen önálló összekapcsoló, különálló teológia létezne. Barth szerint ez a fajta teológia az egyház és az evangélium ellensége, és ezt Brunner nem veszi komolyan, ha már a címben is szerepel az és. Úgy érti a bűneset utáni állapotot, hogy a bűn eltorzította az istenképűséget, de nem semmisítette meg. Azért vagyunk képesek meghallani Isten igéjét, mert ebből az összetört istenképűségből még maradt bennünk valami. Ez a kapcsolódási pont nem jelenti azt, hogy önmagunk akár cselekedetből, akár érdemből képesek lennénk Istenhez jutni, vagy arra, hogy Isten igéjét önmagunktól megértsük (GRANT 2007, 92. o.).

Barth szerint Brunner nem veszi észre, hogy az istenképűség teljesen megsemmisült, és ennek ellenére az emberek mégis felelősek maradtak. Amit Brunner csupán formális kapcsolópontnak vél, az tulajdonképpen lényeges különbség. Brunner először azt állítja, hogy a bukott emberiség továbbra is birtokol egyfajta istenismeretet, amely a bűneset után is megmaradt. Isten ismerete a Szentlélek ajándéka, és ahogy a Szentlélek kapcsolatba lép a bűnös emberrel, az igazi csoda. Brunner válaszában kitart amellett, hogy míg a Biblia a Lélek ajándékaként írja le a hitet, ez egy emberiségnek adott ajándék. A Bibliában sosem úgy olvassuk, „hogy a Léleknek van hite énbennem; hanem hogy a Lélek által hiszek” (BRUNNER–BARTH 1946, 33–34. o.). Nagyon fontos, hogy Emil Brunner egy nyitott, *erisztiikus teológia* felé lép (SZŰCS 1995, 221. o.), amely kapcsolatot keres a teológia és a tudományok, az igehirdetésben az üzenet és a hallgatóság között.

Ugyanazzal a problémával találkozunk, hogy az igehirdetésben van-e helye az emberi erőfeszítésnek, a kapcsol-

lódási pont megtalálásának, az *illusztrációnak*, amely segít összekötni az üzenetet a hallgatóval. Az *illusztrációról* mint a prédikáció ablakáról ma már külön tanulmányok és módszertanok szólnak, sőt internetes portálok szolgáltatnak homiletikai szemléltető eszközöket,² de ennek a létjogosultsága korántsem egyértelmű a Barth–Brunner-vita fényében. Karl Barth homiletikájában határozottan elutasítja a megvilágosító történetek, képek és más eszközök alkalmazását. Az igehirdetési kritériumok sorában elsőnek mondja ki:

„Az igehirdetés nem tehet kísérletet istenigazolásra. Nem dolgozhat ki istenérvet egy intellektuális szemléltetéssel, úgy, hogy bizonyos tételeket felállít és bizonygat. Nincs más istenbizonyíték azon kívül, mint amit Isten kínál. Az igehirdetésnek nem lehet feladata, hogy Isten igazságát művészi szempontból mutassa be vagy adja elő akár egy jézusi kép, akár egy impresszió, akár egy esztétikai élmény felidézésével. Amikor Pál apostol arról beszélt, hogy »akiknek szeme előtt úgy írtuk le Jézus Krisztust« (Gal 3,1), akkor azok az apostol szavai. De *ránk* érvényes az a parancsolat, hogy ne csináljunk semmilyen képet. Ha Isten az igazságát akarja elmondani, akkor az igehirdetőnek tilos beleokoskodni mindenféle saját tudománnyal vagy művészettel. Ennek a tükrében nemcsak a Krisztust ábrázoló képek és feszületek templomi megjelenése a kérdéses, hanem a fejben gyártott istenképek is.” (BARTH 1991, 47–48. o.)

Ugyanilyen elutasítóan vélekedik például az igehirdetés olyan eleméről is, mint a bevezetés és konklúzió. „Bevezetés? Alapvetően az igehirdetésnek nem kellene bevezetés.” (Uo. 121. o.) Csak annyiban, hogy rámutasson Isten igéjére, minden más csak kivezet minket a templomból, ahová azért jöttünk, hogy Isten igéjét hallgassuk. Ugyanígy vélekedik az összegzésről is, teljesen felesleges a végén összegzést adni, az igemagyarázattal kell hogy befejeződjön az igehirdetés. „Ha pedig mégis szükséges az összegzés, akkor azt már késő megtenni, az egész el van szűrve.” (Uo. 127. o.) Olyan ez, mint amikor az igehirdetés során többször úgy érezzük, hogy a lelkész már éppen befejezi, amikor mégsem. Ilyenkor nem tudja, mit akart mondani, Barthnak igaza van, jobb lett volna el sem kezdeni.

Komoly fejtörést okoz, hogy maga BARTH is eltér ettől a szabálytól, és vannak olyan igehirdetése, amelyeket elég erőteljes bevezetéssel kezd (1961, 20., 101. o.). Ennél még bonyolultabb a helyzet, amikor azt vesszük észre, hogy Barth dogmatikai tételei, amelyek egy bibliai textusból indulnak ki, egyszer csak igehirdetéssé válnak. Miközben olvassuk az igehirdetésről szóló dogmatikai fejtegetést, igehirdeté-

² <http://www.sermonillustrations.com/>; <http://www.sermoncentral.com/sermon-illustrations-free-stories-preaching/>; <http://www.preachingtoday.com/find-sermon-illustrations/>; <http://www.sermonillustrationlibrary.org/>; <http://www.preaching.com/sermon-illustrations/>.

sekbe illő szöveggel szembesülünk. Mert maga az igehirdetésről szóló beszéd sem tarthat olyan távolságot az igehirdetéstől, hogy ne lépne be annak a körébe. Az 1960-as években érezhető egyfajta lázadás a barthi homiletika ellen, amelynek egyik élharcosa Hans-Dieter Bastian, aki a dogmatikai megközelítésben azt kritizálja, hogy kész válaszokat kapnak az igehallgatók, nincs szerepe a *kérdésnek*, amely kapcsolatot teremtené a valósággal (KAY 2007, 39–40. o.): „Az a dogmatikai szöveg, amely egy bibliai szakasszal kezdődik és egy igehirdetéssel fejeződik be, következetesen átnéz afelett, hogy amikor a beszélt kommunikáció a prédikátoron túl a hallgató felé halad, akkor ezt ennek hatékonyságával vagy hatástalanságával vizsgálhatjuk meg.” (BASTIAN 1971, 48. o.)

A kérdés teológiája (*Theologie der Frage*) ezt a valósággal való kapcsolatot állítaná vissza, és úgy véli, hogy „minden teológia félrevezető és kétséges, amely az intézményszerűsített egyház polcain található és ott konzervált, kész dogmatikai válaszokat adja” (BASTIAN 1969, 346. o.). A kérdés elengedhetetlenül fontos, és valóban nem válaszok azok, amelyek előtt nincs valódi kérdés. Mindenesetre a teológia valósághoz való viszonya jól láthatóan a homiletikai kérdésekben csúcsosodik ki.

Az igehirdetésben a bevezetéstől és illusztrációtól való tartózkodás ugyanoda vezethető vissza Barthnál, mint a kijelentésről szóló vitában a kapcsolódási pont (*Anknüpfungspunkt*) elutasítása. Mind az illusztráció, mind a bevezetés elutasítása Isten kijelentésének emberi megragadhatatlanságából ered.

Azzal, hogy a kijelentés harmadik alakját összekapcsoltuk a homiletikai aptum problémájával, új megvilágítást kap a Barth–Brunner-vita. A *hirdetett ige* vagy *általános kijelentés* kérdése krisztológiai értelemben is paradoxon, amelynek gyökere a következőkre vezethető vissza.

Jézus Krisztusban „*teremtett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár trónusok, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok: minden általa és reá nézve teremtett*” (Kol 1,16). Régi teológiai hagyomány, hogy a teremtő Atya szava által teremtette a világot, és ez az Ige lesz teremtményé, amikor Krisztus megszületik.

Jézus Krisztusban a teremtésen keresztül kapcsolódik egymáshoz az Igének ez a két alakja: a hirdetett ige az a szó, amely által teremtette Isten a világot. Ennek a titkát itt csak érzékeltetni tudjuk, de önmagában felöleli azt a nagyon is összetett kérdést, hogy mi köze a valósághoz annak, ami a szószéken elhangzik. Az igehirdetésben az üzenet elhangzása és a teremtésben a „legyen!” kimondása ugyanarról a mozzanatról szólnak.

Eddig a Barth–Brunner-vitát elsősorban a természettudomány és teológia, illetve természeti teológia kérdése felől értelmezték a teológusok. Ez olyan kísérlet, amelyben nem a természet, hanem a barthi megoldás vége felől, a hirdetett ige felől kérdezzünk rá az általános kijelentés legitimitá-

sára. A teremtés és igehirdetés kölcsönhatásával lehetőséget látunk egy ilyen teológiai paradoxon lebegtetésére és feszültség termékeny kiaknázására. A kérdés az, hogy mit kezdjünk ezzel a maradandó polaritással az igehirdetésben.

Hivatkozott művek

- ALLEN, Ronald J. 2003. The Turn To the Listener. A Selective Review of a Recent Trend in Preaching. *Encounter*, 64. évf. 167–196. o.
- BARTH, Karl 1945. *Kirchliche Dogmatik*. III/1. kötet. *Die Lehre von der Schöpfung. Teilband 1*. EVZ, Zürich.
- BARTH, Karl 1953. *Kirchliche Dogmatik*. IV/1. kötet. *Die Lehre von der Versöhnung. Teilband 1*. EVZ, Zürich.
- BARTH, Karl 1961. *Deliverance to the Captives. Sermons*. Harper, New York.
- BARTH, Karl 1991. *Homiletics*. Ford. Geoffrey W. Bromiley. Westminster John Knox Press, Louisville.
- BASTIAN, Hans-Dieter 1969. *Theologie der Frage. Ideen zur Grundlegung einer theologischen Didaktik und zur Kommunikation der Kirche in der Gegenwart*. Chr. Kaiser Verlag, München.
- BASTIAN, Hans-Dieter 1971. From the Word to the Words. Karl Barth and the Tasks of Practical Theology. Ford. Richard Ulrich. In: Frederick Herzog (szerk.): *Theology of the Liberating Word*. Abingdon, Nashville.
- BRUNNER, Emil 1952. *Dogmatics*. 2. köt. *The Christian Doctrine of Creation and Redemption*. Lutterworth, London.
- BRUNNER, Emil – BARTH, Karl 1946. *Natural Theology Comprising „Nature and Grace” by Professor Dr. Emil Brunner and the reply „No!” by Dr. Karl Barth*. Wipf and Stock, Eugene.
- DOWEY, Edward 1952. *The Knowledge of God in Calvin’s Theology*. Columbia University Press, New York.
- GRANT, Colin 2007. Why Should Theology be Unnatural? *Modern Theology*, 23. évf. 1. sz. 91–106. o.
- KAY, James F. 2007. *Preaching and Theology*. Chalice Press, Atlanta.
- KEGLEY, Charles W. 1962. *The Theology of Emil Brunner*. Macmillan, New York.
- LONG, Thomas G. 1933. And How Shall They Hear? The Listener in Contemporary Preaching. In: *Listening to the Word. Studies in Honor of Fred B. Craddock*. Szerk. Gail R. O’Day – Thomas G. Long. Abingdon, Nashville. 167–188. o.
- MCGRATH, Alister 2002. *Bevezetés a keresztény teológiába*. Osiris, Budapest.
- MCGRATH, Alister 2003. *Tudomány és vallás*. Typotex, Budapest.
- PACKER, J. I. 1993. The Whale and the Elephant. *Christianity Today*, 37. évf. 11. sz. október 4. 11. o.
- SZÜCS Ferenc 1995. *Hitvallásismeret*. Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar, Budapest.
- TÖRÖK István 1985. *Dogmatika*. Free University Press, Amsterdam.
- WEBSTER, John 2000. *Karl Barth*. Continuum, London – New York.

Hogyan éltek az egykori jeruzsálemi keresztyének?

■ MISSURA TIBOR

HURTADO, Larry W.: *Hogyan lett Jézus Istenné a földön?* Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2008.

Az '50-es években – amikor a teológiát kezdtem – használható, alapvető tudományos írásmagyarázati szakkönyvet szinte csak protestáns szerzőtől lehetett olvasni. Számomra örvendetes, hogy ma már igen nívós és szép számú katolikus művet lehet nálunk is kapni. Ezért került kezembe az Amerikában élő Larry Hurtado könyve a Bencés Kiadó jóvoltából, amely sok segítséget adott az egyes bibliai könyvek megértéséhez. A könyv címe provokatív, a tartalma azonban nagyon építő. Az „őskereszténységgel”, vagyis a jeruzsálemi keresztyén egyházzal, valamint az apostolok által alapított, Palesztinán kívüli gyülekezetek életével és istentiszteleti szokásaival foglalkozik nyolc fejezeten keresztül. A könyv a szerzőnek az izraeli Ben Gurion Egyetemen (Beér-seva) tartott előadásait foglalja össze.

Hurtado a bevezetésében megállapítja: Jézus halála után követői azonnal olyan tisztelettel fordultak feléje, amely messze meghaladta az életében iránta tanúsított tiszteletet.

Az első fejezetet – *Közelítések a legkorábbi keresztyénység Jézus-tiszteletéhez* – a vallástörténeti iskola eredményeivel, különösen Wilhelm Bousset *Kyrios Christos* (1913) című könyvével foglalkozik, de eljut annak kritikájáig is, mert Bousset szerint az „általa Krisztus-kultusznak nevezett jelenség viszonylag korán kialakult [...] nem lehetséges visszavezetni a júdeai zsidó-keresztyén közösségekig. Bousset ehelyett a pogány környezet hatására bekövetkezett fejlődést sajnálatos eltévelyedésnek nevezte az »egyszerű palesztin közösség« hitétől, akik Jézust egyszerűen csak az Istentől kiválasztott »Emberfiának« tisztelték, messiásnak tartották.” (35. o.) Számomra meglepő volt, hogy

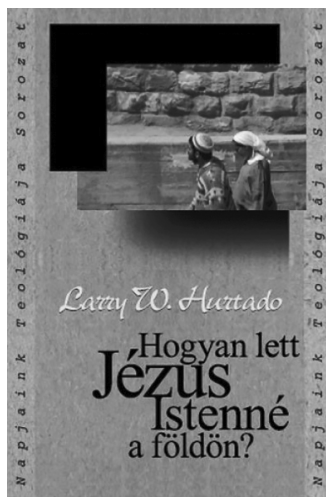
Hurtado kimutatja, hogyan hat még ma is ez az iskola bizonyos fejlődési elméletekben. „Burton Mack például azt állítja, hogy Krisztus kultusza névtelen szíriai keresztyén csoportokban alakulhatott ki” (37. o.).

A második fejezet – *A Jézus-tisztelet és a második Templom zsidóságának monoteista vallásgyakorlata* – a jeruzsálemi templom pusztulása előtti Jézus-tiszteletet vizsgálja. Megállapítja, hogy Pál levelei, a legrégebb írásos emlékek maradványaként feltételezik Jézus tiszteletét Messiásként (Χριστός), Úrként (κύριος) és Isten Fiaként. A liturgiában a Jézushoz rendelt tiszteletből kitetszik, hogy isteni személyként viszonyulnak hozzá. Fontos észrevennünk, hogy Pál „sohasem utal rá, hogy a leveleiben bemutatott devocionális [tiszteletadási] kijelentésekben és praxisokban bármiféle újdonság volna. Sőt azt hangsúlyozza, hogy ezekben a kérdésekben ő és a jeruzsálemi egyház zsidókeresztyényei közös hitet vallanak, és devocionális rendjük is közös (1Kor 15,1–11).” (67. o.) Semmi okunk nincs azt hinni tehát, hogy Pál fe-

lelős azért, hogy Jézust később – Pál hatására, a megtért pogányok közreműködésével – isteni személyként kezdték tisztelni, sem azt, hogy az új Jézus-kép megkülönböztette volna az általa alapított egyházakat a többitől (67–68. o.).

A Jézust övező erőteljes tisztelet egyértelműen nagyon korán, már a feltámadásával megjelent és széles körben jellemző volt a keresztyénységre, amikor még nem volt számottevő a megtért pogányok aránya. Hiszen Péter apostol a pünkösdi beszédében meghirdeti, hogy Isten Jézust nemcsak feltámasztotta – életre keltette –, hanem jobbára is helyezte (ApCsel 2,34), vagyis Úrrá (κύριος) és Krisztussá tette őt (2,36).

Az ősi zsidó szövegekben Isten megszemélyesített tulajdonságai is közvetítőként működhetnek. Így Isten Bölcsesége és Isten Igéje vagy a bibliai történetekben szereplő tisz-

teletre méltó ősök, sőt egyes esetekben az angyalok kapnak funkciót. De „a vonatkozó zsidó szövegekben egyik közvetítő sem kapott olyan szerepet, mint Jézus a legkorábbi keresztyének devocionális praxisában. [...] Jézust olyan kifejezésekkel tisztelik a korai keresztyény körökben, amelyek egyébként egyedül Istent illetik, és amelyekre nincs példa a második Templom korának zsidó hagyományában. [...] Isten mindennek teremtője és forrása, akihez mindenki tart(ozik) és akinek mindenki él, az »egy Úr Jézus Krisztus« pedig a teremtés és megváltás isteni céljainak egyedüli közvetítője.” (89. o.) „A görög prepozíciók ügyes használatával Pál különbséget tesz Jézus és az Atya szerepe közt. Minden az Istentől (ἐξ) és az Istennek (εἰς) van, és minden „az egy Úr Jézus Krisztus által van” (ἡμεῖς δι’ αὐτοῦ) (1Kor 8,6).” (90. o.)

Jézus felmagasztalásának másik erőteljes példája a Fil 2,6–1, különösen az utolsó három vers szövege (a levél Kr. u. 53–55-ben keletkezett, tehát még az evangéliumok és az ApCsel megírása előtt). Itt Jézus egyedülálló módon felmagasztalt helyet kap Istentől – ezt érzékelteti a „fölmagasztal” ige és a rákövetkező kijelentés, hogy Isten „minden mást fölülmúló nevet” adott Jézusnak. „A következő sorok Izajás próféta szavait (Iz 45,23) veszik át annak megfogalmazására, hogy Jézust minden teremtmény imádja »a mennyben, a földön és az alvilágban«. Itt egészen pontosan arról van szó, hogy az Isten egyetlenségét megéneklő ószövetségi szakasz úgy kerül átertelve a Filippibelihez írt levél szövegébe, hogy Jézus minden teremtmény fölötti uralmára vonatkozik: „minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére” (91. o.). Bár határozottan két alakra történik az utalás, hangsúlyos az a törekvés, hogy Jézus jelentőségének kifejezésével nyilvánvalóvá legyen és erősödjék Isten egysége. „Isten (ὁ θεός) magasztalta fel Jézust, ő adott neki fölülmúlhatatlan nevet, és emiatt a Jézusnak mint »Úrnak« kijáró minden egyetemes magasztalás az »Atya-isten dicsőségére« szól. Jézus isteni pozíciója Isten akaratának és cselekedeteinek függvényében jelenik meg, és felmagasztalása Isten dicsőségét fejezi ki és szolgálja.” (92. o.)

A harmadik fejezet – Élni és meghalni Jézusért (A Jézus-tisztelet társadalmi és politikai következményei a legkorábbi keresztyénységben) – külön vizsgálja a római és a zsidó környezetet. Igen tanulságos volt így csokorba szedve olvasni a kérdéseket. Nem volt könnyű akkor sem keresztyének lenni. Számomra új volt, amikor például Pál esetében a kiszabott büntetésekből megállapítja a szerző, hogy mit kapott a rómaiaktól és mit a zsidóktól, mert a büntetés módja és mértéke elárulta azt. Noha a szerző kevés adattal rendelkezik, mégis tud még a rabszolgákra vonatkozó következtetéseket is levonni.

A negyedik fejezet *Esettanulmány a kora keresztyén Jézus-tiszteletről*. Az Újszövetség kutatói közt mára uralkodóvá vált az a nézet, hogy a Fil 2,6–11 szövegében egy, a közös istentiszteletből eredeztethető korai keresztyén himnusz vagy „krisztológiai óda” maradt ránk. Pál beillesztet-

te a himnuszt a levél szövegébe, hogy Jézus megaláztatásának és felmagasztaltatásának lelkesítő elbeszélését adja. De nem a görög költészetet követi, mert hiányzanak a költői metrum jellemző formai jegyei. A textus költői természetének legfőbb jegyei között említjük a végtelenül tömör fogalmazást és a szintaktikai struktúrát. „Az elszórt újszövetségi utalásokból és közvetett bizonyítékokból arra következtethetünk, hogy az 1. század keresztyényei az istentiszteleten elhangzott ódáknak/himnuszokban/énekekben a bibliai zsoltárok stílusát és szerkezetét imitálják.” (152. o.)

Hurtado észreveszi, hogy „a kutatók legtöbbször egyik vagy másik konceptuális séma alapján közelítenek a szöveghez, nem a szövegből vezetik le előfeltevéseiket, és így értelmezési erőszakot követnek el rajta. A nagy hatású értelmező, Ernst Käsemann például egy keresztyénység előtti gnosztikus megváltó mítoszt feltételezett e szakasz és a benne foglalt Jézus-kép hátterében.” (157–158. o.)

Több szempontból is valószínűnek látszik, hogy a Fil 2,6–7 versekben Jézus valamiképpen isteniként jelenik meg, és később válik emberré. „De el tudjuk-e képzelni, hogy ez a felfogás már a Filippi levél megírása idején, tehát húsz-harminc évvel János evangéliuma keletkezése előtt megfogalmazódhatott? A versekben magyarázat nélkül használt teljes átvételek (pl. »isteni mivoltából«) arra utalnak, hogy az olvasóktól elvárták az utalások felismerését, ami viszont annyit jelent, hogy Jézus »preegzisztenciájának« gondolata már jóval a levél megírása előtt a keresztyén hit szerves részévé vált.” (180. o.)

Az ötödik fejezet – *Zsidó monoteizmus az 1. században* – rávilágít, hogy a vallásos zsidók olyan monoteisztikus kijelentésekkel vallották meg hitüket, amelyekben Izrael Istenének egyetemes uralmát és egyetlenségét hangsúlyozták, és amelyekben a megnyilvánuló devocionális rend szerint Istent illette a kultikus tisztelet. A továbbiakban „az I. századi zsidó hagyomány mennyei lényeinek sokasága (Bír 2,1–2) még nem elegendő indok, hogy megkérdőjelezzük e hagyomány monoteizmusának valódiságát, különösen akkor nem, ha megfelelő módon értékeljük az a tény, hogy a vallásos zsidók különbséget tettek a közvetítőket illető tisztelet és az Istennek járó kultikus imádás szintjei között” (232. o.). Ez különösen is tudatossá vált a jeruzsálemi templom pusztulása után.

A hatodik fejezet – *Hódolat a történeti Jézusnak és a korai keresztyén devóció* – felteszi a kérdést: miként lehetséges, hogy a Jézusnak mint Úrnak adott különleges tisztelet a legkorábbi keresztyén évtizedekben oly hamar, már a keresztre feszítés előtti időszakban a későbbi időszakot jellemző attitűdökhöz és gesztusokhoz kötődött, még mielőtt a Jézus Istentől való feltámasztásával és mennyei dicsőségbe emelésével kapcsolatos meggyőződés kifejlődött volna? Figyeljünk arra, hogy egyesek már az evangéliumokban Úrnak, Isten Fiának mondják Jézust, gyógyítást várnak tőle, és a bűnök bocsánatát, sőt Jn 5,22–23 azt mondja: „...az Atya [...] az ítéletet egészen a Fiúnak adta át, hogy minden-

ki úgy tisztelje a Fiút, ahogyan az Atyát tisztelik.” A Krisztust követők közt (a tágabb tanítványi körben) már Jézus életében tradálódott szóban a tanítása, a tettei, az önmagáról vallott kijelentései, és ezek formálták a tanítványok hitét. Majd évtizedekkel később az evangélisták ezeket jegyezték le (de már a leírásuk előtt is hatottak). Innen érthető, hogy amikor a tanítványok meggyőződtek arról, hogy nem egy szellem jelent meg előttük húsvétkor, akkor már nem kezdtek kérdezősködni, hogy hogyan is támadt fel Jézus, kitől kapta a hatalmat, amikor kijelenti a kereszteselési parancsot. A feltámadt Jézussal való találkozások ugyanis igazolta az eddigi sejtésüket, formálódó hitüket, aminek kezdeti állomása Mt 8,27: „*Ki ez, hogy a szelek is, a tenger is engedelmeskednek neki?*” A hároméves közös életút eredménye Mt 16,16: „*Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.*” Számukra, Jézusról vallott teológiájuk számára a feltámadás után már „természetes”, hogy Jézus felmegy a mennybe, és az Isten jobbára ül (Mk 16,19), vagyis méltóságot kap!

A hetedik fejezet címe *A Jézus-tisztelet és a korai zsidó oppozíció*. A korai években egyes zsidók csak a zsidó monotheista devocionális (tiszteletadási) gyakorlat kifogásolható mutációjának tartották a Jézus-tiszteletet. Valószínű, hogy egyesek, akik Jézust működése idején tisztelték, csupán egy szent embert vagy prófétát akartak megtisztelni, akitől szíveséget kértek. Ezért Jézus a zsinagógai közösség része. De a továbbiakban Jézus tanítása és kijelentései alapján a zsidóság vezetői teljesen ellene fordultak. Érdeemes megfigyelnünk, hogy Márknál, a legkorábbi evangéliumnál a Templom lerombolásának vádja már a kezdeteknél megjelenik (Mk 14,57–58), de az elbeszélés tetőpontja egyértelműen az istenkáromlás vádja. Vagyis ez az az ok, amiért Jézust elítélik. A káromlás vádja egyenes következménye annak, hogy Jézus jövőbelátóan vallja messiási mivoltát, az istenfűságot és a transzcendens státust („*az Áldottnak fia*”, 14,61; aki „*a Hatalmas jobbán ül, és eljön az ég felhőin*”, 14,62) (284. o.).

A nyolcadik fejezetben – *Vallási tapasztalat és újítás az Újszövetségben* – számomra újdonság volt a hitnek a vallásos élményekkel-tapasztalatokkal való ilyen tudatos össze-

kapcsolása. Pál írja le a legrégebb tudósítást Jézus feltámadásáról. Ő nem tud az üres sír történetéről, vagy nem tartja azt fontosnak. (Esetleg azért, mert az üres sír nem „bizonyítja” Jézus feltámadását, hiszen a zsidók szerint csak ellopták Jézust.) Abban a hagyományban, amelyet Pál elsajátított és egyházai között terjesztett, a feltámadt Jézus megjelenései szolgáltatnak döntő alapot a hithez: Isten feltámasztotta Jézust a halálból (338. o.), ezért találkozott sokakkal, így nem csak emléke vagy hatása él. Dicsőséges, új létmódot adott neki: eszkatologikus testet, amely megkülönbözteti őt Mózesről, Ábrahámról vagy Illéstől. Sőt mennyei rangot kapott, amikor az Atya jobbára ült, hogy a megváltás teljes programját megvalósítsa. Ezért követői isteni küldetesként hirdethetik Jézus felmagasztalt státusát. Pál Gal 1,13–17-ben a kereszténység előtti vallásos elkötelezettségére utal, és úgy írja le vallási újraorientálódását mint Isten Fia kinyilatkoztatásának, látomásának eredményét.

Mi motiválhatta a vallási hagyományukkal összhangban álló zsidókat, hogy merészeljék bevezetni Jézusnak ezt a fajta, a zsidók számára példátlan kultikus tiszteletét, amely a korai keresztény vallásgyakorlatot jellemezte? A könyv szerzője ezt a tiszteletet „binitárius kultikus tiszteletnek” nevezi. A keresztény mozgalom legelső éveitől kezdve az emberek olyasmit tapasztaltak, amit Istentől küldött revelációnak fogadtak el. Ezeket a látomásokat, jeleket, csodákat úgy értelmezték: az Isten iránti engedelmisség azt követeli tőlük, hogy kultikus tiszteletben részesítsék Jézust. (A Feltámadott megjelenései, a mennybemenetel és az angyalok, a béna meggyógyítása, István mártíromsága, illetve látomása, Fülöp és az etióp miniszter, Péter és Kornéliusz stb.) A sokkal később keletkezett Jelenések könyve 4–5. fejezete ezt aztán igazolja is, mert a Bárány Jézus „ugyanazt a kultikus tiszteletet kapja, amelyet a trónon ülő Atya, mégpedig Isten saját mennyei udvarnokaitól és kíséretétől, a mennyei trónteremben, olyan gesztusok kíséretében, amelyeket az olvasók valószínűleg helyesnek és mintaadóknak tekintettek új devocionális életükben” (352. o.).

A könyvet nagy haszonnal olvastam és szívből ajánlom mindenkinek, akit érdekel az őskereszténység Jézus Krisztushoz való kapcsolatának alakulása.

OLVASÓI LEVÉL ◀

497 és fél

Észrevételek a vasárnapi istentisztelettel kapcsolatban

■ SZILAS ATTILA

A reformáció ötszáz éves évfordulójára való készülődés teljes erővel folyik. Nem könnyű számba venni mindazt, amit a reformáció jelentett az európai kultúra számára. Nem gondolom, hogy tiszteletlenség lenne mégis elgondol-

kodni azon, hogy nem maradt-e el valami. Vajon minden téren valóság lett-e az ingyen kegyelemből, Krisztus által hitből való megigazulás teljesítése?

Most az istentiszteletre gondolok, ami úgyszólván sem-

mit sem változott. A Magyarországi Evangélikus Egyház istentisztelete, különösen ha az új liturgiára gondolunk, nagy vonalakban ugyanaz, ami a római mise volt az elmúlt körülbelül ezeröttszáz év folyamán.

Az istentisztelet bűnvallással kezdődik, és ez érzelmi- leg is, teológiai is megkérdőjelezhető. Ez azt feltételezi, hogy a padokban magukat kárhozatra méltó bűnösöknek valló emberek ülnek. – Ez nem igaz. Aki ma templomba jön, az magát Istenben hívő kereszténynek vallja, akinek hite az evangélium üzenetén alapul. Hiszi, hogy Krisztus érdeméért bűnei megbocsáttattak, és így szabad útja van az Atyához. Azért jön örömmel a templomba, hogy ezt az evangéliumot hallja, hogy ezért hálát adjon Istennek, és őt dicsőítse.

Természetesen bűnös vagyok, ahogy Ádám óta minden ember bűnös, de ezt egy bűnvallással, néhány kérdésre előre megadott válaszok elismétlésével két perc alatt nem lehet elintézni. Akárhányszor megvallom bűneimet, mindig bűnös vagyok és maradok! Emellett képmutatás is a bűnvallás. A templomba járó ember életét általában nem a bűnök jellemzik. Vajon hányan tudnának ilyenkor legalább

egy valamirevaló bűnt megemlíteni, amit a hét folyamán elkövettek, és amiért örök kárhozatra méltónak gondolnák magukat? De ezt kell mondani. A gyónási kérdések valószínűleg nemcsak a kívülállóknak hangzanak furcsán, de az őszinte hívőknek is, akik el tudnak szakadni a megsokkott, állandóan ismételt mondatoktól.

De a fő baj teológiai téren van. A római mise a középkor elején részben az ószövetségi áldozati kultuszra, részben az első századokban a római vallásból a kereszténységbe beszivárgott elemekből épült fel. Ez az ember útja Istenhez, aki megtisztítja magát, és áldozatot mutat be. Ez ellen Luther ugyan tiltakozott, de a külső formán semmit sem változtatott. Az ember indul Isten felé.

Az evangélium iránya ennek ellenkezője. Ott Isten indul az ember felé, Isten megszólít és cselekszik. Ezért az istentisztelet kezdete a dicsőítés (Kyrie és Gloria), az öröm és a hálaadás. Aki ilyenkor saját magát vizsgálgatja, az Krisztus váltságát kérdezőjelezi meg, és maga akar Istennel kibékülni. Bűneimmel eleget küszködök a hétköznapokon. Vasárnap azt kell hallanom, hogy bűneim nem számítanak! Krisztus eleget tett értem – a világ bűnéért.

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK ◀

D. dr. Nagy Gyula nyugalmazott püspök emlékezete

1918–2014

■ SZEBIK IMRE

Életének 97. esztendejében Urunk hazahívta a tudós tanítói küldetésben eltöltött hosszú évek után idős szolgáját. Budapesten, az Uzsoki úti kórházban dobbant utolsót megfáradt szíve. Isten iránti hálával emlékezünk reá.

Bár Nagy Gyula testvérünk a Gömör megyei Pelsőcön született, ahol édesapja tisztviselőként dolgozott, valójában a dunántúli, Vas megyei Vönöckről származott. 1918. szeptember 22-én született. Elemi iskoláit Kapuváron és Győrött végezte. Érettségi vizsgát a győri bencés gimnáziumban tett. Egykori bencés szerzetes tanáira és az ősi alma matere mindig szívesen emlékezett. Kitűnő bizonyítványával a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem soproni teológiai fakultásán folytatta tanulmányait. Szorgalmasan készült a lelkészi pályára, de tudományos munkásságának lehetősége is szeme előtt lebegett. 1940-ben Győrött szentelte lelkésszé D. Kapi Béla püspök. Majd ösztöndíjas lett a berlini egyetemen, ahova azzal a célkitűzéssel érkezett, hogy a filozófia és a teológia tudományában elmélyüljön. 1943-ban a filozófia doktorává avatják az akkoriban III. Frigyes Vil-

mos nevét viselő berlini egyetemen, disszertációjának témája Platón etikája. Ezt követően előadó a Halle-Wittenbergi Luther Márton Egyetem teológiai karán, s egyidejűleg a Délkelet-európai Egyházismereti Kutatóintézet vezetője.

Hazatérve Németországból előbb segédlelkész Sopronban és Győrött, majd helyettes vallásstanár Sopronban.

1946-ban megvédi teológiai disszertációját a rendszeres teológia tárgyköréből a soproni fakultáson, később Pécsen a vallásstanár lesz 1950-ig. Közben 1947-ben házasságot köt Schmidtbauer Margit okleveles zenetanárral. Házasságukból három gyermek született. Hat unoka és két dédunoka vette körül ünnepi órákon. Mindig örömmel és szeretettel emlegette családját.

Győrött az Evangélikus Diakonissza-anyaház és Szeretetotthon igazgatójának nevezte ki Turóczy Zoltán püspök, de még ugyanebben az évben, 1950-ben megválasztják az újonnan alakuló Evangélikus Teológiai Akadémia rendszeres teológiai professzorának. A harminckét esztendősen professzori megbízatást kapott fiatal, de a szisztematikus

teológia és a filozófia tudományában elmélyült tudós teológus pontosan harminckét évig töltötte be a lelkészképzésben vállalt fontos küldetését. Így vált egyházunk tanító szolgálatának elismert személyiségévé és a lutheri teológia hűséges őrállójává. Négyszer viselte a dékáni tiszteletet, és tanársága idején a Deák téri gyülekezet presbitereként is szolgált.

Igényes professzori szolgálatán átsütött személyes hite és a méh szorgalmával megszerzett tudása. Naprakész tájékozottságával európai színvonalon tanította a teológia tudományát. Szigorát a lelkésznevezdékek későbbi szolgálatuk során értették meg. Az első magyar nyelvű szociális munkák szerzője, könyvének más felekezetek ökumenikus nyitottsággal tájékoztattak. A debreceni Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli doktorává fogadta teológiai munkássága elismerésének jeléül.

Így érte személyét s rajta keresztül hazai egyházunkat az a megbecsülő hívás 1971-ben, amelynek értelmében az LVSZ elnöksége munkatársi szolgálatra méltatta a lelkészképzés nemzetközi referenseként Genfben, a világszervezet székhelyén. Ezt a munkakört négy évig töltötte be, majd az Európai Egyházak Konferenciája teológiai tanulmányi igazgatójává választották ugyancsak genfi székhellyel. Közel tízéves nemzetközi megbízatása idején öt kontinens számtalan országában tartott előadásokat, az LVSZ nemzetközi referenseként a világ szinte valamennyi evangélikus egyházában megfordult, tanulmányi igazgatóként pedig az ökumené elkötelezett tanúságtevője volt. Személyén keresztül hazánk kereszténysége, országunk élete s hazai egyházaink szolgálata is ismertté vált. Munkáját – nagy diplomáciai érzékről tanúskodva – külföldön és az adott hazai társadalmi viszonyok között itthon is elismerés övezte.

1980-ban – hazatérve Svájcban – újra a teológiai akadémián oktatott, míg az elődje nyugalomba vonulása miatt megüresedett püspöki tisztre meg nem hívták az Északi Egy-

házkerület gyülekezetei 1982 szeptemberében. Fontos feladat hárult rá az 1984. évi budapesti LVSZ-nagygyűlés szervezésében, a teológiai és személyi kérdések előkészítésében.

Püspöki szolgálatában hűségesen látogatta a gyülekezeteket, pásztorolta a lelkészeket, képviselte egyházunkat az akkori állami hatóságokkal való tárgyalásokon. S ez nem volt akkor hálás kötelezettség. Szolgálati ideje alatt készült el az Evangélikus Hittudományi Egyetem mai épülete.

Káldy Zoltán püspök, LVSZ-elnök betegsége alatt és elhunytát követően rá hárult hazai egyházunkban az elnök-püspöki szolgálat is, más közéleti megbízatásokkal együtt.

1989 novemberében, 72. életévében kérte nyugalomba vonulását közel nyolc évi püspöki szolgálat után. Ezt követően újra felébredt benne a tudományos teológiai munka utáni vágy. Megírta két kötetben dogmatikai művét, amelyben egyházunk tanítását foglalta össze. E két könyvén is átsüt krisztocentrikus teológiai látása, lutheri teológiánk iránti elkötelezettsége és ökumenikus nyitottsága.

A budavári gyülekezetnek hűséges és aktív tagja maradt hitvesével együtt betegségük elközeledtéig. Egész életét tanítói tevékenysége, professzori szolgálata és egyházszerepével hatotta át. Lelkiismeretes és megbízható személye egyházépítő karaktert hordozott. Korának sajátos társadalmi körülményeivel és politikai adottságaival neki is meg kellett birkóznia. Öt könyvet és mintegy 700 tanulmányt írt, amelyek gazdagították ismereteinket, lelki és hitbeli erősödést jelentettek olvasóinknak. Fájdalmas volt számára hitvesének közel két évvel ezelőtti halála. Ezt követően egészségi állapota állandó felügyeletet kívánt, amelyet családjá odaadással és hűséggel biztosított.

Életéért, minden elvégzett hazai és külföldi szolgálatáért, családjában tanúsított áldozatos szeretetéért legyen áldott az Egyház Ura, aki őt nekünk adta. Övé legyen a dicsőség az egyházban Krisztus Jézus által nemzedékről nemzedékre örökön örökké. Ámen.

Igehirdetés D. dr. Nagy Gyula hamvai felett^{*}

Jn 14,1–6

■ SZEBIK IMRE

Szeretett gyászoló család, keresztény gyülekezet, kedves testvéreim!

Elhunyt testvérünk, dr. Nagy Gyula nyugalmazott teológiai professzor és püspök személyiségéhez méltóan 2002-ben lelkiismeretesen, akkurátusan írásban összeállította

temetési istentiszteletének rendjét és minden apró részletét, az énekeket, a felolvasandó igeszakaszokat, és kijelölte a szolgálattevőket.

Mégis most a temetési igeszakaszt kibővítettem a fejezet bevezető öt versével, hogy a hatodik vers ezen igék fényében nyerjen értelmezést.

Miről beszél Jézus a tanítványainak?

Bátorítja őket: ne nyugtalankodjék a szívetek! Két ag-

^{*} Elhangzott 2015. január 31-én Budapesten, a Deák téri templomban.

godalommal kellett szembesülniük: mi lesz velük, ha Jézus elhagyja ezt a földi világot, s mi lesz velük, ha út az utolsó óra, elközeleg szívük utolsó dobbanása – Jézus nélkül.

Jézus válasza reménykeltő: ő az Atyához megy, ahol a tanítványoknak is lesz helyük, mert ott sok hajlék van. Ha újra eljön, mindenkit magához vesz. Távozása után is van élet. Lesz folytatás...

A kételkedő Tamás kérdésére pedig egyértelmű választ ad: ő az út, az igazság és az élet. És senki sem érkezik meg az Atyához, csak vele, Jézussal.

Ezek a tömör igék kifejezik keresztény hitünk rövid foglatát mint elhunyt testvérünk tömör testamentumát, dogmatikájának kvintesszenciáját. *Jézus az út, az igazság és az élet.*

Nem közömbös, milyen úton járunk, melyik ösvényt választjuk magunknak. Posztmodern korunk a kozmogóniai ismeretek gazdag tárházát kínálja: utak a csillagokhoz, utak befelé önmagunkba, utak a titkok világába, ahol események kifürkészhetetlen egymásutánja rejt magában tanulságot, sejtet fényt a sötétben. Miért hisznek oly sokan a sötét rémek kiúttalanságában, lélekvándorlásban, reinkarnációban? Csak sejtésünk lehet, biztos válasz híján vagyunk.

Jézus igéje, kijelentése azonban bátorító: az út és a cél egybeesik. Vele Istenhez jutunk. Ő az út, s ő a cél is. Rajta keresztül ismerjük meg Istent a maga valóságában, és általa jutunk el az Atyához. Ez az Istenről szóló kijelentés jánosi teológiai magaslata.

Igénk így folytatódik: *Ő az igazság...*

Amikor Jézus magára vonatkoztatja ezt a gazdag jelentésű kifejezést, akkor nem igazságos jogrendről vagy társadalmi igazságról beszél, hanem az igazságról a szó *valóság* értelmében. Az ember a maga tényleges helyzetében elestett, látásában töredékes, gondolkodásában magára utaló, önző, tudományában elbizakodott.

Ha magára marad, könnyen elront mindent. Ezért siet segítségére Isten a megváltás tetteiben, s keresi a vele való közösséget, hogy társtalanságában társa, meggondolatlanságában tanácsosa, az igazság és valóság ismeretében segítőtje legyen.

Erre az igazságra van szükségünk.

Jézus az igazság. Ez annyit is tesz, hogy valós ismeretünk legyen a bennünket körülvevő világról, amely sóhajt

és vajúdik Isten országa megvalósulása után. Nagy Gyula testvérünk magyar nyelven elsőként megjelent szociálétikájában egyszerre figyelmeztette egyházunkat és a bennünket körülvevő társadalmat Isten világának jó rendjére és annak megőrzésére. Napjainkban fenyegetően érezzük a természet veszélyeztetettségét, amikor jó levegőért és tiszta vízért, igazságosabb jogrendért kiált a körülöttünk élő világ. Bizonyos, hogy csak az Isten által ebbe a világba helyezett ősi törvények útján tudjuk megőrizni a teremtettséget s tudunk egy élhető világot hátrahagyni az utánunk következő nemzedéknek.

Jézus az élet. Amikor Jézus ezt kijelenti önmagáról, akkor ez nem zárja ki, hogy rajta kívül lenne élet, hiszen nem a *biosz* szót használja. Ő az élet – ez kettős tartalmú üzenetet hordoz.

Aki vele kapcsolatban éli mindennapjait, az rádöbben a valós értékrendre. Valljuk, hogy nem önmagunkban, hanem a másik emberrel együtt bontakozhat ki személyiségünk. Valljuk, hogy nem önmagában, hanem Jézussal tapasztaljuk meg, hogy az élet több, mint látható értékek gyűjteménye, több, mint látható élmények szüntelen hajszolása. Belső csend, imádságos kapcsolat Jézussal. Aki maga vigasztal minket: az élet több, mint amit láthatunk belőle, s több, mint életünk hét-nyolc vagy kilenc évtizede. Az élet örökkévaló kapcsolat a teremtő és megváltó Istennel, akitől sem élet, sem halál, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket (Róm 8,38–39).

Az utolsó istenhöz e visszavonhatatlan pillanatában magunk elé idézzük dr. Nagy Gyula testvérünk, az édesapa, nagy- és dédapa, a professzor és a püspök arcvonásait, mint akik meg akarjuk őrizni magunkban emlékét. Megfognánk a kezét, amint tették a kórházi ágyán, mint akik bátorítjuk őt az előtte levő úton. Megáldjuk őt, hogy vigye magával szívünk szeretetét e földi világból az örökkévalóba, az elmúlóból a múlhatatlanba.

Ebben a bizonyosságban köszönünk el Nagy Gyula testvérünktől, s ajánljuk annak irgalmába, akiről élete gyorsan tovatűnő évtizedeiben ő maga is tanúságot tett teológiai professzorként és püspökként.

Isten békessége, amely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat az Úr Jézus Krisztusban. Ámen.

Egy hűséges lelkészi élet

Emlékezés Szimon János (1929–2014) evangélikus lelkész szolgálatára

■ KEVEHÁZI LÁSZLÓ

1957. szeptember 10-én állt az oltár előtt Szimon János és Lotz Mária esketésük alkalmából. Az ige, amelyet hallottak és azóta is őriztek: „Az Úr minden ösvénye szeretet és hűség azoknak, akik megtartják szövetségét.” (Zsolt 25,10) Napjainkban eltávozott lelkész testvérünk feleségével együtt valóban Isten hűségéből élt, hűségesen a hitben és a szolgálatban is.

Mostani elköszönésünk nem is annyira szolgálatának leírása, mint értékelése szeretne lenni. Szolgálati útjának állomásai: Budapest-Józsefváros, Balatonszárszó, Ecseny, Sopron. 1957-ben nősült, felesége Lotz Mária, Lotz Tibor lelkész leánya, két gyermekük Anikó és Zoltán.

Egymás iránti hűségben, gyermekeik iránti felelősségben éltek 57 éven át. De most a *hűséges szolgára* kell leginkább emlékeznünk. Ami pedig legjobban jellemzi szolgálatát: a hazánkban élő német nyelvű gyülekezetekben élte meg szolgálatát. Ezekben a napokban újra megnéztem egy vele készült televíziós interjút. A lehangsúlyosabb üzenete ez volt: egyházunk és hazánk is többnyelvű. Meg kell tanulnunk a többnyelvű szolgálatot. Mi soha nem mondtuk

magunkról, hogy mi vagyunk a „magyar egyház”, nem is mondhattuk. Egyházunk mindig többnyelvű volt. Ezt kelleni felismerni Szimon János szerint is; „egynyelvűséggel nem sokra megyünk” János testvérünk szavaival. Neki adott-sága is volt a kétnyelvűség. Német nyelven tanult Csikóstóttősön az elemi iskolában, német nyelven is konfirmált. E sorok írója emlékszik arra, amikor egy hasonszőrű teológustársával szinte tréfásan „svábozni” kezdtek. Valóban szórakoztató volt. De ő ezt nem szórakozásnak, hanem elkötelezettségnek vette. És valóban: szolgálatunk teljességéhez a nyelvekkel élés, a nyelvek használata is hozzátartozik.

Most, amikor megköszönjük ezt a „többnyelvű” szolgálatát kis falvakban és a nagy soproni gyülekezetben, eszembe jut az aranydiplomás Szimon János visszatérő mondata: „Áldom Istent.” „Áldom Istent szüleimért, tanítóimért, tanárimért, lelkészeimért, a lelkészi szolgálatra felkészítőkért, szolgálatom megindulásáért, a családomért és azokért, akik Sopronban is mellém álltak.”

Mi pedig elköszönve és megköszönve áldjuk Istent a többnyelvű hűséges szolgáláért, Szimon Jánosért.

Igehirdetés Szimon János temetésén*

Zsolt 73,26

■ GABNAI SÁNDOR

„Ha elfogyatkozik is testem és szívem, szívemnek kősziklája és örökségem te maradsz, Istenem, örökké.” (Zsolt 73,26) Fájó szívvel adta tudtul karácsony ünnepnapjaiban a partecédula ezzel a zsoltárigével a család gyászát. Fájó szívvel adta tudtul a templomon és a lelkészi hivatalon, valamint iskoláink homlokzatán a fekete zászló soproni evangélikus közösségünk szomorúságát. Most ez a fájó szív jelképezi leginkább megrendültségünket.

Mégis, e fájó szív most a templomi csendben, a szeretett soproni oltár előtt felállított ravatal mellett megnyugszik az Isten tenyerén, mert amikor e koporsóra tekintünk, akkor e szív nem tud másról beszélni és bizonyosságot tenni, mint

Urunk értünk dobogó szívének szeretetéről. Ez az égi szeretet dobogtatta azt az egyre nehezebben lüktető szívet is, amely végül karácsony előtt olyan csendesen megállt, pedig még tervei voltak, hogy látogasson az otthonban. Még éjjel két óraker pár szót engedett szólani, párja mellé fordulni, megsimogatni és megérinteni, mint mindig, egymás kezét, hogy aztán reggelre már csak az örök odafordulás mozdulata maradjon meg. Még előző nap dicsérte a karzaton az énekkarban ez a szív az Úristen csodáit, még mondatta vele, hogy nem hiszi, hogy többet fog tudni énekelni, talán ez volt az utolsó – és valóban az utolsó lett. Még ez utolsó istentisztelet után belekarolt Marika néni, hogy az utat ketten tegyék meg, ahogy az egész utat is megtették együtt. Még az előző napokban formázta e szív a rímeiket, hogy a

* Elhangzott 2015. január 3-án a soproni templomban.

család legkisebbjeinek átadjon versbe öntött testamentumot – mintha érezte volna, hogy lassan menni kell.

Váratlanul ért bennünket szeretett nyugalmazott lelkészünk halála, még akkor is, ha tudtuk, láttuk, érzékeljük, műtétek ide vagy oda, az a szív már egyre nehezebben végzi dolgát, már nehezen mennek, fullasztóak a lépések, már annyiszor meg kell állni megpihenni. És mostanra e szív az advent utolsó vasárnapja utáni éjjelen végképp megpihent, hogy majd ama nagy napon egy égi Heimatslied fogadja őt annál az Istennél, akit egy életen át szolgált.

A mi szívünk is összeszorult, amikor az ünnepek előtti napon halálos ágyánál megállva könnyeztünk, imádkoztunk, ajánlottuk őt Isten kezébe, megsimogatva még egyszer utoljára kihűlt homlokát, megszorítva még egyszer kapaszkodó ujjait, kezét. A legszebb szolgálatot kapta ugyanis Istentől, amit ember kaphat, hogy beálljon az élő kövek közé, akik tanúságot tesznek mindenek közziklájáról, alapjáról és létünk fundamentumáról.

Nemrégiben szép film készült János bácsiról, amit a Luther szövetség soproni csoportjának, amelynek évtizeden át lelkészi elnöke volt, egyik utolsó ülésén levetítettünk. E filmben a kérdésre, hogy miért hálás Istennek a szívé, azt felelte: az elhivatottságért. János bácsi elhivatott ember volt, aki egykoron megfogalmazta magának Csikóstóttőson és Dombóváron, a gimnáziumban, hogy ő lelkész lesz, és nem is akármilyen, olyan, aki az ő saját népét, hányatott sorsú magyarságunk még hányatottabb sorsú német nemzetiségének népét pásztorolja. A kitelepítettek vagy éppenséggel az őhöz hasonlóan ittmaradtakat, az itthagytakat, a mentesítetteket, a szent maradékot – akár Ecsenyben, akár Sopronban éljenek az ő sorstársai.

Mert Szimon János élettörténete valamit nagyon tükrözött: a mentesítés fogalmának szimbólumát. Nem csak úgy, mint akiknek végül – bár rajta voltak a listán, már összepakoltak, már bejegyezték bizonyítványába, hogy állami érdekből külföldre távozik – mégsem kellett menniük, itthon maradhattak, mentesülhettek a kitelepítés otthonát és hazát itt hagyó tragédiájától. Nem, egy másik mentesítésre gondolok, arra, ahogyan Isten mentesített minket, ahogyan ő megváltott bennünket, megszabadítva átkos terheinktől, a hordozott állapotunktól. Arra, hogy mi maradhatunk az ő vonzó otthonában, közelében. Arra, hogy nekünk nem kell mennünk a halál sínparjain, hanem a mi utunk már itt és most átment a halálból az életbe. Minekünk már nem kell létünk átkos következményeivel számolnunk, minket egy adóslevél ott a kereszten mentesített attól, hogy a mindent itthagyas állapotába zuhanjunk, hogy hívó életünkben már Isten országában élhetünk, és hogy az elmúlásunk után is egy mennyi otthon ígérete vár ránk.

Szimon János nagytiszteletű úr ebben az üzenetben, ebben a hitben, ebben a kapott ajándékban megerősített, elhivatott lelkész volt, akinek lábában volt Ecseny és Sopron megannyi utcája, a kórház kórtermeinek padlózata, a

katedrák fapadlója – Isten, amíg csak tehetette, indította őt az évi közel ezer család- és beteglátogatásra, egyik iskolából a másikba, a kiküzdött és visszakapott intézmények hitéletének újbóli beindítása érdekében. Lábában volt ez a gyülekezet, amíg még hordozták e lábak, és nem nehezült el már minden lépés. A mégis mindig tisztán látó beteg szemeiben ott volt a megannyi arc, akik sokat köszönhetnek Istennek egy lelkész elvégzett szolgálataiért. A szívében voltunk, ahogy imádkozott értünk, ahogy tanácsokat adott, ahogy mosolygott ránk, ahogy írta nekünk a verseit, ahogyan szeretett minket. És mindezzel azt tette hálás elhivatottsággal, amiről mai igénk szól: „...*ha elfogyatkozik is testem és szívem, szívemnek közziklája és örökségem te maradsz, Istenem.*”

Elfogyatkozott immár a földi test és a szív, de valami örök megmarad – hivatásunk záloga, elhívó Urunk és a tőle kegyelemből kapott örökségünk. Mert közzikla nekünk a mi Megváltónk.

János bácsinak különleges humora volt, olyan nyelvi – magyar és német nyelvi – szóviccekkel, frappáns nyelv-tani játékokkal, amelyeket sziporkázva ontott magából, megfűszerezve azt ötletességgel, ha kellett, iróniával. Talán ezért mosolyog most valahol, hogy még a koporsója mellett is idézem kedves szójátékát épp a saját nevével, a németes Simon – Szimon névvel: mert ezzel is azt érezte, hogy ő annak a Közziklának a nevében jár el, aki egykor Simon Pétert is elszólította és annak a szilárd fundamentumnak egyik ráépíthető kövévé tette őt. Jézus Urunk volt az alapja minden beszédének, minden egyes szószéki igehirdetésének, akár magyar, akár német nyelven szólta azokat. Jézus Urunk volt tartópillére minden tanításának, amit hittanosi és konfirmandusai – akikre olyan büszke tudott lenni – számára átadott. Jézus Urunk értünk való kereszthalálának és feltámadásának örömhíre töltötte be a ravatalozót, amikor ő temette el annyi kedves szerettünket, és a temetőt, ahová most őt is elkísérjük. Jézus Urunk segítő karja it mutatta meg, amikor lehajolt a beteghez, amikor támogatta a külföldről szerzett diakóniai adományokkal a rászorulókat, az intézetis gyerekeket, a szegény sorsúakat, egyáltalában egyházát és gyülekezetét. Jézus Urunk indította el a Luther szövetség útjaira vagy a testvérgyülekezeti kapcsolatok felé lábait, hogy a soknyelvűen bábeli világunkban a legfontosabbat kereshessük közösen, a mégis egynyelvű közös hitünket, az egymással összekötő lelki kapcsolatainkat. Jézus Urunk üzenete szólalt meg a versekből, a számos cikkből, a megjelent könyvekből, amelyeket papírra vetett aprócska betűivel, vázlataival vagy éppen az írógép billentyűinek kopogtatásával. Jézus Urunk zengő dicsérete szót ajkán, amikor énekelt, kórusban vagy egymagában; és a másik billentyűkön, amikor, ha kellett, maga is játszott, szószék és orgona között ingázva.

Szikkasztalárd hitet kapott és adott tovább, még akkor is szikkasztalárdat, amikor pedig az a hit könnyen meginogha-

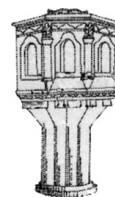
tott volna. De neki még kérdéseiben is, Istent ostromló válaszkereséseiben is, a megrendültségek állapotában is volt elég kapott ereje, hogy Istenért való küzdelmeiről és a mégis segítő Szentlélek erejéről szóljon; és nemcsak akkor, amikor az előtte járt szeretett generációktól kellett búcsút vennie, hanem leginkább akkor, amikor a dédunokáját kísérte utolsó útjára, és amikor lányát veszítette el messze idegenben. Mert tudta, hogy egy megváltott ember számára nagyobb távlat van, mint e földi élet. Hogy azokkal, akik az otthoni szekrényen sorakoznak, fotókon és képeken, még ittlévők és már előrementek, lesz még neki találkozása.

Egy olyan ember hitéből tanulhattam én magam is, aki engem mint teológushallgatót olyan szeretettel fogadott, a szupplikációim alatt olyan impulzusokat adott a soproni szolgálat szépségéről, a kórházi lelkigondozás erejéről, ami egy életre meghatározó élményem lett. Akkor még nem sejtettem, hogy utódja lehetek, akinek évtizedekig való otthonába, a Templom utca 17-be költözhetek, akit bármikor segítségül hívhatok, ha helyettesíteni kell; akinek tanácsára bármikor hallgathatok, amikor egy-egy kapucsinó mellett beszélgetünk az élet nagy dolgairól, emberekről, szolgálatunkról. És szomorú szívvel élem meg, hogy Sümeghy Jóska bácsi után, Alpár Geyza bácsi után, idén immár Asbóth Laci bácsi után most János bácsit is utolsó útjára kell kísérenünk, és hogy ez a nagy nyugdíjas lelkes generáció, akikre annyiszor feltekinthettünk, belőlük töltekezhattunk, most már csak égi mentoraink, útmutatóink, emlékképeinken keresztül segítő forrásaink lehetnek. Olyan lelkesgeneráció megy el mostanság tőlünk övelük, az ő távozásukkal, akik mint bizonyágtévő fellegek járnak előttünk.

János bácsi is mindig hálás volt a lelkésztársaiért, az egykori évfolyamtársakkal, azzal a nagy hírű évfolyammal mindig örömmel volt együtt a találkozókön, Balatonszárszón, közel a saját kis nyaraló kuckójukhoz, ahol olyan szívesen töltötte nyári napjait, szabadságát, nyugdí-

jaskorában a pihenőidőt. A nagy kősziklának építőköve lehetett János bácsi sokakkal együtt. Mert igen, én hiszem, hogy mi is azok vagyunk, azok lehetünk. Hogy egész életének mindenben társaként láthatja az özvegye, hogy bár a szeretett hitvesről nem kell már gondoskodnia, de a család és a gyülekezet még sok szolgálatára számít. Láthatod, fiaként, hogy társadalmi vezetői szolgálatodban van mit továbbadni a lelkész édesapa szellemiségéből, főleg úgy, hogy a gyermekek közül egyedül maradtál. Hogy unokaként, dédunokaként mégis lehet majd erőt merítenetek a sok hátrahagyott jó szóból, sorból, mondatból, hogy megőriztétek emlékét – akár úgy, hogy unokaként jól ismerhettétek, akár úgy, hogy ezt a legkisebbeknek tovább sugározzátok. Hogy rokonként, gyülekezeteinek tagjaként, ismerőseiként értékeljük, mennyi mindent kaptunk rajta keresztül Istenből, az égi szeretetből.

És fájó szívünk ellenére is tudunk végtelenül hálásak lenni az Istennek, aki János bácsit nekünk adta, megformálta, szívét és gondolkodásmódját is igazgatta, megtartotta egy életen át; akkor is, amikor annyi gyönyörű boldogságot adó pillanatot adott neki; és akkor is – hogy a gyakran emlegetett édesapai emlékét most sajátosan kifordítsam e képpemmel –, amikor élete papi kovácműhelyének üllőjén gyakorta csattant a megpróbáló pörölycsapás. Az élet kovácműhelyében szított láng ugyanis égi láng, lelki fény, edző- és olvasztótégely, formáló és életet adó erő. János bácsi úgy ment el, ahogy elmenni szeretett volna. Terhet nem jelentve, szép csendesen; ahogy élt, olyan kegyelmes halálban részesülve. Azt kérte Istentől, hogy vagy az oltár előtt halhasson meg, vagy onnan kísérjük őt utolsó útjára. Bár nem az oltár előtt ment el, de annál közelebb, mint ahol utolsó otthona volt itt a szomszédos gyülekezeti lakásban, nem lehetett volna az oltárhoz. És kísérjük most innen, a szeretett oltártól, a kedves szószék alól, kísérjük azzal a biztos tudattal, hogy a legjobb helyre ment, a mellé a jó Pásztor mellé, aki őt elhívta egyik pásztorául.

Húsvét ünnepe

► Mk 16,1–8

Igehirdetési előkészítő

Az Újszövetség egységesen tanúskodik arról, hogy Jézus ügye nem fejeződött be halálával, mert feltámadt a halottak közül. Ezzel együtt egységesen a húsvéti hitről is úgy tanúskodik, mint ami kizárólagosan Isten cselekedete.

Ha összehasonlítjuk az evangéliumok húsvéti híradásait, megfigyelhetjük a különböző teológiai értelmezések hangsúlyait. Máténál: „Szombat elmúltával, a hét első napjának hajnalán, elment a magdalai Mária és a másik Mária, hogy megnézzék a sírt.” Lukácsnál: „A hét első napján pedig kora hajnalban elmentek a sírhoz, és magukkal vitték az elkészített illatszereket.” Jánosnál: „A hét első napján, korán reggel, amikor még sötét volt, a magdalai Mária odament a sírhoz, és látta, hogy a kő el van véve a sírbolt elől.” Márknál pedig: „Amikor elmúlt a szombat, a magdalai Mária és Mária, Jakab anyja, valamint Salomé illatos keneteket vásároltak, hogy elmenjenek, és megkenjék Jézus holttestét.”

Látjuk, hogy Máténál és Jánosnál elsősorban a kegyelet dominál a sírhoz menetben, Lukács, de főleg Márk pedig mindemellett határozott megfogalmazását adja annak, hogy a megkenés szándékával az asszonyok halotthoz mennek. Nyilván ezzel is azt akarja hangsúlyozni, hogy a feltámadás és a húsvéti hit Isten cselekedete, Isten műve. Erre utal a 6.versben a passzív aorisztoszbán álló „feltámasztatott” ige. A passzívum mögött az Atya áll, azaz Isten támasztotta fel.

„Nincsen itt” – olvassuk róla. „A húsvéti angyal prédikációjának lényege ez: Ti a sírban keresitek azt a Jézust, aki ma már egészen más. Ti megfeszítettnek hiszitek, pedig már feltámadott. A halál birodalmában hiába keresitek. Az Ő neve most már: »Nincsen itt!» (Luther: *Jer, örvendjünk, keresztyének*)

Márk a megjelenéseket sem részletezi, feltételezi, hogy olvasói ismerik ezeket a hagyományokat, s valószínűleg ezért döntött így, hogy az evangéliumot azzal zárja le, hogy az olvasókra bízva a tanúságtétel nyomán a feltámadással való találkozást és az elfogadást.

Időpont

A sír felkeresésének eseményét három időadat teszi határozott körvonalúvá. Az első versben a szombat elmúltá szerepel. Ezzel kapcsolódik arimátiai József cselekedetéhez, aki a szombat előtti nap Jézus testét a keresztről levéve gyolcsba tekerte, és elhelyezte egy sziklába vágott sírboltba. A második versben „a hét első napja” kifejezés szerepel, amely a megfeszítést követő harmadik napra utal (Mk 8,31; 9,31; 10,34). S itt, a második versben találjuk a harmadik időadatot is – amely ellentmondást hordoz –, a „nagyon korán reggel, napkeltekor” kifejezést. Szó szerinti értelemben a „nagyon korán” a napfelkelte előtti utolsó éjszakai őrviáltást jelöli.

Szereplők

Asszonyok

Ugyanazok, akik a kereszt alatt álltak, és távolról figyelték az eseményt. A magdalai Mária, Mária, a Jakab anyja és Salomé. A közöttük lezajló beszélgetést csak Márk jegyzi le. Érdekességét az adja, hogy ők tudják, hogy milyen kő van a sírbolt előtt (Mk 15,47), mégsem készülnek fel arra az indulás előtt, hogy ezt a problémát meg kell oldani. Illetve, hogy azt a követ József egyedül hengerítette oda a sírbolt elé, tehát valószínűleg nem volt olyan hatalmas, hogy hárman ne tudnák elgördíteni. Igaz, az evangélista megjegyzi: „a kő el van hengerítve, pedig igen nagy volt” (Mk 16,4).

Ifjú

A sírbolt jobb oldalán egy fehér ruhába öltözött ifjú ül, akinek láttán megrettennek az asszonyok. Máté evangélista szerint a hírnök egy angyal volt (Mt 28,5). A Márk által használt „ifjú” kifejezés korábban abban a történetben szerepelt, amely szerint egy ifjú meztelenül menekült Jézus letartóztatásakor (Mk 14,51–52). Márk nem nevezi őt angyalnak, de egyértelművé teszi az asszonyok megrettenésének leírásával, hogy itt a földi és égi világ találkozásának vagyunk tanúi. Az „ifjú” elnevezés utalhat arra, ami az egész evangéliumra is jellemző, hogy az égi, az isteni az emberibe elrejtve jelenik meg a földön.

Helyszínek

Sír

Egy sziklába helyezett sírbolt, ahová az asszonyok igyekeznek a hét első napján az illatos kenetekkel. Márk a hatodik versben erőteljesen hangsúlyozza azokat a kifejezéseket, amelyek Jézus emberi voltára utalnak. Ez az a hely, ahová a názáreti Jézust, a megfeszítettet helyezték. „A názáreti Jézust keressétek, akit megfeszítettek?” Nincs semmiféle krisztológiai elnevezés. A megfeszítettnek a helye itt van a sírban, de a márkai bizonyágtétel éppen ezen a tényen keresztül hirdeti meg, hogy Isten közbelépett, és megváltoztatta a Megfeszített sorsát. „Feltámadt, nincsen itt. Íme, ez az a hely, ahova őt tették.” (Mk 16,6b) A megfeszített Jézus a feltámadott Jézus.

Galilea

Márk evangéliumában Galilea nem pusztán egy földrajzi hely, Palesztina északi tartománya, hanem Jézus működésének az a területe, ahol a pogány világgal való találkozás létrejön. Itt kezdi meg Jézus a negyven napos pusztai tartózkodás után az evangélium hirdetését, itt terjed csodáinak híre, és a feltámadás után oda hirdeti meg a vele való találkozást (Mk 14,28). Erre a találkozásra utal a fehér ruhába öltözött ifjú is.

A feltámadott Jézus Galileába megy, azaz úton van a világ felé. Ezen az úton lehet vele találkozni.

Feszültség és ellentét

Máténál öröm tölti el az asszonyokat, Márknál viszont remegés és zűrzavar.

Máténál és Márknál olvasunk arról, hogy az asszonyoknak megbízatásuk van. El kell mondani a látottakat, halottakat a tanítványoknak. Lukácsnál azt olvassuk, minden külön felszólítás nélkül „elmondták mindezt az apostoloknak”, itt Márknál viszont a felszólítás ellenére is így történik: „senkinek sem mondtak el semmit, mert féltek” (Mk 16,8). Miért hallgatnak az asszonyok?

Márk evangéliumának jellegzetes vonása a hallgatási parancs. Jézus többször is megtiltja tanítványainak vagy éppen a meggyógyított embernek, hogy beszéljenek az átéltekről (Mk 3,12; 8,30).

A húsvéti elbeszélésben ennek az ellenkezője történik. Az asszonyoknak el kell mondani, hírül kell adni mindazt, ami történt, de ők senkinek nem mondanak semmit.

Az igehirdetés felé

„Az üdvtörténet eseményei mindig mehökkentőek. Nem azért, mert egy embertől elidegenedett nagyúr tolakszik bennük élénk, éppen ellenkezőleg: mert belőlük – köntörfalazás, elkendőzés nélkül – az ember élete, sorsa és rendeltetése derül ki.” (Vasadi Péter: *Az ember reménye*)

Mi derül ki Márk húsvéti tanúságtételéből?

- *Isten mindig előttünk jár, nem lehet megelőzni.* Az asszonyok nagyon korán mennek a sírhoz, de Isten korábban érkezett. Miközben arra gondolhatnak, hogy ők az egyetlenek, akik tudják, mit kell tenni, Isten már megtette az egyetlen lehetségeset. Miközben ők arról beszélgetnek egymás között, hogy mi lesz a követ, a kő már el van hengerítve. A húsvéti történet szembesít minket azzal, hogy nem mi vagyunk az elsők.
- *Nem az üres sír, hanem a bizonyágtétel a hit alapja.* Az asszonyok az üres sír láttán megrettennek, összezavarodnak, megnémulnak. A csoda önmagában ezt teszi az emberrel. Sokszor vannak vágyaink arra nézve, bárcsak történe velünk valami rendkívüli, s akkor hatalmas lánggal lobogna hitünk lángja, de nincs az a rendkívüli jelenség vagy esemény, amely ezt meg tudja velünk tenni. Az isteni küldött a híradásában éppen annak meglátására hív, hogy egyedül a Feltámadottal való találkozás képes ezt véghezvinni bennünk. Nem helyhez köt, hanem útra, találkozásra hív. A hitünk újra és újra az úton megélt találkozásból táplálkozik.
- *A feltámadott Jézus új lehetőséget ad.* Galileába hívja tanítványait, oda, ahol minden indult. Az újrakezdés lehetőségét kínálja. Az evangélium ügye nem a hősködő vagy rettegő, csodára vágyó vagy csodát megtagasztaló tanítványokon múlik, hanem a Feltámadotton, aki új életet, új lehetőséget kínál övének.

■ BARANYAYNÉ ROHN ERZSÉBET

Tallózó

(A *Lelkipásztor* 2006/4. számának 151. oldalán olvasható egy tallózó az alapigéről, ezért az ott megjelent kommentárreszleteket mellőzöm.)

„Márk valójában arra kéri olvasóit, hogy vegyék át az asszonyok szerepét, és lépjenek be az üres sírba. Az asszo-

nyok nem teljesítették Isten hírnökétől (...) kapott küldetésüket. Márk a tanítványoktól várja, hogy terjesszék az örömhírt, miszerint Isten életet hozott a halálból Jézus feltámasztásával (6–7. v.)” (*Szegedi bibliakommentár – Újszövetség*. Korda-Bencés)

„...a tanítványok Jézus egész földi működésének idején értetlenül és hitetlenül élék át az üdveseményeket. Tulajdonképpen ez az »értetlenség« zárja le az evangéliumot. Ilyen az ember! (...) az evangélium ügye húsvét után sem rettegő vagy hősködő embereken múlik, hanem a megvert Pásztoron, aki maga gyűjti össze az elszéledteket, és előttük megy »Galileába« (...) (Balikó Zoltán) (...) ne Jézus »továbbéléséről«, hanem Jézus »feltámasztásáról« szöveg jön az igehirdetésünk.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„...ki fogja elhengeríteni a követ a sír ajtajából. Odatekintettek, és látták, hogy az már megtörtént. Milyen gyakran megtörténik, hogy amikor tisztelni kívánjuk az Urat, a nehézségek megszűnnek, mielőtt dolgunk lenne velük.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„De még így is feltűnő, hogy az asszonyok csupán félelemmel reagálnak. Ez a vonás őrizheti leghívebben az üres sír megtalálásának történeti emlékét. Reálisan fejezi ki azt az emberi magatartást, amelyet Isten közelségének megsejtése kivált. Ebben pedig az nyilatkozik meg, hogy az ember mennyire hitetlen és mennyire nem számol komolyan Isten valóságával.” (Dóka Zoltán: *Márk evangéliuma*. Ordass Lajos Baráti Kör)

„Húsvét az a nap és az az egyetlen szituáció, amelyben eljuthatunk a megszokottnak, a réginek a végére, és valami tökéletesen új kezdődhet számunkra. (...) Senki még nem jutott el a nagy fordulatra, senki nem lett még az új világnak boldog polgára, senki még nem élte át az igazi szabadulás örömét, (...) aki még nem találkozott magával az élő Úrral! (...) A régi világot mögöttünk lezárta a kereszt, és senkinek nincs joga megkerülni a keresztet. (...) Akkor van valakinek húsvétja, ha találkozott az élő Jézussal.” (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában*. Luther-rózsa Alapítvány)

Illusztrációk

VERS

Kiss József: *Egy sír* (részlet)

Valahol messze,
Valaha régen,
Megástak egy sírt
Temető-szélen.
Fája elsüppedt,
Hantja behorpadt,

Ki nyugszik ottan,
Azt én tudom csak –
Én tudom csak.
Nem jártam arra,
De odaszállnék;
Nem láttam soha,
De rátalálnék:
Valami titkos
Erő él kennem,
Az megmondaná:
Merre kell mennem –
Merre kell mennem.

GONDOLAT

„Jézus feltámasztása egyáltalán nem másodlagos kérdés az Újszövetségben, amint az összes többi lehet másodlagos. Hogy Jézus Betlehemben vagy Názáretben született, hogy egyszer vagy többször volt Jeruzsálemben, hogy tett-e csodákat, s milyeneket: ezek mind másodlagos kérdések, ezeken semmi döntő nem múlik. Azonban, hogy Jézust életre támasztották-e vagy sem, ezen nagyon sok múlik, mondhatnánk majdnem minden. Éspedig nem személyes Krisztus-hitünk igazságát illetően, amely Pál szerint Jézus feltámasztása nélkül üres és semmitmondó. Hanem ezen túlmenően a kereszténység keletkezése történelmi talányának megoldása szempontjából. Fel kell tennünk a kérdést: miképp kerülhetett sor ennek az üzenetnek és közösségnek a robbanásszerű terjedésére a teljes kudarc és szégyenletes halál után, amely éppen a kereszt bitójára felfüggesztett szegyéne jegyében jött létre? Olyan elképesztően másként, mint a fokozatos, csendes terjedése a sikeres és bölcs Buddha és Kung-fu-ce tanainak, annyira egészen másképp, mint a győzelmes próféta és hadvezér Mohamed tanításának mindenfelé messze erőszakos terjesztése.”

Hans Küng (1928–) római katolikus teológus

„...hódoló tisztelettel fordulunk egy alázatosan sürgős kéressel a nagyérdemű összkormányhoz. Amint a lapokból és a hivatalos jelentésekből méltóztattak értesülni, Makucskán, a kicsiny, de példás Zala megyei községben a halottak feltámasztak. És ezt a mindenképpen elítélendő, felforgató célú ténykedésüket éppen a kereszténység szent ünnepe, Húsvét áldott napján követték el. Tisztelt ház, azt hiszem, köztudomású, hogy én mindig szociálisan gondolkodó, elfogulatlan tagja vagyok a magyar parlamentnek. (Több hang: igaz! úgy van!) És minden szerénység kötelezettsége mellett is bátran elmondhatom, hogy bármely egyetem bármely szociális vonatkozású tanszékét tisztességgel be tudnám tölteni. Igen, én bátran állítom, hogy a paraszt is ember, és választási beszédeimben nemegyszer testvérimnek neveztem őket. A magyar paraszt jó katona, szí-

vesen önti vérét hazájáért. Polgári állapotban tiszteli fen-nebbvalóit, igyekszik pontosan fizetni adóját, s legtöbbje annyi polgárt nemz a hazának, amennyi tőle telik. Ezt a magyar parasztot én, és tudom, hogy ebben európai híró hűn tisztelt vezérünk, Bethlen István intencióját követem (óriási éljenzés a jobboldalon és a középben, egyes egységes párti képviselők kigombolják a mellényüket), életben akarom tartani. Igenis, én követelem azt a jogot a magyar paraszt részére, hogy munkája mellett ne haljon éhen. Holt parasztokat nem lehet besorozni, holt parasztoktól adót beszélni nem lehet, holt parasztok nem szavazhatnak. De amikor teljes erőmből követelem az élő parasztok számára a jogot, hogy éljenek, a legnagyobb felháborodással tiltakozom az ellen, hogy a holt parasztok mir-nix-dir-nix feltámadjanak.”

Szabó Dezső (1879–1945) magyar író

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Ami az események „kulisszáit” illeti, van némi megindító párhuzam a karácsonyi és a húsvéti evangélium között. A helyszín mindkét esetben egyszerű, minden pompát nélkülöző *barlang*. Összeköti e két helyet a *születés* fogalma is. Míg a barlangistállóban a Megváltó, addig a kőbe vajt sírboltban a feltámadás révén az örök életbe vetett remény-ségünk alapja születik meg.

Azonosulási pontként tekinthet a mai igeolvasó a sírhoz igyekvő szemtanúkra, felfedezve bennük azokat az érzéseket, amelyekkel mi is a megfeszített Krisztus felé közeledünk. Ezek egyrészt pozitívnak nevezhető indulatok. Él bennük a *tisztelet*. A tettekre, szolidáris *szeretet*. Bámulatos a *bizalom*, hogy ha az út végén ott is az a nagy kő, azért mégis elindulnak. Ez különösen példaadóvá válhat olyan élethelyzetekben, amikor az ember előtt igen nagy feladat áll, magát erőtlennek érzi, de ha bizalommal elindul, átélheti, hogy mire eljött az idő, Isten megoldást is készített.

Az asszonyokra telepedő, legszembetűnőbb érzés viszont negatív, mégpedig a *félelem*. Ami miatt a rájuk bízott üzenetet mégsem adják tovább. Mi lehet e félelem hátterében? A Jézust megölő hatalomtól való félelem? Vagy a Jézus feltámadásával való szembesülés megdöbbentő ijedsége? Vagy a saját „hitelenségük” lepleződéséből adódó rémület? Vagy esetleg mindhárom együtt, és azért ilyen erős? Mi okozza a feltámadás után élő mindenkori tanítványok gyakori bénultságát? Annak ellenére, hogy Jézus egyik leghangsúlyosabb üzenete éppen ez: „*Ne féljétek!*”

Fontos észrevenni, hogy ez a történet az ígéretek *beteljesüléséről* szól. Kulcsfontosságú kijelentés ez: „*amint megmondta nektek*”, úgy lett, úgy lesz. A Győztes, az Élő nemcsak ígér, hanem állja a szavát. Szükségben segít, kísértésben óv, vigasztal, békességet, reménységet, örök életet ad.

Húsvét 2. napja

▶ Lk 24,13–35

Igehirdetési előkészítő

Az ünnepnap jellege

„A húsvéti hit Teremtője” összefoglaló cím nyilvánvaló utalás az ünnep evangéliumára; az emmausi tanítványok történetére. Magának az evangéliumi történetnek óriási íve van: a teljes depresszióból és reménytelenségből eljut a tanítványokat feszítő repeső örömhöz és az ebből adódó cselekvésvágyig. Az „epistola” (ApCsel 10,34kk) Péter prédikációján mutatja be ugyanezt az ívet. Péter prédikációja is az ember teljesen elveszett állapotából szinte egy lélegzetre jut el az üdv történet csúcspontjára, Krisztus feltámadására. Nyilvánvaló, hogy egyik esetben sem az ember termeli ki magából ezt a látást, felismerést, hanem a húsvéti hitet teremtő Szentlélek. Ugyancsak régi hagyomány húsvétkor Mózes énekét felolvasni (2Móz 15,1–11), ami ugyancsak – mint a halálból történő exodus – Krisztus feltámadására történő egyértelmű utalás.

Ha ehhez hozzávesszük a protestáns hagyományt, amely szerint az ünnep első napján inkább a dogmatikai oldal kap hangsúlyt, az ünnep másnapján az etikai mondanivaló erőteljesebb, akkor olyan indulásra készítő gondolatot kell találnunk, hogy az ünnepi töltekezés valódi erőt adjon a hétköznapok elviseléséhez, tartalmas megéléséhez. Ez pedig az, hogy Isten szembemegy az embert és a világot eluraló reménytelenséggel, Fia feltámasztásával leteszi az „adu ászt”, bemutatja azt a külön utat, amely egészen más színben tünteti fel az életünket, a céljainkat, egész jövőnket. Hiszen ha van irány a halálból az élet felé, és nem csak a fordítottja, akkor ez valóban átértelmezi azt, ami az úton történik. Nem halott Urunk van, hanem élő.

Exegetikai megjegyzések

Textusunk valószínűleg minden idők három legnépszerűbb története között van a tékozló fiúval és a samáriai asszonnal együtt. Könyvtárnyi irodalom, evangélicációs hetek végtelen sora, tengernyi művészeti alkotás tanúskodik arról, hogy ezek a történetek senkit nem hagynak érintetlenül. Olvasva vagy hallgatva pillanatok alatt belekerülünk a történet sodrába, sőt magába a történetbe. Az emmausi tanítványok minden idők tanítványainak örök prototípusává lettek. Az általuk bejárt lelki útból ráismerünk saját hitre jutásunk útjának minden stációjára: vakságára, két-ségére, bizonytalanságára, de minden „hevültségére”, ujjongó felismerésre és feszítő tenni akarásra is.

Ráadásul a történet elbeszélése annyira filmszerű, hogy hallgatva mi is ott megyünk a poros emmausi úton, nem tudjuk nem látni a naplementét, és igen, az asztalnál is ott ülünk, ahol az idegen kezébe veszi a kenyeret, de abban a pillanatban további sorsunkat is.

Jézus a szem gátlásával talán kezdi hozzászoktatni övét a feltámadás utáni hit lényegéhez, amely már nem első-sorban a materiálisan tapasztalható dolgokba kapaszkodik. Máténál ezt olvassuk: „*És amikor meglátták őt, leborultak előtte, némelyek azonban kételkedtek.*” (Mt 28,17) János szerint magdalai Mária azt hitte, hogy a kertész az (Jn 20,14). A tanítványok közül senki sem meri megkérdezni: „*Ki vagy te?*” (Jn 21,12)

A történet hitelességét tovább fokozzák azok az „életsza-gú” megnyilvánulások, mint például hogy feszült idegállapotban vitatkoztak. A hozzájuk csatlakozó vándor érdeklődésére Kleopás lényegében ezt mondja: „Szerintem rajtad kívül nincs még egy ember Jeruzsálemben, aki ennyire tájékozatlan lenne. Hova tudtál elbújni, hogy téged ennyire ne érjen el ennek a világbotránynak a híre?” A szállásra már nyugodtabb lelkiállapotban hívják magukkal. Viszont a felismerés után olyan aktivitás következik, amely nem hasonlítható semmilyen korábbihoz, és amely nem lankad, hanem kitart életük végéig.

A történet vázlata és vele párhuzamosan a lelki történe-
nések:

1. Jézus csatlakozása – az olvasó tudja, hogy Jézus az, a tanítványok nem
 2. Provokáló kérdés – ingerült válasz
 3. A tanítványok elmondják a történetet – kiderül, hogy mit értettek félre
 4. Jézus feltárja az Írás (Ószövetség) valódi tartalmát – a tanítványok lelki megvilágosodása
 5. Meghívás a szállásra – a lelki támasz, vigasz megtartása
 6. A kenyér megtörése – a tanítványok testi megvilágosodása – visszafelé nézve megértik az úton történeteket és a mondottakat
 7. Visszatérés Jeruzsálembe – az örömhír megosztásának kényszerítő ereje
- És ahol ez az utóbbi megvan, ott kezdődik az egyház.

Az igehirdetés felé

Akadályozott látás

Mindnyájan az emmausi úton indulunk. Akadályozott látással gyalogolunk, holott Isten szeretetének számtalan jele már régen velünk van. A tanítványok Jézus elvesztése fölött nem tudnak napirendre térni. Kiáltó hiánya depresszióssá, feszültté, ingerültté teszi őket. A mi istenhiányunk hasonló lelkiállapotot idéz elő. Talán megfogalmazni sem tudjuk, de azt érzékeljük, hogy valami nagyon nincs rend-

ben, valami nagyon nincs a helyén. Petőfi juhásza elkese-redésében nagyot ütött botjával a szamár fejére, mi pedig tehetetlenségünkben egymásba marunk, folyamatosan kompenzálunk, esetleg homokba dugjuk a fejünket. Hogy nem túl vidám a történetünk, azt jól mutatják körülöt-tünk a romok: a széteső közösségek, az alkalmazkodás, az áldozatvállalás egyre alacsonyabb szintje, az örömszerző pótszerek (alkohol, drog, testiség) minden eddigi mértéket meghaladó használata. Megmutatják a valódi lelki állapo-tot. Az eredmény jól látható. Ezek a szomorú, entropikus folyamatok vajon hol érnek véget?

A dekadencia, a hanyatlás folyamatai megtapasztalha-tók társadalmi szinten is. *Az ember tragédiájában* Ádám folyamatosan küzd a hanyatlással. Nem sok sikerrel. Né-ha maga is részévé válik. Minden kor emberét foglyul ej-ti a Sátán különös hatalma, amely a korszellem által, a te-matizált beszéd által, a „politikailag korrekt” öcenzú-ra által, a főszórá tömegizlés kényelmes elfogadása által rabságban tart.

Jézus a tanítványok szívében ma sem azzal kezdi a mun-kát, hogy leleplezi magát, nyíltan felfedi kilétét, hanem nyugodtan és nagy szeretettel kezdi az igazság beszédét átönteneni a tanítvány szívébe. És a szív elkezd hevülni. Jé-zus eljöveteleivel belekerült a világba valami, sőt inkább Valaki, aki már pusztá személyével, beszédével emelte és emeli feljebb és feljebb azokat, akiknek elege van az ed-digiekből. Emeli ma is azokat, akik az egyetlen életüket, az egyetlen lehetőséget nem herdálják el, nem akarják el-rontani. Ha a Naplemente közeledik, ez egyre sürgetőb-bé válik. „Uram, kihez mehetnénk? Már mindent kipró-báltunk, mindent láttunk, másra már nem szeretnénk az életünket pazarolni. Valódi életet szeretnénk, és nem va-lami ahhoz hasonlót.”

Emmausi út a vakságból a látásra

Jézus egész működése során azt szerette volna elérni, hogy ne ő maga mondja el magáról a lényegét: azt, hogy ő az Is-ten Fia, a Messiás. Ha a tanítvány maga ismeri fel ezt, az válik igazi értéké és igazsággá benne, és nem a szájbar-ágó kioktatás. Keresztelő Jánosnak ezt üzeni a börtönbe: „Nézd meg, mik történnek körülöttem, és add meg ma-gad a választ, hogy te Messiásnak tartasz-e engem. A ben-ned megszületett válasznak lesz igazi ereje.” És megszüle-tett Jánosban a válasz, ami után már nyugodtan halt meg. A mai tanítványok is sok-sok tapasztalás és vívódás után elérkeznek, el kell hogy érkezzenek arra a pontra, amikor – ha csak egy pillanatra is – leesik a hályog, és attól kezd-ve nincs visszaút.

Jézus megváltása, kereszthalála, bűnbocsánata és fel-támadása által belekerült a világba valami, ami addig nem volt benne: a legnyomorultabb élethezethez is van ellenté-tes előjelű út, van szabadulás. Aki megpróbálta ezt az utat, nem csalódott, és már nem akar visszafordulni.

Jeruzsálemi út a halálból az életre

Örömmel a mai embernek: van egy olyan lehetősége az életnek, ahol nem a halál felé tartó folyamatok uralkodnak, hanem az élet felé tartók. XVI. Benedek találó kifejezésével élve: a „halálkultúra” útján haladó világ csak akkor tud kijutni ebből az állapotból, ha találkozik az Élővel és benne az Élettel. Az emmausi tanítványok örök példái lesznek a halálúton haladó mai tanítványoknak is a remény újra megélésére. De az ujjongó, Jeruzsálemben visszafutó tanítványok szintén örök példái a visszavonhatatlan felismerésnek: Jézus él!

Nemcsak egyre sokasodó bűn van, hanem van bűnbocsánat, kegyelem. Nemcsak sátáni folyamatok, földre húzó erők vannak, hanem van hatalma Jézus beszédének; nemcsak fogságban tartó hatalmak vannak, hanem van náluk erősebb Szabadító; nemcsak reménytelen helyzetben levő, elveszett, megítélt és halál felé menetelő ember van, hanem van fogságból kiszabaduló, Krisztus uralma alatt élő, Élet felé tartó ember.

■ MEKIS ÁDÁM

Tallózó

(A *Lelkipásztor* 2006/4. számának 153. oldalán olvasható egy tallózó az alapigéről, ezért az ott megjelent kommentárreszleteket mellőzöm.)

„Az igehallgató gyülekezet előtt jól ismert tények sora bontakozik ki, azzal a fájdalmas konzekvenciával, hogy a reménységeket el kellett temetni. (...) az ember mindent – még Istenét is – a saját vágyai és elgondolásai szekerébe szeretne befogni. Azt hiszi, hogy a vallás a kivihetetlen emberi reménységek megvalósításának eszköze (...). Az erős és biztos hit pedig tulajdonképpen nem jelent egyebet, mint azt a meggyőződést, hogy amit elképzelttem, s aminek megvalósulását remélem, azt ennek a meggyőződésének ereje segít célhoz érni. »Pedig mi azt reméltük« (...) Reményeink azonban belekerültek a sírba. Mert nem »Valaki« (Jézus), hanem »valami« (tárgyi elem, ajándék) volt ennek a reménységnek a tartalma, lényege. (...) a sokszor semmibe vett isteni ige az egyetlen olyan tényező ebben az életben, amely biztonsággal eligazít. (...) Még valamire így is szükségünk van. (...) a Vele való személyes találkozás, az Ő felismerése.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Izrael megváltását ők a politikai nyomástól és gazdasági ínségtől remélték, s nem volt fogalmuk a bűn hatalmáról. Azt csak a Jézus halála mutatta meg, de e halálnak a titka még nem tárulhatott fel előttük, mert nem hittek a feltámadásban.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Lukács iróniája elmélyül, amint a tanítványok által elmondott tények beteljesítik Jézus próféciáit.” (*Je-*

romos-bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Előbb tehát megkapják a szükséges pásztori feddést, ez rámutat szívük bajára, ezt követi az alapos írásmagyarázat.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„...az őskereszténységnek az az emlékezése szólal meg, hogy Jézus feltámadása nyitotta meg előttük az Írás igazi értelmét. Ettől kezdve Jézusra vonatkoztatják az egész Írást.” (Pröhle Károly: *Lukács evangéliuma*. Evangélikus Sajtóosztály)

„Úgy tűnik, az Úr Jézus szívesen megy olyanokhoz, akik őszinte kérdést tesznek fel, mert nem értenek valamit (...). Van, aki értetlenségbe menekül, nem ért semmit, nem tud semmit. Az ilyen értetlenkedőhöz, aki készakarva, szándékosan nem akar megérteni semmit, ahhoz Jézus nem megy oda.” (Szalay Szilárd: *Vörösberényi igehirdetések*. Vörösberényi Református Egyházközség)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(látásukat azonban valami akadályozta)

„A rossz nem más, mint a létezőt megillető jószág hiánya.”
Aurelius Augustinus (354–430) egyházatya,
filozófus, teológus

„A szem azonban igen megbízhatatlan tanú. Nemegetszer csupán azt látjuk, amit a szemünknek szántak.”

Agatha Christie (1890–1976) angol regényíró

(...abban reménykedtünk)

„Még a legrosszabb nyomornegyedekben is akadnak emberek, akik nem adták fel a reményt a maguk és gyermekeik számára, Ők azok, akik megmossák az ablakaikat, bármire lássanak is ki rajtuk. Ők azok, akik nem csapdának látják lakhelyüket, hanem otthont akarnak teremteni belőle. Ők azok, akik még remélik, hogy ha ők nem is, de gyermekeik kimenekülhetnek onnét. Az a remény halála, ha elültetjük a gyermekeinkben az »ugyan minek?« érzését.”

Bruno Bettelheim (1903–1990) osztrák származású
amerikai gyermekpszichológus

(...nem hevült-e a szívünk?)

„A lelkesedés diktálja az iramot, de a kitartás éri el a célt.”
Dan Millman (1946–) amerikai író

„Nincs öregebb annál, mint akiben kihunyt a lelkesedés lángja.”

Henry David Thoreau (1817–1862)
amerikai író, filozófus

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Vajon miért indult el a két tanítvány? Azért, mert nem úgy történtek a dolgok, ahogy várták? Nem úgy alakult az életük vagy Jézus élete, ahogy elképzelték? Egyáltalán kinek képzelték ők Jézust? Hatalmas Istennek, vagy „csupán” egy prófétának, aki hatalmas Isten előtt? Az utóbbi nem elég! Ha nem ismerjük fel, hogy kicsoda Jézus, hogy mit tett értünk és mit ad nekünk, akkor könnyen csalódhatunk. Talán ezek a tanítványok is csalódtak, és elvesztették a reménységüket.

Jogosan vetődik fel a kérdés: mi a legnagyobb reménységünk? Egészség, a család boldogulása, anyagi biztonság, boldog élet... vagy az örök élet? Ez kulcskérdés, hisz' ha az ember valamit remél, de az nem teljesül, akkor sokszor a problémáinkba burkolózunk. És talán észre sem vesszük, hogy mi van körülöttünk. Csak megyünk leszegett fejjel. Ténylegesen, akár fizikális értelemben sem látunk. El sem tudjuk képzelni, hogy lehet másik megoldás, mint amit mi elképzeltünk, de Jézus odaszegődik mellénk, és odaszegődött a tanítványok mellé is. Jóllehet nem ismerték fel azonnal; talán mi is ilyenek vagyunk, el kell telnie egy kis időnek, le kell ülednie a történeteknek, újra kell értelmeznünk a gondolatainkat, figyelni a jelekre. Mert a jelek ott vannak a mi életünkben is. A két tanítvány is tudott mindent. Ismerték az eseményeket és az írásokat, hallottak az utolsó vacsoráról, az asszonyok beszámolójáról... Annyi minden meggyőzhetne volna őket! Miért nem volt mindez elég ahhoz, hogy higgyenek? Talán mi is sokan ülünk a templompadokban, akik „mindent” tudunk, de mégsem hiszünk igazán, és amikor nem úgy alakulnának a dolgok, akkor elsőként hagynánk el a „süllyedő hajót”. A tudás nem elég... Hitünk csak akkor lehet, ha személyesen átéljük a találkozást Jézussal, úgy, ahogy a két tanítvány is átélte a kenyér megtörésében. Akkor világgossá vált számukra minden. Reménytelen szomorodókból örömhír vivőivé váltak, és még abban az órában elindultak. Vajon mi elindulunk-e? És ha igen, akkor mit és hogyan mondjunk? Lesz-e, aki meghallgat majd?

Húsvét ünnepe után 1. vasárnap (Quasi modo geniti)

► Jn 20,19–29

Igehirdetési előkészítő

Látástól hitig

János ebben a fejezetben akar elvezetni az érzéki tapasztalástól az ige szavában való hitig.

Először hallunk azokról, akik látnak. Magdalai Mária látja, hogy üres a sír. Péter látja az üres sírban a lepedőt.

János az, akiben a látottak hitet is ébresztenek. Aztán látja Mária az angyalokat, látja Jézust, de csak akkor ismeri fel a Feltámadottat, amikor Jézus néven szólítja őt. Ebből a találkozásból születik meg a hír, a vallomás: láttam az Urat.

A következőkben János elbeszéli, hogy a tanítványi közösségben és Tamásban hogyan születik meg a hit.

Versről versre

19. vers: Pontos hely- és időmeghatározás: egy teremben, vasárnap este. Félnek a tanítványok a zsidóktól, ezért zárt ajtó mögött vannak. A „zsidók” megnevezés a zsidó főhatóságokra, a Szanhedrin tagjaira vonatkozik, azokra, akik Jézust halálra juttatták. A tanítványok nem tudhatják, hogy ha a Mestert kivégezték, nekik nem ugyanez lesz-e a sorsuk. Zárt ajtókon át egyszer csak köztük terem Jézus. Eljött, ott termett, betoppant: mozgást fejez ki ez a szó. Az evangélista nem taglalja, hogyan ment végbe a csoda, megtörtént. Aki a bezárt sírból is előjött, hogyne tudna zárt ajtókon át is megjeleni! Ebben a megjelenésben lépi át Jézus az Isten világa és az e világi lét határát.

Középen áll meg, ott a helye. A mi egyházi életünkben, istentiszteleteinken, személyes életünkben is ott a helye. Nemcsak megjelenik, hanem beszél. Mondanivalója van. Nem néma báb, átsuhanó fény, látomás. Amit itt Jézus elmond, átad, arról már búcsúbeszédeiben is szólt. Ez tanítása közepe: békesség, öröm, küldetés, Lélek, bűnbocsánat.

„Békesség néktek” – mondja. Ez egy megszokott köszönési formula, de Jézus száján ebben a zűrzavaros, félelemmel teli helyzetben a jól ismert és sokat használt szavak mély tartalommal telítődnek. A megrettent, tanácstalan tanítványok a feltámadott Úr szavát hallva békességet nyernek („az én békességemet adom nektek, de nem úgy adom nektek, ahogyan a világ adja” – Jn 14,27). Jézus számára fontos, hogy tanítványai lelkében békesség legyen. Az élő Isten halál felett is győztes hatalmából táplálkozó béke.

20. vers: Ezután meggyőzi őket arról, hogy ő az. Nem szellem, nem lélek, hanem testben támadt fel. A kezét és az oldalát úgy mutatja meg, mintha a személyi igazolványát venné elő. Nagypéntek óta az ő azonosító jelei a sebhelyek a tenyerén és az oldalán. Ez mutat rá küldetése céljára is: áldozattá lett értünk. Halála valóságos halál (amit a dárda nyoma jelez), feltámadása is valóságos. Örülni kezdenek a tanítványok. Eszünkbe juthatnak búcsúbeszédének ide vonatkozó részei: „az én örömöm legyen bennetek... szomorúságokat örömmre fordul.” Eljött számukra az öröm ideje, hiszen Jézus végigjárta szenvedése útját, feltámadt, osztozhatnak örömeiben.

21–23. vers: Látszólag indokolatlan, hogy Jézus megismétli a köszöntést. Ez is azt mutatja, hogy a békességkívánás itt több mint üdvözlés. Gondolhatunk itt földi békességre, lelki békére, megnyugvásra a vészterhes napok után, de még in-

kább az Istennel való közösségben, az Isten erőterében átélhető békességre, amire a feltámadott Úr látása nyitja meg szívüket. Jézus a békességkívánás megismétlésével készíti már a tanítványokat küldetésükre, arra, hogy Isten követségében járva, a bűnbocsánat személyre szóló hirdetésével kell munkálniuk, hogy az emberek életében is megszülethessen a béke. Hiszen minden feltétel adott már ahhoz, hogy hangozzon a hír, meg vannak bocsátva a bűneid.

Ez saját erőből nem megy. Ehhez a Lélek ereje szükséges. A magunk indulata, romlottsága, gonosz szíve nem képesít minket arra, hogy személyválogatás nélkül, Isten nagylelkű szeretetével hirdessük a bűnbocsánatot, a kegyelmet, egy új esélyt földi életünkre és az örökkévalóságra nézve. Ahhoz, hogy Isten indulatával azonosuljunk, szükségünk van a Lélekre. Ezért adja Krisztus a tanítványainak az ő Lelkét. Ez a kifejezés: „beléjük lehel”, csak itt fordul elő. Ahogy beszélünk vérátömlesztésről, úgy adja itt Jézus Lelkét. Ez nem hasonlítható a pünkösdi csodához, sem a búcsúbeszédben megígért Vigasztaló eljövételéhez. Hiszen a Vigasztaló emlékeztet Jézus beszédeire, itt pedig Jézus lelkét adja.

A félelmükben megholtaknak az ő élő lelke?

Hogyan lehet az ember töredékességében befogadója ennek az isteni léleknek? Hogyan talál bennünk, emberekben helyet az Isten Lelke?

Ez épp olyan csoda, mint az, hogy Jézus a zárt ajtókon keresztül megállt középen.

Saját küldetéséhez hasonlítja az ő küldetésüket, amikor azt mondja: „*ahogy engem elküldött az Atya, én is elküldelek titeket.*” A küldetés célja a bűnbocsánat hirdetése. Mika Waltari írja *Szerencsés Félix* című regényében, hogy a bűnbocsánat híre mindenki életét felforgatja. Ki így, ki úgy reagál rá, de senki életében nem marad nyomtalan a személyesen számára hirdetett üzenet. Bárcsak ezt tapasztalnánk és ezt élénk át mi is, hogy emberek életében a kegyelem lenne az a rendező erő, ami megújulást eredményez! Ez is csoda.

24. vers: Tamás nincs jelen, amikor Jézus megmutatja magát tanítványainak.

25. vers: Örömmel újságolják azt, amit Mária is hírül vitt a tanítványoknak: „*Láttuk az Urat.*” Ebben a „láttam az Urat” és „láttuk az Urat” kijelentésben már a hitvallás is benne foglaltatik: ő feltámadott és él, ő az Úr. A hit előzménye itt még a látás, a megbizonyosodás, a tapasztalás, de János afelé vezet az olvasót, hogy képes legyen megérteni Jézus szavait. A tapintás, az érzékelés ideje elmúlt, a hit születésének új útjai következnek. Tamás még csak a régi módon tud gondolkodni. Ha hinni szeretnénk, meg kell bizonyosodnunk hitünk tárgyának valóságáról. Kijelentése azt sejteti, hogy amiről tanítványtársai beszélnek, azt ő lehetetlennek tartja.

26. vers: Egy hét múlva, következő vasárnap (a nyolc nap az akkori időfogalmak szerint ezt jelenti) Tamás is ott van, amikor eljön Jézus. Jézus éppen azért jön, hogy Tamással is találkozzon. A tanítványok megint zárt ajtók mögött vannak együtt, bár már nem félnek. Ismétlődnek az egy héttel

azelőtt történtek. Jézus megáll középen, békességet kíván. Mindez előkészíti az elkövetkező eseményeket. Jézus kész többször is bejárni ugyanazt az utat, hogy a kételyeket eloszlassa. Kész egyenként is meggyőzni minket.

27. vers: Jézus azonnal Tamást szólítja. Tudja, milyen feltételeket szabott Tamás. Ebből látszik, hogy ismeri Tamást. Nemcsak ismeri, de szereti is, elfogadja feltételeit. Először az érzelmei útján való tapasztalásra hívja, hogy ne kételkedjen, hanem bizonyossága legyen. Aki zárt ajtókon keresztül kétszer is tanítványai között terem, hogyne ismerné a mi gondolataink bezárt rendszerét, szívünk keménységét, csapongó, nyugtalan gondolatainkat? „Vak dióként dióban zárva lenni / S törésre várni beh megundorodtam” – panasolja Babits *A lírikus epilógja* című versében. Ebben a találkozásban Jézus Tamás kemény hitelenségét töri föl, és segíti, hogy megnyíljon a hitre.

28. vers: Nem tudjuk, Tamás megérintette-e Jézus tenyerét, oldalát. Hitvallásában a Feltámadottat Úrnak és Istennek vallja. A kétszer használt birtokos eset teszi személyessé vallomását. Vallomásából kicsendül, hogy Jézusban a feltámadott, halálban győztes Urat és a kezdettől létező Istent látja (Jn 1,1). Tamás vallomása a János evangéliumában fellelhető vallomások csúcspontja. Ujjával tán nem érintette meg Krisztus testét, de ez a hit, ez a felismerés sokkal szorosabban köti hozzá, mintha akár egy életen át kezét szorongatná.

29. vers: Mivel látsz engem, hiszel (Mivel láttál engem, azért hívóvé lettél?) – mondja Jézus. Boldogok, akik nem látnak, és hisznek. (Boldogok, akik nem látnak, és úgy lesznek hívóvé.) Jézus itt lefekteti azt a gyakorlatot, amely minden apostoli kor utáni nemzedék gyakorlata lett. Hinni érzéki tapasztalás nélkül, hinni a tanítványok tanúságtétele nyomán, hinni a hirdetett, írott ígének. Hívóvé válni úgy és akkor, amikor Jézus testben már nincs közöttünk. Jézus a tapasztalás útjáról az ige hirdetéséből születő hit útjára lépő korszakváltást egy boldogmondás formájában hirdeti meg. A boldogmondások (makarizmák) Isten országába való beengedési formulák. A boldogmondások célja, hogy rámutassanak arra az útra, amelyen keresztül Isten erőterébe, országába juthatunk. A látás nélküli, az ige szavában gyökerező hit is Isten erőterébe vezet, Isten országát nyitja meg előttünk. Erről tanúskodik Pál apostol is, amikor azt vallja, hogy a hit hallásból van, a hallás pedig az Isten ígéje által.

Befejezés

János evangéliumának magyarázó szerinte az evangéliumnak eredetileg ez volt az utolsó fejezete, az evangélista Jézusnak e szavaival fejezte be evangéliumát, hangsúlyozva ezzel, hogy Jézus földi élete után elérkezett a látás nélküli hit ideje. Jézus szava szerint a látást nélkülözők nem szegényebbek, előttük is nyitva áll Isten országa, Isten ajándéka-inak gazdag tárháza, az Istennel való közösség kincsestára.

Kérdések az igeszakasz kapcsán

A küldetés nem valósítható meg a Lélek segítségével nélkül. Ebben a „lélekkereszttségben” a tanítványok a feltámadott Krisztus Lelkéből részesülnek. Nem kérték (nem is remélték), csak kapták. Mi, ha kérjük, kapjuk?

Békesség, öröm, küldetés, Lélek, hatalomátruházás a bűnökből való megtisztításra – ez hogy megy végbe a mi életünkben?

Igyekszünk megérteni az ígét, mit miért mondott és tett Jézus, mi volt az evangélista szándéka. De a legfontosabb, hogy ez a mi életünkben hogyan történik. Hol és mikor nyúl bele Jézus az életünkbe?

Mi sem tudjuk betölteni nélküle küldetésünket. Hol és hogyan ér el minket?

A tanítványokat felkereste – ebben a történetben – kétszer is, köszöntötte őket, megbízatást adott nekik, rájuk lehelte... Mi mindezt az ige szaván keresztül kapjuk?

Erre is vonatkozik, hogy „nem látnak és hisznek”?

Nem jön el hozzánk személyesen, nem érint meg minket, nem lehel ránk, és mégis kapunk? Mégis betöltetünk Lelkével? Mégis felruháztatunk erővel?

Megtörtént ez az életünkben?

Ha igen, köszönjük meg, és élünk abból és azzal, amit kaptunk.

Ha nem, miért nem? Rajta múlik vagy rajtunk?

Könyörögjünk érte!

■ CSEPREGI ERZSÉBET

Tallózó

(A *Lelkipásztor 2006/4. számának 155. oldalán olvasható egy tallózó az alapigéről, ezért az ott megjelent kommentár-részleteket mellőzöm.*)

„...hatalmat adott a bűnök megbocsátására vagy megtartására, egyszersmind a hiveket is kötelezte, hogy azoknál ne csak bűnbocsánatot keressenek, hanem lelkiismeretök állapotát is fedezzék fel előttük.” (*Káldi-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Miért küldte Jézust az Atya? Hogy szolgáljon, és az életet adja másokért. Így küld el minket is Jézus, hogy szolgáljunk, és az életünket adjuk másokért.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. The Word for Today*)

„Ő mindig életünk közepébe kerül. És onnan sugározza szét Lényét. Talán ez az egyik ismérve, hogy valakiben az élő Jézus Krisztus él-e, vagy csak papiros Jézus Krisztus van. Az élő Krisztus mindig életünk központi helyét foglalja el. (...) Tamás jó helyen kételkedik, azaz a tanítványok közösségében. (...) Sok mindent elmondottunk Tamásról, hogy realista volt, hogy pesszimista, hogy bátor, hogy búskomorságra hajlamos, de ennek az igazi egyéniségnek és személyiségnek a legszebb jellemvonását a végére hagy-

tam. Becsületes ember volt. Vagy mondjam így: becsületesen kételkedő ember volt. Nem játssza meg magát, hogy mai nyelven mondjam. Mert még a hívőseget is meg lehet »játszani«. Meg lehet a hívő nyelvet is tanulni úgy, hogy végül még magunkat is becsapjuk. Pedig attól, hogy valaki megtanul egy kegyes hívő nyelvet, még nem lesz tanítvány.” (Gyökössi Endre: *János evangéliuma. Örökségünk Kiadó*)

„Akármilyen iszonyatos gubancba kerül az emberi élet, az evangéliumnak van oldó hatalma, de van megkötő ereje is. Ezt sajnálatosan nagyon régtől ritkán gyakorolják a gyülekezetekben. Talán az a magyarázata annak, hogy eltűnik a kegyelem igazi szépsége emberek előtt, megszokottá válik, természetessé. (...) De honnan tudjuk ezt? Ezt nekünk, papoknak is meg kellett tanulnunk. Ez nem jár együtt semmiféle ordinációval, teológiai végzéssel. Azt mondja Jézus: vegyétek a Szentlelket.” (Balikó Zoltán: *Válogatott igehirdetések. Kézirat*)

„Mert míg a Tamások azt mondják: előbb a látás, aztán a hit, Jézus megfordítja a sorrendet, és azt ígéri, hogy a hívek eljutnak egyszer a mennyei látás teljességére.” (Keken András: *Segítség. Magánkiadás*)

Illusztrációk

VERS

Kosztolányi Dezső: *Hajnali részegség* (részlet)

Nézd csak, tudom, hogy nincsen mibe hinned
s azt is tudom, hogy el kell mennem innen.
de pattanó szívem feszítve húrnak,
dalolni kezdtem ekkor azúrnak,
annak, kiről nem tudja senki, hol van,
annak, kit nem lelek se most, se holtan.
Bizony, ma már, hogy izmaim lazúlnak,
úgy érzem én, barátom, hogy a porban,
hol lelkek és göröngyök közt botoltam,
mégis csak egy nagy, ismeretlen úrnak
vendége voltam.

DALSZÖVEG

Berki Tamás: *Hitetlen Tamás* (részlet)

Vagyok a mindig kérdező
Vagyok az örök tervező
Vagyok a holnapi álmok őre
Vagyok a durva jelenre pőre

Minden állapot jó vagy rossz lehet
De mindegyik közül legjobb az átmenet

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Egy történet jut az eszembe. Egy hölgy, aki buzgó vallásos ember volt, régóta kántorként szolgált egy gyülekezetben. Szerette így dicsérni Istent. A kezét megtámadta egy betegség. Mindenhova elmentek, orvoshoz, katolikus levén gyógyító helyekre is, imádkoztak érte a közösségben, de nem lett javulás. Keserűségében perbe szállt Istennel, hogy miért tette ezt vele. Az ilyen helyzetekben sokunk által feltett kérdést ő megfogalmazta: Hol van Isten ebben a helyzetben? Végül Istenben elcsendesedve elfogadta a helyzetét, s dicsérte Istent. Én Uram, én Istenem!

Ma a tudomány mindenre akar felelni, a hit pedig azt jelenti, hogy akkor hiszek, ha nincs magyarázat. Ma mindent megmagyarázunk, de a hitet a Szentlélek adja.

Pál apostol a kérésére ezt a választ kapta: tövis adatott a testembe: a Sátán angyala, hogy gyötörjön, hogy el ne bizakodjam. Emiatt háromszor kértem az Urat, hogy távozzék az el tőlem. De ő ezt mondta nekem: „*Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz.*” (2Kor 12,8–9)

Tamás a kételkedés jelképe. A hit azt jelenti, Istenre bízom magam, de van feladatom.

Hol a határ, amíg utána megyek valakinek? Próbálom megállítani, vagy most már engedem az útján. Nincs határ! Mintha másodszor Jézus csak Tamás miatt jött volna oda, mert először nem volt ott Tamás, a többi tanítvány pedig már megbizonyosodott. Jézus utána megy Tamásnak. Amikor meglátta Jézust, már nem volt szüksége arra, hogy megérintse őt. „*Uram, Istenem!*” Ez a hatalom elismerése is. Isten ad jeleket: észrevevesszük-e ezeket, vagy megyünk a magunk feje után? Tamás meglátta a jelet és hitt. Vándorúton vagyunk, a vándor pedig rászorul a tájékozódásra.

Rossz beidegződés: ha nem teszünk semmit, akkor nem lehet nagy baj. Bezárt ajtók mögött féltek a tanítványok.

Ukrajna: hol a segítség határa? Miben segíthetünk? Mikor segíték helyesen? Hol kell Istenre bízni mindent, és hol az én feladatom?

A szenvedő Jézus, aki segíthet. Isten a világot jónak teremtette, az ember rontotta el. Az embernek kell változnia.

Húsvét ünnepe után 2. vasárnap (Misericordia Domini)

▶ Ez 34,10–16.31

Igehirdetési előkészítő

Ezékiel próféta könyvének 34. fejezetében arról olvashatunk, hogy az Úr ítéletet tart a hűtlen pásztorokon. A textust megelőző részben Izrael pásztorainak bűnlajstromát ismerteti a próféta: a gondoskodás elmulasztása miatt elmarasztalja, a saját érde-

keik keresése miatt pedig vádolja a pásztorokat. A 10. versben Isten kijelenti, hogy a pásztoroknak többé nem lesz befolyásuk a nyáj fölött, sőt – a 11. verstől – saját maga lesz népe pásztorává.

Exegézis

10. vers: Kik a pásztorok (הַרְעִים)? Olyan emberek, akik állatokkal foglalkoznak. Felelősek a nyáj biztonságáért, gyarapodásáért és az egyes állatok etetéséért, gyógyításáért. Számadással tartoznak a tulajdonosnak, aki jogosult a kiadott állatokra és szaporulataikra. A megítelt pásztorok Izrael vezetői (királyok, papok), akiknek legjobb tudásuk és lehetőségük szerint kellett volna gondoskodniuk a rájuk bízott testi-lelki jólétéről, oltalmáról, szabadulásáról abban a tudatban, hogy Isten egykor számon kéri tetteiket. A húsvét ünnepe utáni 2. vasárnapon a mai pásztorokat is megítéli a prófétai szó. Világi vezetők és lelkipásztorok elé egyaránt tükröt tart.

Kik tartoznak a nyájba (בַּצֹּאֵן)? Elsősorban juhok, de lehetnek köztük kecskék is, azaz vegyes csoportról van szó, amelynek ellátása során különböző igényeknek kell megfelelni. Isten népének nyája nem egyforma emberekből áll, hanem Isten különböző élethelyzetben, hitbeli állapotban, lelki egészségben lévő gyermekeiből, akik különös odafigyelést igényelnek. Izrael népének nyája a babiloni fogságban sínylődő, reménytelen helyzetben, hitében is meggyengült közösségként szerepel a próféciában. Fontos, hogy a fejezetben a *nyáj* végig egyes szám első személyben szerepel, tehát nem kétséges, hogy Isten juhairól, nyájáról van szó, nem akárci a gazda.

Mit tesz az Úr? Számon kéri (תִּרְשָׁה) a pásztorokat, amiért a nyáj legeltetése helyett önmagukat legeltették, azaz a rájuk bízottakról való gondoskodás helyett önmaguk érdekeit érvényesítették. Vége az önkényeskedésnek és a felelőtlen hozzáállásnak, következményei lesznek a mulasztásoknak, rossz döntéseknek, önző cselekedeteknek. Ez félelmetes pillanat a hűtlen pásztoroknak, ugyanakkor örömhír a nyáj számára, mert nem lesz többé ott a pásztorok szájában (בִּפְהֵם), azaz végre nem az ő kárára és nyomorúságára gyarapodnak mások.

11. vers: Isten nem tűri tovább a visszaéléseket, ezért beavatkozik a nyáj sorsába. „...*én magam (אֲנִי) keresem meg juhaimat...*” A nyáj iránti elkötelezettségét mutatja, hogy maga vállalja a nyáj megkeresését és gondozását. Isten személyes érintettsége egyértelmű akkor, amikor Izrael népének sorsát jóra fordítja, és a megígért szabadulást valósággá teszi. Szeretetének kézzelfogható bizonyítéka – újszövetségi cselekedetére utalva – Jézus elküldése az elveszettek megkeresésére és megváltására. Fontos kapcsolópont, hogy a vasárnap lekiójában (Jn 10,11–16) is az Úr Jézus mint jó Pásztor áll előttünk.

13. vers: A szabadulás elsősorban a babiloni fogságból való hazatérést jelenti. Isten gondoskodásának eredményeként a nép a saját földjén (אֶרֶץ מִדְבָּרָם), Izraelben fog élni, és ott tapasztalja meg Isten gondoskodó szeretetét. Az idegen-

ben, szétszóratásban lévők számára örömhír a hazatérés ígérete, a reménytelenség reménységgé változása. Az ott-hon lét biztonsága nem csupán egy földrajzi helyhez, hanem Isten közelségéhez kapcsolódik.

16. vers: A jó pásztor úgy bánik a juhaival, ahogy kell. **כִּדְרֵי**: a szót helyesebb lenne így fordítani: 'igazság szerint'. Isten jó rendje és törvénye azért van, hogy az emberek javát szolgálja, de a pásztorok bűne és gyarlósága miatt nem valósul meg a nyáj gondozása során. Amikor azonban Isten maga veszi kezébe nyája sorsát, akkor minden úgy valósul meg, ahogy kell.

A gondoskodás lényege, hogy a különböző szükségletekhez igazodik. A segítségre szorulókat segíti (megtalálja, visszatereli, bekötözi, erősíti), a jó állapotban lévőre vigyáz. Isten gondoskodására nemcsak az szorul rá, aki bajban van, hanem az is, akinek éppen rendben mennek a dolgai.

31. vers: A fejezet utolsó versében a prófétai beszéd egyértelműen azonosítja a juhokat az emberekkel és a pásztor Istennel. Kétségtelen, hogy ez az ige rólunk és gondviselő Istenünkről szól.

Meditáció

Az Úr az én pásztorom.

Ez 34,16 az úrvacsoravétel előtti imádságot juttatja eszembe: „Add meg most mindenkinek azt, amire szüksége van: a kételkedőnek hitet, a gyengének állhatatosságot, a keményszívűnek megtérést, az elesettnek új erőt, az aggódónak megnyugvást, és a szomorkodónak vigasztalást...”

Az Úr Jézussal való közösség mindenkinek azt nyújtja, amire szüksége van; annak megtapasztalását, hogy ő úgy pásztorol, ahogy kell. Jelenti ez azt, hogy különböző emberekhez különbözőképpen közelít, de azt is, hogy engem, aki életem egyes szakaszaiban más-más ember vagyok, úgy kezel, ahogyan éppen szükségem van rá. Hiszen voltam már bajban nem egyszer – akkor megsegített; és átéltem azt is, hogy rendben mennek a dolgom – akkor vigyázott rám.

Átérezem a nyomorúságban sínylődő nép fájdalmát, hiszen néhány hete nagymamám kezét fogtam, és amikor a halál árnyékának völgyébe ért, mindennél jobban tapasztaltuk a jó Pásztor gondoskodását – ahogy felkészített minket naponta megszólító ígésén keresztül, s ahogy az utolsó napok körülményeit elrendezte. Maga vett kezébe minket, amikor a legnagyobb szükségünk volt rá.

Az ígehirdetés felé

1. Kik a pásztorok, akiket e próféción keresztül meg akar szólítani az Úr? A mai királyok – az ország vezetői, a politikai élet irányítói, a fontos gazdasági, pénzügyi pozícióban lévők, akiknek nekünk, kisembereknek a sorsa múlik. Minden bizonnyal ez az ige róluk is szól, bár a legtöbbünknek nem a feljük

való ígehirdetés a feladata, s leegyszerűsítése is lenne az ígének, ha csak rájuk mutogatnánk.

A lelki pásztorok – a lelkészek, egyházvezetők, nem lelkészi munkatársak, felügyelők, presbiterek, ifivezetők, hívő emberek, akiknek feladata a bizonyágtétel Isten szeretetéről, és felelőssége a gyülekezeti tagok lelki növekedésén való munkálkodás.

A szülők, pedagógusok, szociális munkások – mindazok, akik gyermekekért, családokért vagy éppen beteg, idős, kiszolgáltatott emberekért felelősek, akiknek döntéseik és magatartásuk múlhat más emberek sorsa.

Mindannyian pásztorok vagyunk, hiszen emberek bíztak ránk, akikért felelősséggel tartozunk. Nem használhatjuk ki, nem hagyhatjuk magukra őket. Figyelmeztetni kell őket, ha rossz irányba haladnak, s támogatni, bátorítani, gyógyítani, ha arra van szükségük. Tükröt tart elénk az ige: milyen pásztorai vagyunk a ránk bízottaknak? És milyen állapotban van a ránk bízott nyáj?

2. Pásztorunk-e nekünk az Úr? Azt tükrözi-e az életünk, hogy valóban az ő nyája vagyunk?

Az állatok esetében nem kérdés, hogy ki a pásztor, de az embernél sajnos kérdésessé válhat. Nem Isten hozzáállása és szándéka miatt, hiszen ő a mai textusban és lekióban (is) világossá teszi, hogy hozzá tartozunk, és ő gondoskodik rólunk. Van Pásztorunk, de sokszor úgy élünk, mint ha nem lenne.

Az ígehallgató lehetséges élethelyzete: olyan pásztorai vannak, akik az ő kárára gyarapodnak. Átéli a családjában vagy a munkahelyén, hogy kihasználják, bántják, nyomorgatják, és nincs lehetősége ezen változtatni. Kesereg és beletörődik az élet rendjébe, és az ígehirdetéstől is csak annyit vár, hogy erőt kapjon az élet elviselésére. Fontos, hogy meghallhassa: az Úr megelégedte ezt, és maga veszi kezébe sorsát. A testi-lelki szabadulás megtapasztalható valósággá válhat.

Az Úr a mi pásztorunk, tehát a legjobb kezekben vagyunk. Ő jól ismer bennünket, és pontosan tudja, mire van szükségünk. Útmutatásra, vezetésre, gyógyulásra, bátorításra, megtartatásra, gondoskodásra. Üzenete lehet a mai ígének ez is: azt, amit most megélek (akár jót, akár rosszat), úgy élhetem át, hogy Isten kezében vagyok.

■ HULEJ ENIKŐ

Tallózó

(A *Lelkipásztor* 2008/3. számának 119. és 2010/4. számának 188–189. oldalán olvasható tallózó a 10–16., ill. az 1–16. versekről, ezért az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Ti, én nyájam! mivel emberek vagytok, az ilyeneket saját erőtekből el nem nyerhetitek; hanem én, a ti pásztoro-

tok, mint Isten, ezt teljesíthetem.” (*Káldi-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Nem tűri, hogy nyája a mezei vadak zsákmányává váljék, mint olyan nyáj, amelynek nincs pásztora (...). Ez a kifejezés az Úrnak nyája iránt érzett szánó szeretetről tanúskodik. Egyúttal igazságosan ítélő Bíró is Ő. A haszontalan pásztorok is az Ő kezében vannak: »megszüntettem őket nyájam (...) legeltetésétől« (10. vers).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Egész idő alatt azonban áldásra gondol, össze akarja gyűjteni a juhokat, és mindegyik szükségleteiről gondoskodni akar. A legnagyobb áldás az Úr és a juhai közötti kapcsolat lesz, a szoros közösség Isten és ember között. (...) Isten karámjában sok sovány juh van, de egy sovány sincs a legelőjén.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Dávidot nem a halottak közül hozza vissza az Úr, hanem új királyt ad nemzetiségéből az ígéretnek megfelelően.” (*Jeromos-bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Nem bánhat velük kénye-kedve szerint. Félreértik helyzetüket, akik tulajdonuknak vagy netán prédának tekintik »juhaikat«. Mert a nyájnak gazdája Isten, s ők csupán számadók (10). Mindazáltal úgy kell gondozniuk a rájuk bízottakat, mintha sajátjuk volna. Ismerve mindahányat gyengéivel, bajaival, elkóborlásra hajló természetével együtt. (...) Ha a kritikus időkben alkalmatlannak bizonyultak a pásztorok (főemberek, papok, álpróféták), Jahve türelme is fogytán. Elérkezik a számonkérés ideje. (...) Utána pedig az Úr maga veszi kézbe a pásztorlás gondját és végzi szakszerűen, szeretettel.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Rádöbbenek, hogy az egyház nem az erősek, hanem a gyengék gyülekezete. Mégis: ez a közösség az a hely, ahol az ember helyesen láthatja helyzetét. Beláthatja, hogy teljesen és egész valójában Isten megtartó irgalmára szorul. Ez az a hely, ahol felismerjük: pásztorolt nyáj vagyunk. (...) A Messiás, akiről Ézsaiás is hasonlóan prófétál, gyógyítóként, szabadítóként érkezik. Eljön az idők teljességében.” (Varga Gyöngyi: Húsvét ünnepe után 2. vasárnap. In: *Hulálámhossz. Luther Kiadó*)

Illusztrációk

VERS

(...számonkérem tőlük a nyájamat)

Pilinszky János: *Trónfosztás*

Táblára írva nyakadba akasztják történetedet.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az Úr ígérete szólal meg Ezékiel próféta szavaiban. Az előző versekben ítéletet mond a hűtlen pásztorok felett, de mivel Isten nem akarja, hogy az ő népe megsemmisüljön, elveszzen, szétszéledjen, Ezékiel prófétán keresztül ad biztatást, ígéretet. Úgy szereti és olyan fontosnak tartja az ő nyáját, hogy nem bízza őket eztán hűtlenné váló pásztorokra, hanem saját maga fogja a boldogulásukat munkálni. Örömhírt közvetít a népnek, és előrevetíti Krisztust, a jó pásztor, aki azért jön, hogy az elveszettet is megkeresse és megtartsa.

Az Úr tele van ígérekkel és jó szándékkal. A prófétán keresztül csupa jó és kedves dolgot ígér népének. Ugyanakkor figyelmezteti őket arra, hogy neki feltételei is vannak. Mégpedig az, hogy mindenkinek jól és pontosan ismernie kell a pásztor. Mindenkinek tudnia kell, hogy ki az, aki a nyáját vezeti. Ki az, akinek engedelmeskedni kell, akinek a szavára figyelni kell. Tisztázza az erőviszonyokat.

„Emberetek vagytok, én pedig Istenetek!”

Csak akkor érvényes az Úr ígérete, ha népe ezt tisztán látja és mindig szem előtt tartja. Csak így élhetnek boldogan a jó pásztor vezetése alatt.

Az Úr annak ellenére, hogy fogságra adta hűtlen népét, szerette őket és lehajolt hozzájuk nagy nyomorúságukban.

Isten haragra gerjedt felkent pásztorai ellen, mert csak magukról gondoskodtak, és hagyták szétszéledni Isten nyáját. Az Úr saját kezébe vette a néperől való gondoskodást, ítéletet tett felkentjeiről, és alkalmatlannak találta őket a nép vezetésére.

Az Úr megkeresi és összegyűjti választott nyáját, és maga gondoskodik róluk; egyértelművé teszi, hogy igazán egyedül ő gondoskodik néperől. Isten szövetsége örök, egyedül az ember képes megfelekedni Istennek kötött szövetségéről, mert „*nincsen igaz ember egy sem*” (Róm 3,10).

Isten hazavezeti népét, és nemcsak ebben az ígerészben, hanem az utolsó napon is. Ő van egyedül, aki igaz és örök. Soha nem mond le választott néperől.

Ezt lehet vitatni, értelmezni, magyarázni, okoskodni róla, de az olyan igaz, mint ami már megtörtént.

Sajnos ma még nehezebb jó pásztorokat találni.

Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate)

▶▶ 1Móz 1,1–4a.26–31; 2,1–4a

Igehirdetési előkészítő

A teremtés koronája nem az ember, hanem a sabbat – Jubilate vasárnapja

A teremtés koronája nem az ember, hanem a sabbat. A moltmanni teológia egyik meghatározó megállapítása ez. A teremtés a hetedik napon, a nyugalom napján nye-

ri el végső alakját, élő szabadságát. A hetedik napon Isten egyformán megszenteli az összes teremtményét, és ezzel ad értelmet egész teremtő cselekedetének. Az isteni szeretet kiteljesedése az ő megszentelő áldásával nyer értelmet. Isten megpihenő, hetedik napját az egész teremtettség nyugalma jellemezte. Az Isten megszentelő áldását csak a nyugalomban lévő teremtettség és a benne nyugalomban lévő ember tudja megragadni. A bűnesetben az ember ezt a nyugalmat veszítette el, és örök nyugtalansága miatt nem képes a megszentelődésre. Lutherrel valljuk, hogy az Újszövetség a kulcs az Ószövetség megértéséhez, tehát a megszentelődésre csak a megfeszített és feltámadt Krisztusban van lehetőség, aki Isten újjáteremtő munkája által a hét első napján támadt fel. A „keresztény sabbat” a hét első napja, az Úr napja, az újjáteremtés és megszentelődés ünnepe.

Ha vasárnapunk perikópáját tanulmányozzuk, akkor elmondhatjuk, hogy a négy evangéliumi szakasz tematikája a következő:

- a) A találkozás, viszontlátás öröme: „...és örülni fog a szívetek...” (Jn 16,16–23)
- b) A megtalálás öröme: „...jobban örül neki, mint annak a kilencvenkilencnek...” (Mt 18,11–14)
- c) Az együttlét öröme: „Addig, amíg velük van a vőlegény, nem börtölhetnek.” (Mk 2,18–22)
- d) A számon tartottság öröme: „...inkább annak örülnetek, hogy a nevetek fel van írva a mennyben.” (Lk 10,17–20)

Az epistolákban hangzik az apostoli biztatás a hitből fakadó öröme és új életre. Az Ószövetség igéi pedig Ézsaiás prófétai kijelentéseit visszhangozzák az új teremtésről (Ézs 65,17kk), a hálaadás örömről (Ézs 38,16kk), a szabadságról (Ézs 44,21kk), és persze felcsendül az introituszoltár (Zsolt 66). A *Liturgikus könyv* kyrie-szövegei is a textusok mondanivalóját foglalják össze. Mondjuk, énekeljük az istentiszteleten!

A teremtés története

Mindennek alapján megállapíthatjuk, hogy a fenti textusok akár mindegyike kiváló alapigeként szólalhatna meg szószékünkön, de mit is kezdünk a „Szentírás felütésével”, a teremtés történetével? Övnek teremtésteológiai fejtegetésektől és a teremtés versus evolúció ellentétével vagy éppen ezek korrelációjával kapcsolatos szószéki kísérletezésektől. Húsvét utáni vasárnapokon Krisztus feltámasztásának teremtői cselekedetén ámulva, imádjuk a teremtő és megváltó Istent: az Atyát, a Fiút és a Lelket. Isten teremtő ereje, a Lélek a vizek felett lebeg („kotlik”), akinek közreműködésével előáll a kozmosz (creatio ex nihilo). Ugyanaz a Lélek a halált halálával legyőző Krisztus újjáteremtését munkálja. Ősi imádságunk néhány sorát írtam mottóként dolgoztam elejére, mert a Szentlélek munkája ad értelmet az ősi

héber teremtési hitvallásnak, ad húsvéti hitet, és fordítja tekintetünket a teljesség felé.

Jánossy Lajos meggyőzően írja a vasárnap jellegéről: „Ez a nap a húsvét tényéből, a Jó Pásztor szeretetétől átölelve és benne örvendezve az élő egyház tekintetét a jövő felé fordítja. A praesens perfectum helyére a praesens futurum lép a mai vasárnapon.”

Örvendetes, hogy egyre több gyülekezetünkben taranak istentiszteletet húsvét hajnalán. A templom sötétjében gyülekezők csendjét a Szentírás kezdő sora töri meg: „Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet.” Költői és egyben hitvalló szavak ezek. Hogyan, miként, meddig, mikor, miért...? Az Édenen kívül rekedt, oda vágyakozó, de végességével naponta szembesülő ember kérdései elhalkulnak. Kezdetben volt az Isten, aki teremtett, és lelkével életet és rendet alkotott. Minden szónak teológiai súlya van: בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.

Költői és hitvalló szavak, amelyek akár Babilon vizeinél csendültek fel, akár idén húsvét hajnalán a templom csendjében hangoztak, csak a teremtő Lélek ajándékként lesznek személyes hitvallássá ajkunkon.

A teremtés egésze Isten szemében jó volt. Úgy is mondhatnánk, hogy Isten örömét lelta a világmindenségben, az anyagi és élő világban, és kiváltképpen az emberben. Isten örömét visszhangozta a teremtettség. Isten örömét elveszítette az ember hűtlensége miatt, és üdvösségtervének célja, hogy ismét örömét lelje abban, amit ő jónak és örömtelnek alkotott. A sátán örömgylkos, aki az embert Istennel szembeállította, és a sabbatot megtörte. Isten öröme Krisztusban állt helyre („Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm”). A Megváltó jött el, aki engedelmesen halt meg a kereszten és támadt fel harmadnapon. Mindez azt jelenti, hogy ahogy Keresztelő János öröme, úgy a mi örömünk is egyedül Jézus Krisztusból fakad. Isten örömének és az ember örömének nincs más találkozóponja, mint a Názáretiben hozzánk lehajolt, emberré lett személyes Isten, akit éppen Jézus tanítása és engedelmissége miatt nem Rendező Elvnek, Legfőbb Értelemnek, Felsőbb Hatalomnak, Létezők Létezőjének, Transzcendens Valóságnak, Kozmikus Erőnek szólíthatunk, hanem Atyának. Isten öröme és az ember öröme így forr össze és ad reménységet, ahogy Jézus feltámadása sem önmagáért való volt, hanem a mi feltámadásunk reményét adja. Praesens futurum: az új teremtés, amely annyiban olyan, mint az első, hogy Isten örömét visszhangozza, de immáron végérvényesen. Vasárnapunk a *regnum gloriae et perfectionis* (Jánossy) korszaka felé fordítja tekintetünket, hisz menyebemenetel és pünkösdi ünnepének közeledése már kitárja a kaput a keresztúton járó, de a teljesség felé tartó tanítvány előtt. Jubilate, tehát fordulópont a húsvét utáni vasárnapok sorában.

A perikópa szokatlanul szétdarabolja a teremtés történetét. Biztos vagyok benne, hogy többet kellene istentisz-

teleten olvasnunk pedagógiai, teremtésvédelmi, etikai céllal ezt a szöveget. Gyakrabban kellene hittanórán vagy bibliaórán elmélyednünk kommentárok segítségével a Teremtés könyvében. Ezen a vasárnapon azonban inkább a szemlélődés és az imádás himnuszaként tekintünk Szentírásunk kezdő soraira!

Igehirdetési vázlat

Hiszünk a teremtő Atya Istenben

Isten kozmoszt teremtő munkájában és a sabbat áldó és megszentelő nyugalomban a teljes öröm adatott. A teremtés hirdette: *Jubilate Deo omnis terrae.*

Mintegy diszharmóniaként szól Dsida Jenő verse:

„Valahol valami eltörött,
valahol valami nincsen rendjén.
Künn a határban Kain zokog
a holt Ábel fölött.”

Isten öröme az ember és az ember által megrontott teremtettség láttán elmúlt. Maradt az indokolatlan szeretet. A kegyelem.

Hiszünk a megváltó Fiú Istenben

A bűn miatt a magunk erejéből nem leljük örömünket Istenben, mert vagy transzcendens elérhetetlenségbe képzeljük, vagy e világivá (immanenssé) tesszük, sőt tagadjuk létét. Miközben ő lehajolt (kondeszscendens) hozzánk, hogy menedéket leljünk, és Jézusban az Atya öröme a mi örömünk lehessen. Krisztusban, Krisztusért újra hangzik a felszólítás: *Jubilate!*

Hiszünk a megszentelő és vigasztaló Istenben

A *Creator Spiritus* jön, és a holt vizekben is élet támad. A Szentlélek vigasztalása ad erőt a földi vándorúton a küzdő egyház tagjainak. Ő az Atyától és a Fiútól származik, és általa adatik a hit, a szentségek ereje, az örök élet, a teljesség reménysége és az egyedül igazi öröm. Ő a *Christus praesens.*

■ GREGERSEN LABOSSA GYÖRGY

Tallózó

(A *Lelkipásztor* 2008/4. számának 143–144. és 2012/10. számának 387. oldalán olvasható tallózó az 1–4.26–2.4a, ill. a 26–28.31. versekről, ezért az ott megjelent kommentárrészeket mellőzöm.)

„Az ember teremtése az egyéb teremtmények létrehozásához képest ünnepi aktus.” (A *Szent István társulati Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...és hódítsátok meg. Minden modern tudomány titka benne van a Genézis első fejezetében.” (*Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...a beszámoló rávilágít arra, hogy Isten megváltó Isten. Feljegyzzi, hogyan hozta létre a kozmoszt a káoszból, hogyan változtatta a sötétséget világossá, hogyan választotta el ezeket, hogyan változtatta az átkot áldássá (...). A második és a harmadik vers szerkezete a héber nyelvben úgy rendezi el a tagmondatokat, hogy párhuzamosan hangsúlyozza a »hetedik« számnevet. A hetes szám gyakran képviseli a szövetséget (az »esküdni« ige is kapcsolódik hozzá etimológiailag); ezért nem meglepő, hogy a szombat lett Isten Sínai-hegyen kötött szövetségének a jele.” (A *Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„A Mózes 1. könyve jelenti az egyetlen hiteles beszámolót a teremtésről, amely mértékadó minden kor ember számára, de örökre kimeríthetetlen marad. Az isteni feljegyzés feltételezi Isten létét, és nem annak bizonyítására törekszik.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Mivel a Ter 1 Isten szándékának a megörökítése, egyúttal eszkatologikus állítás is. Ez a békés, gyönyörű világ – amelyben minden az emberekhez van rendelve, az emberek pedig Istenhez – olyan, amilyen majd a végén lesz. (...) A Jel 21–22 Isten új világának leírásához helyénvalóan éppen ebből a fejezetből merít.” (*Jeromos-bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Mégis miben áll az istenképűsége? Nem személyiségének egy része, hanem egész valója: a szétválaszthatatlan testi-lelki egység jöhet csupán szóba. (...) vár reánk az eljövendő szombat (Zsid 4,9k). E napot már igénkben sem határolja este és reggel! Záloga a Feltámadott győzelme a hét első napján.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Isten egyedül volt a teremtésben. Letekintett a fényből, örök lakóhelyéből a kietlen pusztaságra és a munkamezőre nézett, ahol örök Fiának majdan élnie, munkálkodnia, bizonyosságot tennie, véreznie és meghalnia kellett, hogy az álmélkodó világnak az Istenség tökéletességét bemutassa.” (C. H. Mackintosh: *Elmélkedések Mózes 1–5. könyvéről. Evangéliumi Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A Teremtő szent tenyeréből amikor elröppentek a levegő madarai, bizonyára mindegyik parancsot kapott, hogy mit csináljon a földi világban. Ők csak ahhoz tartják magukat, és inkább visszatérnek abba a másik világba, sem-

hogy megszegjék az örök parancsot, mely ellen nem lázadt fel soha egyetlen teremtett lény sem, csak a teremtés mind halványabban ragyogó koronája – az ember.”

Fekete István (1900–1970) magyar író

„A világegyetem meglepő módon üres, a csillagokban és bolygóknban tömörödő anyag rettenetesen szétszórtan helyezkedik el. De ugyanez igaz a teremtett világ méretskálájának másik végén elhelyezkedő atomokra is: a középre tömörödő atommag és a körülötte keringő elektronok között is meglepően sok a semmi. Ha a világegyetem anyagát teljesen egyenletesen terítenénk szét a világűrbe, minden köbméterre csak egyetlen atom jutna, micsoda tökéletes vákuum! A „miért van inkább a valami, s nem a semmi?” filozófiai alapkérdése ilyen értelemben meglehetősen nagyképűnek tetszik: a világegyetemet mennyiségi, térfoglalási értelemben egyértelműen a semmi uralja.

A semmibe vetettségünk torokszorító, bénító érzés lehetne, ha nem adna reményt e kevés anyag meglepően logikus szervezettsége, a teremtés fegyelme, a teremtett világot szervező erők lenyűgöző szépsége s a mindezekben túl sejtethető transzcendens rend.

A középre állított ember egy elemi részecske parányi és egy csillag makroméretei között nagyságrendileg pont középen helyezkedik el. Magam talán középre állok? Van ebben kétség? Fizikailag ott vagyok, a helyzet morális felvállalása a tét.”

Bartus Gábor (1968–) vegyész-mérnök

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az öröm, az örvendezés vasárnapjára, valamint Isten teremtő munkájára gondolva hálaadással tartozunk Teremtőnknek. Hálát kell adnunk a Jóistennek, mert megteremtett. Nemcsak a hetedik napon kell megjelennünk Isten színe előtt hálaadással, hanem mindennap hálát kell adnunk, mivel Isten nemcsak megteremtett, hanem gondot is visel rólunk. Ezt a gondviselést nap mint nap megélhetjük, megtapasztalhatjuk.

Többször felmerült bennem a kérdés: érdemes volt-e megteremteni az embert? Szégyeltem ezt a kérdést, de amikor szembesülök a számtalan emberi erőszakkal, indulattal és gonoszsággal, egyben jogosnak is tartom. Valahányszor felteszem magamban ezt a kérdést, bevillan az a többször visszatérő mondat a teremtéstörténetből, amely választ ad kérdésemre: „látta Isten, hogy ez jó.” Jónak teremtette az embert is, aki elfordult Teremtőjétől. Húsvét csodája, húsvét fénye világossá teszi, hogy az Istentől elfordult ember számára van újabb és újabb lehetőség, így visszafordulhat, megtérhet Teremtőjéhez.

Az ember különbözik minden más Isten által teremtett élőlénytől és az egész világ anyagától, mert Isten lelket lehelt belé. Így lett az ember lelki lény, és így lett közössége Istennel. A bűneset óta a Szentlélek „lehelete” vezeti az eltévedt, elfordult embert a Teremtővel való kapcsolatra.

Isten szeretetét, ember iránti szeretetét megtapasztalhatjuk gondviselésében. Miután megteremti Isten az embert, felkínálja mindazt, ami az emberi egzisztenciához, a létfenntartáshoz szükséges: „*Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a szárazföldön mozgó minden élőlényen! [...] Nektek adok minden maghozó növényt az egész föld színén, és minden fát, amelynek maghozó gyümölcse van: legyen mindez a ti eledeletek!*” E kijelentés óta megtapasztalható Isten gondviselése. Rólunk is gondot visel nap mint nap, ahogyan Luther Márton is leírja az Apostoli hitvallás magyarázatában. Tőle van a ruházatunk, az étel és ital, a minket körülvevő embertársak.

Azzal, hogy Isten felkínálta az állatokon és növényeken való uralkodást, páratlan szabadságot adott az embernek. Tudunk-e ezzel a szabadsággal jól élni? Vannak-e hátrái ennek a szabadságnak? A szabadság öröme, örvendezésre ad okot, de csak akkor, ha azt Istenben éljük meg.

Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate)

▶ Ézs 12,1–6

Igehirdetési előkészítő

A textusról

A szakasz Ézsaiás könyvének első nagy egységét zárja le. A próféta munkásságának első időszaka Asszíria terjeszkedése és a szír-efraimi háború idejére esik. Az első 11 fejezet mozaikszerű gyűjtemény, amelyben világossá válik Ézsaiás küldetése: Isten ítéletét hirdeti Júda lakóinak, akik a jólét és az anyagi biztonság látszólagos nyugalmban nem érzik a közelgő veszedelmet, akik törvényesség helyett önkényességet, igazság helyett kiáltó gazságot művelnek. A próféta szabad és gazdag országban kezdte működését, ifjúsága idején béke és jólét uralkodott. Jeruzsálemben áramlott Kelet gazdagsága. Hamarosan azonban Asszíria adófizető hűbérese lett az ország. Mégis, ahogy Ézsaiás könyvének egészére is jellemző, a mélységes bűnök felsorolásával, Isten haragjának és elmaradhatatlan büntetésének meghirdetésével együtt mindig újra megszólal a megváltás üzenete.

Már a 11. fejezet a Messiás eljövételét ígéri, itt pedig egy hálaadó zsolttárral találkozunk.

„Azon a napon...”

A formula kétszer jelenik meg, két részre tagolja a fejezetet. Írásmagyarázók feltételezik, hogy két rövidebb zoltár összeszerkesztéséről is lehet szó. Ám mélyebb jelentősége lehet annak, hogy a folytatás egyes és többes számú alakban is elhangzik. A zoltár, amely a gyülekezet, az egész nép éneke, személyes hitvallással is válik egyben. Hertrich

ezt bibliai individualizmusnak nevezi, ami abban áll, hogy az ember személyként jelenik meg Isten előtt. Kálvin azt mondja: a gyülekezeten belül olyan szorosnak kell lennie az összetartozás kötelékének, hogy az egész közösség egyként szólítja meg Istent. A kifejezés, valamint az egész zsoltár tartalma azonban nem csupán az egyént és a közösséget kapcsolja össze, hanem a különböző idősíkokat is egységbe foglalja. A múltat, amelyben megtapasztalták Isten nagy szabadítását; a jövőt, amelyre nézve Isten ugyancsak a szabadítás ígéretét adja; s a jelent, amelyre a reményteli jövőből tekint vissza, már előre múltként látva Isten kiáradó haragjának súlyos időszakát. Ugyanakkor nyilvánvalóan jelenti „az a nap” az utolsó időket is. Az a nap, amelyet csak Isten ismer. A megváltottak éneke az utolsó nap liturgiájának egy darabja. Hatalmas ez az időbeli ugrás az ítélet közelre várható idejéből a szabadság, majd a megváltás idejébe. Ahogy a bosszú elől menekülő bűnös az oltár szarvába kapaszkodva találhatott menedéket, úgy kapaszkodhat Isten népe a szabadulás ígéretébe.

„Hálát adok neked, Uram. . .”

Nem áltathatjuk magunkat azzal, hogy az ítélet elmarad. „Nem tekinthetjük Isten haragját pusztá érzéki csalódásnak, hiszen az ember bőven ad okot rá. . . Isten maga sem váltott át a bűnben elbukott ember néven nevezéséről valami lazább megfogalmazásra. De a harag mégis egy olyan objektív körülmény, amit Istennek félre kell tennie, amikor lehetőséget keres kegyelmének kiárasztására. . . Senki sem tudja igazán, mit jelent Isten haragja, mint éppen az, aki azt értünk elszenvedte.” (Voigt) Vallhatjuk a 42. zsoltár szavaival: „*Miért csüggedsz el lelkem, miért háborgsz bennem? Bízál Istenben, mert még hálát adok neki az ő szabadításáért!*” A megváltás ígéretének beteljesedésére még várni kell, mégis már előre megszólalhat a hála éneke. Zsolt 30,6: „*Csak egy pillanatig tart haragja, de egész életen át a kegyelme.*”

„. . .erőm és énekem az Úr. . .”

Az igevers Mózes énekét idézi. Isten múltbeli hatalmas szabadításának felidézése erőteljes, megragadható biztatást jelenthetett, ahogy azt a 105. zsoltár részletes elbeszélésével is megteszi. A jövő éneke újra a jelenben szólal meg. A bizton remélt szabadítás már most kiűzi a félelmet. „A hitnek aktuálisan, ebben a pillanatban van Istennel dolga, de visszaemlékezik Istennek a múltban való cselekvésére. Így az exodus-generáció tapasztalatai jelenné válnak.” (Voigt) Így valósul meg a zsoltárok biztatása: „*Énekeljete az Úrnak új éneket*”, így válik a meglevő énekkincs mindig újra élővé.

„. . .a szabadulás forrása. . .”

Ugyancsak a kivonulás eseményére emlékeztet a vízmerítés mozzanata. Az Izrael életében rangos lomsátorünnep maga is a vissza- és előretétekintés ünnepe: visszatekintés Isten nagy

tetteire, amelyekkel vezette őket a pusztában, valamint előretétekintés az eljövendő Messiás érkezésére. Az ünnep hetedik napján a főpap vizet merített az aranykorsóba, azt a nép hangos ujjongása és zenélése kíséretében az oltárhoz vitte, és ezüstcsészékbe töltötte. Ezzel emlékeztek arra, hogy Isten a pusztában a szomjazó nép megsegítésére vizet fakasztott. Azt mondják, nem látott még örömmünnepet, aki nem látta a lomsátorünnepet. A későbbiekben az ünnepi liturgia részévé vált Ézsaiásnak ez a mondata. Itt előremutató ígéret formájában szólal meg. Jn 4,11–14-ben ugyanez a motívum jelenik meg.

„. . .hirdessétek nevét. . .”

A név ismerete a megközelíthetőséget feltételezi. Isten nem fordított hátat, nem távolodott el öveitől akkor sem, amikor büntetést mért rájuk. Sőt emlékezteti őket nevére. Az ő dolguk is, hogy ezt a magasztos nevet a „népek” is ismerjék. Ézsaiásnak elhívásakor adatott meg, hogy személyes látomásban átélje Isten közvetlen közelségét, Isten szentségének és vele szemben a nép tisztátalanságának drámai feszültségét. „*Láttam az Urat*” – ez önmagában mindent elmond. Vízijában Isten jelenik meg teljes dicsőségében. Ezt a látomást sosem felejt el. A szeráfok éneke tökéletes megvalósulása a dicsőítésnek, ami egyedül Isten szentségét hivatott kifejezni. A másik oldalon ijesztő realitásként jelentkezik az emberi bűnök taszító valósága. Elhívásában azonban személyesen is megtapasztalta a próféta Isten megbocsátását, annak mérhetetlen súlyát. A próféta neve is erre rímel: „*Jahve szabadulás*”. Erre a dicsőítésre hív fel a 12. fejezet zsoltára.

„. . .tudja meg az egész föld. . .”

Isten nem tagadja meg hűtlen népét. Irgalmat gyakorol, dicsőségét, nagyságát megmutatja rajtuk, megismerheti az egész föld. 2Móz 32,12 szerint Mózes Isten hírnevét félti, amin folt esik, ha nem gyakorol irgalmat az elpártolt népen. Az szóba sem kerül, hogy a népnek volna esélye méltóvá lenni ehhez a dicsőséghöz.

„Izrael Szentje”

A dicsőítő ének nemcsak térben terjed ki, hanem a hangvétele emelkedettsége is fokozódik: Kiálts, ujjongj! Nem csupán költői eszközről van szó, hanem Isten dicsőségének valóságos kiteljesedéséről. Méltán emlékeztet ez a vers a Magnificat gondolataira, valamint Zak 2,14-re: „*Ujjongj, örülj, Sion leánya, mert jövök már, és veled fogok lakni.*” Egyúttal eszkatologikus távlatokat is nyit ez az igevers, a megváltottak énekét halljuk ki belőle.

Cantate vasárnapja

Az éneket énekelni kell, és nem beszélni róla. Ez így elég demagóg mondat. De komolyan elbizonytalanodtam: olyasvalakinek kellene inkább erről írnia, aki maga is műveli és ér-

ti a zenét. Éneklő egyház lelkeszeiként, tagjaiként azonban mindnyájunknak érteni és művelni kell valamilyen szinten az éneklést és a zenét. A legfelemelőbb élményeim között örööm kicsi gyerekek bizonytalan hangú, mégis szívből jövő igyekezetét, vagy még inkább áhítatát, amikor teljes valójukat odaszánva adják át magukat az éneklésnek. Erről írt a zsoltáros: „*Gyermekek és csecsemők szája által is építéd hatalmadat...*” (Zsolt 8,3) Hova lesz belőlünk ez az odaszánás? Ugyanakkor fontos a zene és az éneklés tanulása. Hiszen később már nem olyan aranyos a hamisan harsogó dallam. Alfred Dürr az egyházi kantáták magas kultúrájának létrejöttéről szólva így ír: „Az a meggyőződés, hogy Isten igéje a Bibliában mindaddig holt és hatástalan szó csupán, amíg nem hirdetik, vagyis, hogy minden az isteni ige »szárnyra keltésén« múlik, egyre erősebb szemléleti változást eredményezett az egyházi zene területén is.” Vagyis komoly felelősség az igényes éneklő kultúránk kialakítása, ápolása akkor is, ha többféle stílus és hagyomány is alkalmas Isten igéjének közvetítésére. Minden pallérozott énekhang külsőség marad azonban, ha nem születik meg belül is az ének. Isten dicsőítése nem csupán igényes vagy bensőséges kulturális esemény.

A dicsőítés születéséről beszél nekünk Ézs 12 zsoltára. Arról, hogyan válhat a tehetségében és lelkületében egyaránt alkalmatlan ember vagy közösség az Istent dicsőítő mennyei kórus teljes értékű tagjává. Eszembe jutnak azok az iskolai osztályok is, ahol az éneklésre való buzdítás egyenesen nevetés tárgya. De ha megkérdezzük az utca emberét, ki szokott „csak úgy” énekelni, valószínűleg akkor sem kapunk jobb eredményt. Ezért kell mégis beszélnünk az éneklésről. De talán nem is csak az éneklésről, Istenről magáról. A dicsőítő ének Isten ajándéka. „*Énekem az Úr*” – Isten jelenléte szólal meg ilyenkor az éneklő gyülekezet által. Jézus dicsőítő szavait Lk 10,21 őrizte meg számunkra: „*Abban az órában így ujjongott Jézus a Szentlélek által: Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és értelmesek elől, és felfedted az egyszerű embereknek.*” Így lesz az ének a megváltás bizonyosságának és az üdvösség örömeinek hirdetője.

■ LACKNERNÉ PUSKÁS SÁRA

Tallózó

(A *Lelkipásztor* 2004/11. számának 435–436. és 2008/4. számának 146. oldalán olvasható tallózó az 1–3. és 1–6. versekről, ezért az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Izajás kedvenc gondolatai szövik át, főleg az Úr szentségére és a belévetett bizalomra vonatkoznak.” (A *Szent István társulati Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Az első két vers egyes számú alanya is Izraelt jelenti (kollektív egyes szám). (...) A forrásvíz Isten áldásának a jelképe is.” (Jubileumi kommentár. *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Ézsaiás az Úr üzenetét tolmácsolja. Az üzenet az Is-

ten gyülekezetének szól. Azokhoz, akik hallgatják az igét. Ebben a gyülekezetben hívők, hitetlenek, tévelygők – távolodók és közeledők vannak. Ez a gyülekezet felel az Úr üzenetére a 12. fejezetben. (...) él azzal a kiváltsággal is, hogy magát (...) Szent Maradéknak tartsa. Még nem az, de az ígéretek szerint az lesz, s a szent gyülekezetnek éppen az a kiváltsága, hogy ígéletben hit által bírja azt, amit valóságban majd ott és akkor nyer el. (...) A 6. rész központi gondolata éppen az, hogy Ézsaiás megbízást kap egy üzenet átadására. Most ezt a megbízást átveszi a gyülekezet.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„*azon a napon*: A formula arra a napra utal, amelyről a 11,10–11-ben van szó, valamint másutt az előző fejezetekben, ahol mindig az üdvösség ígéletét vezeti be.” (Jeromos-bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Izrael népe ezt a zsoltárt később a sátoros ünnep alkalmával használta: ‘Örvendezve fogtok vizet meríteni a szabadulás forrásából’ (3. v.). Az ünnep minden egyes napján egy pap aranykorsóval vizet merített a Siloám tavából és ezüstmedencékbe öntötte, amelyek az oltártól nyugatra helyezkedtek el. Miközben a pap a vizet töltötte, a nép Ézsaiás szavait ismételte.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„Az 1–12. fejezet újra és újra Isten szent voltát hangsúlyozta, valamint azt, hogy megváltó műve a Sionon éri majd el csúcspontját (...). Ez a cél, ami felé egyrészt a 2. és 4. fejezet Sion-próféciai, másrészt a 9. és 11. fejezet Messiás-próféciai is mutatnak. (...) A két ének között, a 3. versben egy prófétikus ígélet található: (...) Ebben a versben az egész fejezet alapvető üzenete benne van. A téma (...) a teljes egészében átélt megváltás (...).” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

Illusztrációk

VERS

Áprily Lajos: *Március*

A nap tüze, látod,
a fürgé diákat
a hegyre kicsalta: a csúcsra kiállt.
Csengve, nevetve
kibuggyan a kedve
s egy ős evoét a fénybe kiált.
Régi, kiszáradt
tó vize árad,
néma kutakban a víz kibuzog.
Zeng a picinyke
szénfejű cinke
víg dithyrambusa: dactilusok.

Selymit a barka
már kitakarta,
sárga virágját bontja a som.
Fut, fut az áram
a déli sugárban
s hőkken a hó a hideg havason.

Barna patakja
napra kacagva
a lomha Marosba csengve siet.
Zeng a csatorna,
zeng a hegy orma,
s zeng – ugye zeng, ugye zeng a szived?

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Legelőször is már olvasáskor, első hallásra adatik a párhuzam az ökumenikus imahét alapigéjével. Jákób kútja és a samáriai asszony történetében Jézus is a vízről beszél, az élet forrásáról. A megtisztulás ajándéka, lehetősége nem újkeletű dolog. Már az ószövetségi prófétán keresztül élénk adja az Úristen. Az egész igén végighalad az Isten és ember viszonyának alapvető hozzáállása: a hálaadás. Ennek bizonyára oka van. A hálaadásnak bizonyára oka van. Még-hozzá súlyos gyökerekkel bíró oka: Isten jogos haragja, amiből szabadulni kell.

Sokkal nehezebb gondolatok is adathatnak: az igehallgató vagy az igével találkozó ember a saját életének, lelki-világának és belső harcain átszűrve fogadja be az igét. És így állhat az üzenet előtt kérdéssel: Miért haragszik rám az Isten? Olyan nehézségek támadhatnak életünkben, amiket értetlenkedve Isten büntetésének tulajdonítunk – pedig mi annyira igyekszünk. Legalábbis ez a meggyőződésünk. Ráadásul eszünkbe juthat olyan igei párhuzam, ami még félelmetesebbé teheti az ézsaiási igéből fakadó gondolatot. Például Ámósz 5,24: „Áradjon a törvény, mint a víz, és az igazság, mint a bővizű patak!”

Ha Isten haragja alatt tudjuk magunkat, az életünk minden területére kihat. Vigasztalhatatlan keserűség az.

Az ézsaiási ige nem is tagadja, hogy a háttérben Isten haragja van. Ez a háttér nagyon nehéznek indítja az igéből fakadó gondolatokat, de már az elején ott van a fordulat, az evangélium. Igen, ott volt a harag, ami mellett nem lehet elmenni szó nélkül, de most már a hálaadás ideje van. A harag elmúlt. Isten engedett. Nem elmulasztották, nem lecsillapította *valaki* az Urat, hanem a korábban haragvó Úr saját döntése az, hogy a harag idejének vége. Megbocsátott. Ellentételezés nélkül.

Hát akkor hogyan szakadna fel az ujjongás és a hálaadásra és annak okának felismerésére való biztatás!

Ehhez is azonnal előjönnek az igei párhuzamok: Zsolt 30,6: „Mert csak egy pillanatig tart haragja, egész életen át a kegyelme.” Kegyelmes az Isten!

Felhívás

Idén lesz tíz éve annak, hogy Gömör József (1917, Miskolc – 2005, Dombóvár) evangélikus lelkész, gimnáziumi bölcsésztanár, befogadó városának díszpolgára itthagyt minket.

Hosszú pályafutása alatt 1945 és 1948 között Bonyhádon a Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumban, majd 1948-tól nyugdíjazásáig a dombóvári Esterházy Pál, majd Illyés Gyula Gimnáziumban, végül a helyi Ipari Szakközépiskolában diákok nemzedékeit oktatta s nevelte. Vonzó és szuggesztív egyéniségét ma sem feledte el a helyi és a Kárpát-medence számos pontjára elvetődött, ma már felnőtt generáció számos tagja.

Családja megbízásából a jó előadó, diákbarát, kiváló tollú személyiség különböző folyóiratokban (*Evangélikus Élet, Jelenkor, Dombóvár és Vidéke, Dombóvári Hírmondó*) megjelent írásait, az ökumené szellemében folytatott tevékenységét, szolgálatát egy kötet keretében mutatjuk be. Azzal a kéréssel fordulunk a *Lelkipásztor* olvasóihoz, kérve jóindulatukat: amennyiben bárki is rendelkezik Gömör József evangélikus lelkész és középiskolai tanár, irodalomtörténeti bűvár valamely írásával, róla készült fotóval, vagy szívesen megosztaná velünk bármilyen vele kapcsolatos, a köznek szánt emléket, legyen szíves értesíteni a kristonstern@gmail.com e-mail címen vagy a +36-30/370-7978-as telefonszámon.

Szíves pártolásukat ezúton köszöni:

dr. Kriston Vízi József muzeológus-kutató, a kötet szerkesztője